

πάντα απ' τούς νόμους τῆς ζωῆς, βρίσκεται ἐκεῖ μπροστά του. Ἡ ἔνοχη κλαίει καὶ μετανοεῖ, ἴσως μετανοεῖ καὶ ἀληθινὰ γιὰ τὴν ἁμαρτία τῆς. Γιὰ ἓναν ἄνθρωπο σὰν ὅλους, ἡ μετάνοια αὐτὴ θὰ ἦταν μιὰ παρηγοριά κ' ἓνα ξαναπόκτημα ἴσως τοῦ χαμένου θησαυροῦ. Μὰ ὁ ἄνθρωπος, πού μελέτησε καὶ ξεδιάλυσε τοὺς νόμους τῆς ζωῆς, βλέπει πὺς ἁμαρτία δὲν ὑπάρχει καὶ πὺς ἡ μετάνοια δὲν διορθώνει τίποτε. Βλέπει ἀκόμα πὺς ἡ ἀγάπη πεθαίνει ὅπως πεθαίνουν ὅλα τὰ πράγματα καὶ δὲν ἀνασταίνεται πιά. Ὅλη ἡ τραγωδία τῆς καινούργιας αὐτῆς ψυχῆς συγκεντρώνεται σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον. Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχασε τὴν εὐτυχία του γιὰ πάντα συχωρεῖ ἐκείνη πού τοῦ τὴν ἔκλεψε. Γιατί δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ κλέφτρια. Αὐτὴ εἶναι τὸ τυφλὸ καὶ μοιραῖο θῦμα μιᾶς ἄλλης Θελήσεως, μετὴν ὅποια κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὰ βάλῃ.

Σκύβει τότε τὸ κεφάλι στὸν σκληρὸ νόμο τῆς ζωῆς καὶ φεύγει μακριὰ. Πού πηγαίνει; Ἐκεῖ πού τὸν

σπρώχνει ὁ ἄνεμος. Κι' αὐτὸς δὲν ξέρει. Τὸ χελιδόνι τὸ περυνὸ θὰ ξαναχτίσῃ πάλι τὴ φωλιά του, ἀπάνω απ' τὸ παράθυρό του. Ἴσως κ' ἓνας ἄνθρωπος πού θάμοιαζε μετ' τὸ χελιδόνι, θὰ τὴν ξαναχτίσει πάλι. Αὐτὸς δὲν θὰ τὴν ξαναχτίσῃ πιά. Ζήτησε νὰ ξεδιαλύνῃ τὰ μυστήρια τοῦ Ἐρωτος καὶ νὰ πιάσῃ μετὰ τὰ χέρια του τοὺς ἀπόκρυφους νόμους του. Ὁ Ἐρως τὸν τιμωρεῖ. Ἐνας αἰετὸς τινάζει πάντα τὶς φτεροῦγες του ἀπάνω απ' τὸ βράχο ἐνὸς Καυκάσου, τιμωρὸς τῶν ἀποτόλμων πνευμάτων, καὶ τὸν περιμένει.

Ἔτσι, ἀγαπητέ μου φίλε, ἔτσι, ὅπως θυμάσαι, γεννήθηκε στὸ πῶθ θλιμμένο ἀκρογιάλι τῆς Ἀττικῆς, τὸ δράμα αὐτό, πού τ' ἀνερωπενήκαμε μαζί. σὰ μιὰ τραγωδία τῆς καινούργιας ἀπότολης ψυχῆς. Ἦτανε, τὸ καταλαβαίνω, ἓνα ἔργο ἀνώτερο απ' τὴ δύναμί μου. Ὅπως εἶναι, σοῦ τὸ χαρίζω, γιὰ νὰ σοῦ θυμίσῃ τὴν τραγωδία, πού ἀντικρύσαμε μετὴν ψυχὴ μας, καὶ πού δὲν μπόρεσε νὰ πλασθῇ ἀπὸ τὴν τέχνη μου.

Φρεατίδα, 12 Σεπτεμβρίου 1908.

Μετ' ἀγάπην
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΩΡΗΣ φυσιολόγος ὡς 32 χρόνων. — ΛΙΑΝ ΛΩΡΗ γυναίκα του. — ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ γέρος καθηγητής. — ΕΥΔΟΚΙΑ ΛΑΟΥΔΑΡΗ γυναίκα του. — ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΗΣ νέος ὡς 25 χρόνων, ἀνεψιὸς τοῦ Λαουδάρη. — ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ βροχίτις τοῦ Ἀνδρέα. — ΜΑΡΙΑ καμαριέρα.

Ἡ σκηνὴ σύγχροση στὰς Ἀθήνας

Παίχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ «Πανελλήνιον», 24 Ἰουλίου 1908

ΛΙΑΝ ΛΩΡΗ — ΚΥΒΕΛΗ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΩΡΗΣ — ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Γραφεῖο τοῦ Ἀνδρέα Λώρη, κομφὴ καὶ λιτὰ ἐπιπλωμένο. Στὸ βάθος θύρα ἐξώστη πού βλέπει στὸ περιβόλι. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ θύρες πρὸς ἄλλα δωμάτια. Στὸ προσκήνιο δεξιὰ γραφεῖο, μετὰ πολλὰ βιβλία καὶ χαρτιά ριγμένα μετ' ἀταξία. Πλάι μικρὴ βιβλιοθήκη. Ἀριστερὰ καναπὸς μετὰ καρέκλες σιμὰ καὶ μπροστὰ ἓνα τραπέζι μετὰ βάζο ἀπὸ λουλούδια. Στους τοίχους προσωπογραφίαι τοῦ Δάρβιν, τοῦ Λαμάρκ, τοῦ Χάικελ καὶ ἄλλων σοφῶν. Θύρες καὶ παράθυρα εἶναι ἀνοιχτά. Ἀνοιξη.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ

Ὁ Ἀνδρέας κάθεται μπροστὰ στὸ γραφεῖο του. Τακτοποιεῖ κάποια χειρόγραφα καὶ φαίνεται ἀπασχολημένος. Ἐνῶ σβύνει, μ' ἓνα νευρικὸ κίνημα τὸ τσιγάρο του σ' ἓνα τασάκι, μπαίνει μέσα ἀπὸ τὴ δεξιὰ θύρα ὁ Αὐσανδρος καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ γραφεῖο του, ντυμένος μετὰ μιὰ μπλουζὰ ἐργασίας ἀπὸ πάνω ὡς κάτω. Ὁ Ἀνδρέας τὸν κοιτάζει συμπαθητικὰ.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ἀνάβει ἓνα σιγαρέττο]. — Λοιπόν, ἀγα-

πητέ μου κύριε Αὐσανδρε... Τί κάνουν σήμερα οἱ ἔρωτευμένοι μας; Περιμένω τὰ νέα τους.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Δὲν κατεβήκατε τὸ ἀπόγευμα στὸ περιβόλι. Σὰς περιμένα ὡς τώρα. Κ' ἔρχομαι νὰ σὰς δώσω τὴν ἀναφορά μου, μὴν ἀδιάκριτη ἀναφορά—δὲν εἶν' ἔτσι, κύριε Λώρη;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν κατέβηκα. Ναί. Εἶχα νὰ τελειώσω αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, γιὰ τὰ Ἐφήμερα. Οἱ ἔρωτες τῶν μικρῶν αὐτῶν πτερωτῶν με ἔχσαν παρασύρει. Καὶ φοβοῦμαι μήπως ἔβαλα στὸ κεφάλαιο αὐτὸ περισσότερη ποιήσι ἀπὸ ὅση δέχεται ἓνα ἐπιστημονικὸ βιβλίον.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Σ' ἓνα βιβλίον, πού ἔχει θέμα τὸν ἔρωτα, ἡ ποιήσις παραμονεύει πάντα στὰ περιθώρια, κύριε Λώρη...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Καὶ ὁ Πόνος, κύριε Αὐσανδρε. Ἡ Ποιήσις εἶναι παιδὶ τῆς Ὁμορφιάς καὶ τοῦ Πόνου. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς αἰσθάνθηκα πολὺ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο τοῦ βιβλίου μου. Ἄς εἶναι. Τί νέα ἔχομε λοιπόν; Ἐσημειώσατε καμιά νέα παρατήρησι στὴν ἀπουσία μου;

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ἀκριβῶς. Ἐλαβα τὴν εὐκαιρία νὰ πιστοποιήσω τὴν παρατήρησι τοῦ Φάμπρ γιὰ τοὺς ἔρωτες τῶν ὑμενοπτερωτῶν. Παρακολούθησα τὸν πόλεμο—ἓναν αἱματηρὸ πόλεμο, κύριε Λώρη—μερικῶν ἀρρένων γιὰ τὴν κατάκτησι μιᾶς ὄραίας νύμφης. Ἡ ὄραία παρακολούθησε τὸν ἀγῶνα ἀνυπόμονη, μὰ ἀδιάφορη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἀκριβῶς ὅπως τὸ σημειώνει ὁ θανμάσιος αὐτὸς παρατηρητής... Κ' ἔπειτα;

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ἐπειτα... ἡ ὄραία ἔφυγε μετὰ τὸν νικητὴ. Τὸν ἔπλεξε κ' ἔφυγε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐφυγε μετὰ τὸν νικητὴ. Τὸν δυνα-

τώτερο. Ἐ; Πόσο λυποῦμαι πού δὲν βρέθηκα νὰ παρακολουθήσω ἓνα Τρωϊκὸν Πόλεμον μέσα σὲ μιὰν ἀκτίνα ἡλίου. Ποιὸς ξέρει ἂν δὲν ἔχουν καὶ τὰ φτωχὰ μας ὑμενοπτερωτῶν ἓναν Ὀμηρον.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ὑποθέτω, ἀγαπητέ μου διδάσκαλε, πὺς δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ ἐξιστοροῦν τοὺς ἔρωτες των. Οὔτε αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐχεις δίκαιο. Οἱ ἄνθρωποι μόνο θυσιάζουν τὴ ζωὴ στὴν ἱστορία. Τί ἄλλο;

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Δὲν θὰ κατέβετε ὁ ἴδιος στὸν κῆπο; Ὅλα τὰ κλουβία μας εἶναι γεμάτα ἔρωτα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἴσως ἀργότερα. Τώρα θὰ ἐνασχοληθῶ μετὰ τὰ Ἐφήμερα.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Τότε ἐγὼ θὰ πάω στὸ μεταξὺ στὸ ἐργαστήριον. Θὰ ἐξακολουθήσω τὶς μικροσκοπικὰς μου ἐργασίας γιὰ τὴν ψυχικὴ ζωὴ τῶν μικροοργανισμῶν. Θέλω νὰ συλλάβω τοὺς στοιχειώδεις ἔρωτες τῶν μικροβίων.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θὰ ἔρθω κ' ἐγὼ ἀργότερα στὸ ἐργαστήριον. Ἄν ἀνακαλύψετε κανένα πόλεμο μέσα σὲ μιὰ σταγόνα ὑγροῦ εἰδοποιήσατε με. Πρέπει νὰ παρερρεθῶ.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Χωρὶς ἄλλο, κύριε Λώρη.

[Ὁ Αὐσανδρος ἀποσύρεται. Ὁ Ἀνδρέας σκύβει ἀπάνω στὰ βιβλία του. Ἐνῶ ὁ Αὐσανδρος βγαίνει, ἀπαντᾷ τὴ Λιαν πού μπαίνει σιγὰ μετὰ τουαλέτα περιπάτου καὶ τὴ χαιρετᾷ μετὰ κλισί τοῦ κεφαλοῦ. Ἐκείνη τοῦ γνέφει νὰ σιωπᾷ καὶ προχωρεῖ μετὰ τὶς μύτες τῶν παπουτσιῶν πίσω ἀπὸ τὸ γραφεῖο. Κάθεται μιὰ στιγμὴ ἀπάνω απ' τὸν Ἀνδρέα, ὅτε ἀπλῶνι προφυλακτικὰ τὰ χέρια καὶ τοῦ κλείνει τὰ μάτια μετὰ τὶς παλάμες τῆς.]

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΙΑΝ

ΑΝΔΡΕΑΣ, [μετὰ στόμφο, ἐνδοφ ἡ Λιαν τοῦ κρατᾷ τὰ μάτια]. — Τίνα χώραν ἀφίγμεθα ἢ τίνων ἀνδρῶν πόλιν;

ΛΙΑΝ — Γιὰ νὰ σοῦ πῶ! [Βγάζει τὰ χέρια τῆς]. Τί τραγικότητες εἶν' αὐτές; Ξέρεις πὺς δὲν μ' ἀρέσουν τὰ τραγικά. Τὸν «Οἰδίποδα» θὰ κἀνης τώρα;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [γνοῖζει καὶ τὴν κοιτάζει]. Περιεργὸ ἀλήθεια, ἀγάπη μου. Ἐνῶ ἐσὺ βροῖες τὸν γλυκύτερο τρόπο νὰ με τυφλώσῃς, ἐγὼ θυμῆθηκα τὸν τραγικώτερο ρόλο τῆς τυφλότητος. Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω πὺς συμβαίνουν μερικὰ πράγματα.

ΛΙΑΝ — Γιατί κάνεις πάντα ἀνοησίες... Κουνήσου ἀπὸ τὸν τόπο σου. Ἀφίσε με νὰ χτυπήσω ξύλο. [Χτυπᾷ μετὰ τὸ δάχτυλό τῆς τὸ τραπέζι. Τὸν ἀγκαλιάζει καὶ σκύβει κοντὰ του τὸ πρόσωπό τῆς]. Γιὰ πὺς μου, ἀλήθεια, κατάλαβες πὺς ἤμουν ἐγὼ; Πὺς με κατάλαβες;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν τὸ ξέρεις πὺς εἶσαι τὸ μόνο πρᾶγμα πού βλέπω καὶ με κλειστὰ μάτια; Δὲν τὸ ξέρεις;

ΛΙΑΝ — Τί ψεύθῃς πού εἶσαι! Δὲ θυμάσαι πού

μοῦλεγες, πὺς ὅταν μ' ἀγαποῦσες, ξεγνοῦσες συχνὰ τὸ πρόσωπό μου; Ἡ μνήμη σου λιποψυχοῦσε κάποτε καὶ θυμῶνες μετὰ τὸν ἑαυτὸ σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί, αὐτὸ εἶναι πρᾶγμα περιεργὸ πού μὰς συμβαίνει μετὰ τὰγαπητὰ μας πρόσωπα. Ἴσως εἶναι ὁ φόβος, ὅτι θὰ τὰ χάσω μετὰ μὲρα. Δὲν θυμάσαι ὅμως καὶ κάτι ἄλλο πού σοῦ εἶπα.

ΛΙΑΝ — Τί;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πὺς ὅταν ἤθελα νὰ σ' ἀναπολήσω, ἔκλεινα τὰ μάτια μου καὶ σ' ἔβλεπα μπροστὰ μου σὰν εἰκόνα. Σὰ φωτεινὴ εἰκόνα μέσα στὸ σκοτάδι.

ΛΙΑΝ — Καὶ τὸ ἐξήγησες αὐτό, σοφέ μου φίλε; ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲ θέλω νὰ ἐξηγήσω τίποτε ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν μεταξὺ μας. Ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔχει καμιά δουλειὰ ν' ἀνακατέβεται στὴν ἀγάπη μας. Μόνον ἡ ποίησις... Ἄκουσε, ἀγάπη μου. Κλείσε μου πάλι τὰ μάτια μετὰ τὰ χερῶνά σου. Κλείσε μου τὰ.

ΛΙΑΝ — Ὅχι, δὲν σοῦ τὰ κλείω. Τὸ σκοτάδι θὰ σὲ κάμῃ πάλι τραγικὸ.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν ὑπάρχει λόγος. Τὸ σκοτάδι εἶναι ἡ μητέρα τοῦ δνειροῦ. Τὸ φῶς εἶναι ἡ πραγματικότης, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ... τραγωδία. Κλείσε μου τὰ μάτια μου. Καλύτερα.

ΛΙΑΝ — Ὅχι. Θὰ μοῦ πῆς γιατί πρώτα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μὴν ἀνησυχῆς. Δὲν εἶναι μεταφυσικοὶ λόγοι. Θέλω ἀπλούστατα νὰ αἰσθανθῶ τὰ κρῦα σου χερῶνά σου στὸ μέτωπό μου. Εἶμαι ζαλισμένος καὶ μοῦ κάνει καλὸ. Τὰ χέρια σου εἶναι δροσερὰ σὰν νὰ τὰ ἔλουσες στὴ δροσιὰ τῆς αὐγῆς.

ΛΙΑΝ — Ναί, τὰ χέρια μου εἶναι δροσερὰ. Πὺς τὸ κατάλαβες; Πολεμοῦσα νὰ βάλω μερικὰ τραντάφυλλα στὰ βάζα. [Τὸν κλείνει πάλι τὰ μάτια]. Εἶδες τί ὄραία. [Ἀξαφνὰ σὰ νὰ σκεπτεται κάτι τι, αὐστηρεῖ]. Μὰ γιὰ πὺς μου, Ἀνδρέα; Γιατί εἶσαι ἀδιάθετος πάλι; Αὐτὰ τὰ παλιοβιβλία καὶ τὰ παλιοχαρτὰ σὲ ζαλιζοῦν. [Κάνει πὺς τοῦ ἀρπάξει τὰ χερῶνά του]. Θὰ σοῦ τὰ πετάξω ὅλα ἀπὸ τὸ παράθυρο. Νὰ ἰδῆς, ἂν δὲν τὸ κάμω.

ΑΝΔΡΕΑΣ [τῆς ἀρπάξει τὰ χέρια]. Λιαν! Θὰ καταστρέψῃς μετὰ τόσο ἐλαφρὰ συνείδησι τὸ βιβλίον τοῦ Ἐρωτος; Συλλογιζέσαι τί κάνεις;

ΛΙΑΝ, [κατωμένη τάχα]. Ἄς ἔχῃς χάρι. Δὲν θὰ σοῦ τὸ καταστρέψω ἀκόμα τὸ βιβλίον σου. Ξέρεις ὅμως. Ἄν ἐξακολουθήσῃς...

[Ἀπ' τὴν ἀντίθετη θύρα μπαίνει ὁ Αὐσανδρος. Ἡ Λιαν ἀποσύρεται ἀπ' τὸν Ἀνδρέα καὶ κάθεται σ' ἓνα κάθισμα δίπλα στὸ γραφεῖο.]

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Οἱ παραπάνω, ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ, ΜΑΡΙΑ

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ, [πρὸς τὸν Ἀνδρέα]. Μετὰ συγχωρεῖτε. Ἄν εὐκαιρῆτε νὰ ἔλθετε μετὰ στιγμὴ στὸ ἐργαστήριον. Θὰ ἰδῆτε τὴν παρατήρησι πού λέγαμε.

Ἄπ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὕγρου μαζεύονται ὁμάδες ἀπὸ μικρόβια. Ἀναζητοῦνται, καταδιώκονται, ψηλαφῶνται μὲ τὶς βλεφαρίδες τους, σὲ στάσεις ἐρωτικῆς προσεγγίσεως, ὕστερα χωρίζονται καὶ πάλι ἐνώνονται. Εἶναι, ἀλήθεια, μοναδικὰ τὰ παιγνίδια, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ μικροοργανισμοὶ αὐτοὶ προκαλοῦνται μεταξύ τους.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μπράβο! Ἐρχομαι νὰ ἰδῶ. Λιλή μου, μὴ στιγμῆ. Χάριν τῆς ἐπιστήμης.

ΛΙΑΗ [πρὸς τὸν Λύσανδρο]. Κύριε Λύσανδρε, τὸ ξέρετε πὼς τρελλαθήκατε καὶ σεῖς καὶ ὁ ἄνδρας μου. Νὰ κυττάζετε τὸν ἔρωτα μὲ τὸ μικροσκοπιο! Ἐπὶ τέλος αὐτὸ εἶναι καὶ ἀδιακρισία. Μοιάζει σὰν νὰ κυττάζετε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα. Τί μὲ μέλει ὁμῶς. [Μὲ στόμφο]. Ἐγὼ δὲν πιστεύω στὰ μικρόβια.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Φαντάσου, ἀγαπητέ μου κύριε Λύσανδρε. Ὁ πρῶτος πού δὲν θὰ πιστέψῃ τὸ βιβλίο μου εἶναι ἡ γυναῖκα μου... Αὐτὸ συμβαίνει πάντα.

[Μπαίνει ἡ Μαρία μ' ἓνα γράμμα σὲ δίσκο].

ΜΑΡΙΑ, [δίνει τὸ γράμμα τοῦ Ἀνδρέα]. — Ἀπὸ τὴν κυρία Λαουδάρη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θὰ εἶναι γιὰ τοὺς ἀγῶνες.

ΛΙΑΗ [ἀνήσυχη]. — Καμὰ ἀναβολὴ ἴσως. Τί κῆμα.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [μυρίζει τὸ γράμμα]. — Οὐφ! τί μυρωδιά! Ζαλιστήκα.

ΛΙΑΗ, [μυρίζει κ' αὐτή]. — Διάβασε, καυμένε...

ΑΝΔΡΕΑΣ, [χωρὶς νανοῖξη τὸ γράμμα]. — Λοιπὸν αὐτὴ ἡ μυρωδιά θὰ βγαίη χωρὶς ἄλλο ἀπὸ μαγικά λουλούδια, κόκκινα, χρυσά, πυρωμένα ἀπ' τὸν Ἥλιο τῆς Ἀραβίας, λουλούδια πού ἔχουν μυστικὲς δυνάμεις.

ΛΙΑΗ — Διάβασε, καυμένε.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ἀνοίγει τὸ γράμμα]. — Πὼς νὰ διαβάσω πού λογοθυμῶ; [Διαβάσει]. «Ἀγαπητέ κύριε Λώρη. Στὰς 4 θὰ περάσωμε νὰ σὰς πάρωμε γιὰ τοὺς ἱππικούς ἀγῶνες τοῦ ποδηλατοδρομίου κλπ. κλπ».

ΛΙΑΗ — Ἄ! μπράβο. Δὲν ἀνεβλήθηκα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Λοιπὸν αὐτὴ τὴ μυρωδιά εἶναι ἀδύνατον νὰ τὴν εἰσπνεύσῃ ἄνδρας καὶ νὰ μὴ γονατίσῃ μπροστὰ στὴν κυρία Λαουδάρη. Μοιάζει σὰν ἦχος σάλπιγγος πού σημαίνει ἐγεγέρθη. [Ἡ Λιλή ἀγριοκυττάζει τὸν Ἀνδρέα]. Ἄχ! αὐτὴ ἡ μυρωδιά...

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εἶναι σὰν τὰ φίλτρα μερικῶν μαστοφόρων, πού ἐλέγμαι προχθές.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Εἴπατε τὴ λέξι, κύριε Λύσανδρε. Εἶναι τὰ φίλτρα τῆς κυρίας Λαουδάρη.

ΛΙΑΗ — Γιὰ νὰ γοητεύῃ τὸν κύριο Λαουδάρη...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄ! ὄχι, τὸν καυμένον. Γι' αὐτὸν ἔχει ἡπιώτερα, εἰρηνωτέρω ἀρώματα. Αὐτὰ πού ἔχουν οἱ γυναῖκες τοῦ εἴδους τῆς γιὰ τοὺς συζύγους των.

ΛΙΑΗ — Δὲν τὰ ξέρω.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Καλύτερα νὰ μὴν τὰ μάθης.

ΛΙΑΗ — Iris; Violette;

ΑΝΔΡΕΑΣ — ... Χλωροφόρμιον... [Γελῶν δλοι]

Ἄ! αὐτὴ ἡ γυναῖκα μ' ἐνοχλεῖ. Ἰδίως τὰ φασαμέν τῆς. Ἐκεῖνα τὰ φασαμέν. Τί κάνει μ' αὐτὰ; Βάζει διαρκῶς ὑπογραμμὲς στὶς ματιές τῆς. Ἀνιχνεύει. Δίνει διαταγές. Ἐγκρίνει ἀναφορές. Ἀπορρίπτει αἰτήσεις. Δίνει προθεσμίες. Κάνει ὑπομνήσεις. Ἐνεργεῖ ἀνατομὲς καὶ... νεκροψίες.

ΛΙΑΗ — Λὲς ἀνοησίες, Ἀνδρέα. Πήγαινε νὰ ντυθῆς τώρα. Εἶναι ἀργά.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐγὼ δὲν τρελλάθηκα. Θὰ πᾶς μόνη σου. Δὲν τὰ εἶπαμε ἀπὸ χθές;

ΛΙΑΗ — Μὰ ὄχι. Αὐτὸ δὲν γίνεται.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἀγάπη μου, μὴ μὲ βιάζης. Πήγαινε νὰ ντυθῆς ἐσύ.

ΛΙΑΗ — Ἐγὼ εἶμαι ντυμένη. Δὲν μὲ βλέπεις; Ἀλήθεια ἐσὺ ποτὲ δὲν ξέρεις τί φορῶ. Εἶσαι τόσο ἀφηρημένος. Ποτὲ δὲν μὲ προσέχεις.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [γελᾷ]. — Θὰ ἤμουν ὁ χειρότερος Ἀτθιδιογράφος... Κύριε Λύσανδρε, πάμε στὸ ἐργαστήριον; [Προχωροῦν κ' οἱ δύο πρὸς τὴ δεξιὰ θύρα].

ΛΙΑΗ — Πάτε στὸ γάμο; Δὲν βάλατε τὰ φράκα σας. Αὐτὸ εἶναι ἔλλειψις...

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΛΙΑΗ (μόνη)

[Ἡ Λιλή σηκώνεται καὶ ψάχνει στὸ γραφεῖο τοῦ Ἀνδρέα].

ΛΙΑΗ — Θεέ μου! τί κατεβάζει αὐτὸ τὸ κεφάλι. Τί μονομανία. Γι' αὐτὸ εἶναι τόσο ἀφηρημένος. Μοῦ φαίνεται πὼς συχνὰ τὴν ὥρα πού μοῦ μιλεῖ, ἔχει τὸ νοῦ του στὰ μικρόβια του. [Ἐνῶ ψάχνει τὰ χαρτιά σταματᾷ ἀξαφνᾷ]. Μπᾶ! [Διαβάσει]. «Ἀρχισα νὰ γράφω τὸ βιβλίο αὐτὸ στὶς 3 Ἀπριλίου 19... τὴν ἴδια βραδύα πού πρωτοφίλησα τὴ Λιλή ἀπ' τὰ νυχτολούλουδα». Ὁ καυμένος ὁ Ἀνδρέας. Πὼς μ' ἀγαπάει. [Ἀκούει βήματα. Ἀποσύρεται βιαστικὰ καὶ κάθεται στὴν καρέκλα ἀδιάφορη]. Κι' ἐγὼ; [Ἀπομέσα τῆς]. Ἐχω τύψεις τώρα. [Μπαίνει ὁ Ἀνδρέας].

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΛΙΑΗ, ΑΝΔΡΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ — Βλέπεις πὼς δὲν σ' ἔκαμα νὰ περιμένῃς. Ἄν ἤξερες τί ἐνδιαφέροντα... [Ἡ Λιλή σκύβει κάτω σὰ θυμωμένη]. Μὰ τί; Μοῦ κάνεις μούτρα;

ΛΙΑΗ, [μὲ θυμὸ τάχα]. Τί ἔχεις γραμμένο ἐκεῖ στὸ πρῶτο φύλλο τοῦ βιβλίου σου;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [σπυλλογιζέται μὴ στιγμῆ]. Ἄ! κατεργάρα, μοῦ ἀνακάτεψες πάλι τὰ χαρτιά μου. [Σὲ λίγο]. Τί ἔχω; Μιὰν ἀλήθεια. Ἐνα γεγονός. Εἶναι ἡ ἱστορία αὐτουνοῦ τοῦ βιβλίου.

ΛΙΑΗ — Γιατί δὲν μοῦ τῶχες πῆ; Ἐντρεπὸν βέβαια.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νὰ ντρέπωμαι γιατί;

ΛΙΑΗ — Γιατί ὕστερα ἀπὸ τὸ πρῶτο μας φιλήσεις νὰ γράψῃς ἓνα βιβλίο. Κ' ἐγὼ πού νόμιζα...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ὅλη τὴ νύχτα. Τί ἀτελείωτη νύχτα πού ἦταν ἐκείνη!

ΛΙΑΗ — Μοῦ λὲς ψέματα. Ἐνας ἄνθρωπος πού γράφει ἓνα βιβλίο, ἐρωτευμένος, μπορεῖ καὶ νὰ κοιμᾷται. [Ἀπαγγέλλει μὲ περιγελαστικὴ φωνή].

«Ἀρχισα νὰ γράφω τὸ βιβλίο αὐτὸ τὴν ἴδια βραδύα πού πρωτοφίλησα τὴ Λιλή ἀπ' τὰ νυχτολούλουδα». Τί ὠραῖος ἐρωτας! Γιὰ πὲς μου, ἀγάπησες ἄλλη φορὰ ἔτσι;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι, εἶχα ἀγαπήσει κάποιον ἀνοῖξι, εἶχ' ἀγαπήσει ἓνα κορίτσι μέσα σ' ἓνα περιβόλι.

ΛΙΑΗ, [τὸν κυττάζει ἀρχισα]. Καὶ τὸ λὲς ἀκόμα! Πὲς μου γρήγορα ποῦ ἦταν. Ἀμέσως.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲ θυμᾶμαι καλά. Τὸνομά τῆς ἔμοιαζε σὰν ὄνομα λουλουδιοῦ.

ΛΙΑΗ, [ἀσπληρά]. Ὅχι, θὰ μοῦ πῆς. Ξέρεις πὼς δὲ χωρατεύω. Πὲς μου ποιανοῦ ἦταν, τὴν οἰκογένειά τῆς.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἦταν, ἦταν... Θυμοῦμαι πὼς ἡ μητέρα τῆς ἦταν μιὰ ροδακινιά.

ΛΙΑΗ — Οὐφ! Λὲς ἀνοησίες. Πὲς μου ἀλήθεια.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι! Σοῦ λέω. Ἦταν μιὰ μηλιά...

Μιὰ μηλιά...

ΛΙΑΗ — Οὐφ! Θὰ σκάσω...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Σοῦ δρκίζομαι, ἀγάπη μου. Ἦταν μιὰ μυγδαλιά.

ΛΙΑΗ — Ἦταν ὁμορφη; Πὲς μου...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἦταν πολλὰ λουλούδια μέσα στὸ περιβόλι. Ἀπρίλης! Ἀσπρα, κόκκινα, γαλάζια, ὅλα τὰ χρώματα. Ἦταν τὸ πῶ ὁμορφο καὶ τὸ πῶ χαρούμενο. Καὶ ἔχε ἀνοῖξει ἐκείνη τὴν αὐγὴ.

ΛΙΑΗ — Μοῦ λὲς παραμύθια. Τί ἦταν ἐπὶ τέλος. Ἀνθρωπος ἢ λουλούδι;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Καὶ τὰ δύο. Μὰ περισσότερο νομίζω πὼς ἦταν λουλούδι. Ἦταν τόσο ἀνακατωμένη μὲ τὰ χρώματα τοῦ περιβολιοῦ. Δὲν σκέφθηκα ποτὲ μου.

ΛΙΑΗ — Εἶσαι ἀνόητος. Γιὰ πὲς μου, ἦταν ἔξυπνη, σοῦλεγε ὠραία λόγια;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι, ἀγάπη μου. Εἶχε μιὰ ὠραία εὐγλωττία, σὰν τὸ λουλούδι τῆς ροδιάς. Μὰ δὲ θυμοῦμαι τί μοῦλεγε. Ποῖος θυμᾶται; Τὰ λόγια τὰ ξέχασα.

ΛΙΑΗ — Πὼς τὰ ξέχασες; Δὲν θέλεις νὰ τὰ πῆς.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τὰ ὠραιότερα λόγια εἶν' ἐκεῖνα πού ξεχνᾷ κανένας. Πίστεψέ με. Θυμοῦμαι μόνο τὰ χεῖλια τῆς, πού ἦταν σὰν ὄριμα βύσινα. Τὰ χεῖλια τῆς...

ΛΙΑΗ — Καὶ ξέχασες τὰ λόγια; Λὲς ψέματα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θυμοῦμαι τὰ χεῖλια τῆς. Ἦταν

σὰν ὠραῖος καρπός, πού ἤθελα νὰ τὸν δαγκάσω, νὰ ρουφήξω τὸ χυμὸ του... Πὼς ἤθελα νὰ τὸν δαγκάσω!

ΛΙΑΗ — Θὰ σὲ σκοτώσω. Πὲς μου. Τὸν δάγκασες;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [γελᾷ]. — Ναι. Ἀργότερα ὁμῶς. Δὲν θυμᾶσαι; Δὲν θυμᾶσαι πὼς πόνεσες; Θαρρῶ πὼς ἔκλαιγες μάλιστα.

ΛΙΑΗ, [τὸν κυττάζει τρυφερά]. — Ἄ! ἀνόητε. Δὲν ντρέπεσαι. Καὶ μοῦδάκες ἓνα καρδιοχτύπι. Γιὰ κῆτι πὼς χτυπάει ἡ καρδιά μου...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θυμᾶσαι ἀλήθεια, Λιλή, ἐκεῖνο τὸ δειλινό, μὲ τὰ νυχτολούλουδα; Θυμᾶσαι πού κατέβηκα νὰ φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι σας;

ΛΙΑΗ — Ναι. Κ' ἐγὼ εἶχα τὴν ἀνοησία νὰ σὲ συνοδεύσω ὡς τὸν κήπο.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τί μοῦ εἶπες; Θυμᾶσαι;

ΛΙΑΗ [τὸν κυττάζει τρυφερά]. — Κύριε Ἀνδρέα, νὰ σὰς κόψω ἓνα νυχτολούλουδο γιὰ τὴ μπουτονιέρα σας;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Κ' ἐγὼ σοῦ εἶπα μιὰ κοινοτοπία:

«Δὲν φορῶ ποτὲ λουλούδια... Ἄν εἶναι ὁμῶς ἀπὸ τὸ χέρι σας...» Καὶ σὺ ἔσκυψες ἀπάνω στὴ γλάστρα. «Ἐλάτε νὰ ἰδῆτε τί ὠραία πού εἶναι, κύριε Ἀνδρέα, μοῦ εἶπες. Εἶναι ἡ ὥρα πού ἀνοίγουν στὸ σκοτάδι. Κυττάξτε τί ντροπαλὰ πού εἶναι». Κ' ἐγὼ ἔσκυψα μαζί σου.

ΛΙΑΗ — Ναι, τὸ θυμοῦμαι. Ἐφερες τὸ κεφάλι σου πολὺ κοντὰ στὸ πρόσωπό μου. Ἐνοιῶσα τὴν ἀναπνοή σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ — «Νοιώθετε τί λεπτὸ ἀρώμα...» Δὲν μοῦ εἶπες ἔτσι; «Μόλις τὸ αἰσθάνεται κανένας».

ΛΙΑΗ — Καὶ σὺ, αὐθάδη, μὲ φίλησες. Θυμᾶσαι;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὅχι, μὴ βιάζεσαι. Δὲν σὲ φίλησα ἀκόμα. Σοῦ εἶπα: «Δὲ σὰς φαίνεται σὰν πρώτη ἐρωτικὴ ἐξομολόγησις;»

ΛΙΑΗ — Ἄ, ναι, ναι. Κ' ὕστερα;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [πλησιάζει δλοένα κοντὰ τῆς]. — Ὑστερα ἐσὺ ἐσῆκωσες τὰ μάτια σου ἀπὸ τὰ νυχτολούλουδα πού κρατοῦσες στὸ χέρι σου καὶ μὲ κύταξες. [Ἡ Λιλή τὸν κυττάζει]. Ἐτσι ἀκριβῶς. Τὸ βλέμμα σου ἔμοιαζε σὰν ἐρώτησις καὶ σὰν... ἄδεια. Πρὸ πάντων σὰν ἄδεια.

ΛΙΑΗ, [γελᾷ]. — Σὰν ἄδεια. Ὁραῖο αὐτό...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Κ' ἐγὼ σὲ φίλησα. Ἀκούμπησα τὰ χεῖλια μου στὸ μάγουλό σου [τὴ φιλεῖ] ἔτσι.

ΛΙΑΗ — Τόσο ἐλαφρά. Σὰν νὰ ἐπῆρε ὁ ἀέρας ἓνα φύλλο ἀπὸ τὰ νυχτολούλουδα καὶ τὸ ἀκούμπησε στὸ μάγουλό μου. Ἄν ἤξερες. Ὑστερα πῆγα στὴν κάμαρά μου κ' ἔκλαψα. Ἐνῶ ἐσύ...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐγὼ;

ΛΙΑΗ [δυσχερῆστημένη]. — Ἐσὺ ἀρχισες νὰ γράφῃς ἓνα βιβλίο χοντρό, τόσο...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐνα βιβλίο ἀφιερῶμένο στὸν παγκόσμιο ἔρωτα καὶ στὸν δικό σου. Ἐπῆρα ἓνα χαρτί κ' ἔγραψα τὸν τίτλο. Καὶ κάτω ἀπ' τὴ

σελίδα τη σημείωσι πού βρήκες. Δεν έγραφα τίποτε άλλο εκείνο τὸ βράδυ. Μόνο σ' ἐπιθυμοῦσα ὅλη τὴ νύχτα, μιὰ νύχτα ἀτέλειωτη.

ΛΙΑΗ — Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω. Μὲ συμφιλίωσες μὲ τὴν ἐπιστῆμη σου. [Τὸν φιλεῖ].

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

Οἱ παραπάνω, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Λαουδάρη.
ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄς ἔλθουν. [Φεύγει ἡ Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΙΑΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τί τραγικός ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ δάσκαλός μου. Τραγικός χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνη. Μὲ μιὰ γυναῖκα πού γνώρισε ὄλους τοὺς ἄνδρες τῆς Ἱερουσαλήμ. Πῶς τὴν ἀντιπαθῶ αὐτὴ τὴ γυναῖκα. Μιὰ Σαμαριτίδα πού δὲν θὰ τὴ συγχωροῦσε ποτὲ ὁ Ἰησοῦς.

ΛΙΑΗ, [ἀστεία]. Λὲς πὼς δὲν θὰ τὴ συγχωροῦσε; Γιατί εἶσαι τόσο κακός;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι. Ὁ Ἰησοῦς συγχώρησε τὴ Σαμαριτίδα, «ὅτι πολὺ ἠγάπησε». Εἶναι μιὰ ὄραία συγγνώμη πού τὴν ἐννοῶ κ' ἐγώ. Τὴν κυρία Εὐδοκία δὲν θὰ τὴ συγχωροῦσε ποτὲ «ὅτι πολλοὺς ἠγάπησε». Παραπολλοὺς.

ΛΙΑΗ — Ἐκείνος ὅμως τὴ λατρεύει.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐνας ἰδεολόγος ὁ καυμένος. Γεμάτος πίστι γιὰ ὅλα τὰ πράγματα, γιὰ ὅλες τὶς ἰδέες, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ γυναῖκα του. Τὴν ἔκαμε κ' αὐτὴν ἰδέα γιὰ νὰ πιστεῖ σ' αὐτὴν. Καὶ ἔχει πίστιν ὡς... στατήρας συνάψεως. Καὶ ὅμως ὄχι τὸ ὄρος δὲν μπορεῖ νὰ μετακινήσῃ, ἀλλὰ οὔτε τὴν καρδιά τῆς γυναῖκας του. Ἡ πίστις του μὲ συγκινεῖ καὶ ἡ εὐτυχία του μοῦ φέρνει δάκρυα. Δὲν ξέρω. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μοῦ κάνει κακό. Δείχνει μιὰ δυστυχία πού...

ΛΙΑΗ — Σούτ! Σιωπή. Ἄνεβαίνουν.

[Ὁ Ἄνδρας καὶ ἡ Λιὴ προχωροῦν πρὸς τὴ δεξιὰ θύρα. Ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ Λαουδάρη ἀπαγγέλλοντος ἀπὸ τὸν Πλάτωνα].

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΩΗ

Οἱ παραπάνω, ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ κρατῶν ἓνα βιβλίον καὶ ἓνα ποῦρο ψεύτικο, ΕΥΔΟΚΙΑ ΛΑΟΥΤΑΡΗ

[Χειραφίες καὶ καλησπερίσματα]

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τί εὐτυχία! Κυρία Εὐδοκία, καθίστε. Διδάσκαλέ μου, ἔλατε ἐδῶ κοντὰ στὸ γραφεῖο μου. Πάντα μὲ τὸν Πλάτωνα. Δὲν ἔχει ρεύματα ἐδῶ.

[Ἡ κυρία Λαουδάρη φιλοῦνται μὲ τὴ Λιὴ, ἡ ὁποία τὴν ὀδηγεῖ νὰ καθίσῃ. Ὁ κ. Λαουδάρης χαίδεύει στὸν ὄμο τὸν Ἄνδρα].

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Τὸ καλὸ παιδί. Ξέρει τὴν ἀδυναμία μου. Τὰ ρεύματα. Σ' εὐχαριστῶ. [Κάθεται].

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν ἀνάβετε; ΛΑΟΥΤΑ — Ὁχι εὐχαριστῶ, εἶνε ψεύτικο! Μοῦ τὸ χάρισε ἡ γυναῖκα μου γιὰ τοὺς βρόγγχους.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄ! εἶναι Πλατωνικόν. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Οὐ! τί χαρτιά, τί χαρτιά. Τὸ σύγγραμμα ἔ; τὸ σύγγραμμα!

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Πάντα ἐργατικός ὁ κ. Ἄνδρας. Τὸν θυμοῦμαι ἀπὸ παιδί...

ΛΙΑΗ, [μὲ ἀδύρατη ἀνησυχία]. Τὸν ἐγνωρίζετε ἀπὸ καιρὸ, κυρία Λαουδάρη; Δὲν τὸ ἔξερα... Ἄνδρα, δὲν μοῦ εἶχες πῆ...

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ὁχι, δὲν εἶχα αὐτὴ τὴν εὐτυχία. Τὸν θυμοῦμαι ὅμως πού περνοῦσε πάντα φορτωμένος μὲ βιβλία ἀπὸ τὸ σπίτι μας.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ἐπειτα τῆς τὸν ἐσύστησέ ὁ ἄνδρας τῆς καὶ ὁ δάσκαλός του. Φαντάζεσθε πὼς!

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὁ ἀγαπημένος μου δάσκαλος, τοῦ οἴσιον εἶμαι πάντα θαυμαστής.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Στὴ διδασκαλία τοῦ οἴσιον ὅμως κάνεις ἀπιστίες. Ἐνας μονιστὴς ἐκεῖ, φοδραρισμένος μὲ ἀρκετὸ σκεπτικισμό καὶ ἄλλον τόσο πεσοπισμὸ. Ἄλλ' ἄς εἶναι. Ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ πάντα τὸν Ἄνδρα.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Καλὲ δὲν ἀφίνετε αὐτοὺς τοὺς γρίφους, τοὺς μονισμούς, τοὺς πεσοπισμούς.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Τοὺς ἀφίνομε, τοὺς ἀφίνομε. Μὰ δὲν μᾶς ἀφίνομε.

ΛΙΑΗ — Ἡ κυρία Εὐδοκία δὲν χωρατεύει, κύριε Λαουδάρη. Τὴν τρέμετε.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [ἀστεία]. — Ναι, μοῦ ἔβαλε τὰ δυὸ μου ποδάκια μαζί μὲ τὸν Πλάτωνα, σ' ἓνα παπούτσι.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ [ὑπερήφανη]. — Ἄμὲ τί! Οἱ ἄνδρες θέλουν ἀσθηρότητα. Ἄπορῶ μάλιστα πὼς ἡ Λιὴ ἐπιτρέπει στὸν κύριον Ἄνδρα νὰ παιδεύεται ὅλη τὴν ἡμέρα μ' αὐτὰ τὰ κουρέλια, σκυμμένος ἀπάνω στὰ βιβλία.

ΛΙΑΗ — Γράφει ἓνα βιβλίον γιὰ τὸν ἔρωτα, γι' αὐτὸ τοῦ τὸ συγχωρῶ.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ἄ! βέβαια, τὴν περιφημῆ «Φυσιολογία, Ψυχολογία κ' Αἰσθητικὴ τοῦ ἔρωτος...».

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Τότε ἀλλάζει. Θὰ περιμένωμε νὰ διαβάσωμε τὸ βιβλίον του. Μολονότι λίγο ἀργά, γιὰ μένα τοῦλάχιστον.

ΛΙΑΗ — Τί λέτε, τί λέτε!...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά, κυρία Λαουδάρη.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [πρὸς τὴ γυναῖκα του]. — Ξέρεις ὅμως, γυναῖκα, ὅτι αὐτὸ τὸ βιβλίον δὲν θὰ σε ἐνδιαφέρῃ. Εἶναι παραπολύ ἐπιστημονικό. Πραγματεύεται γιὰ τοὺς ἔρωτες τῶν φυτῶν, τῶν ζώων...

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [σάν ἀπογοητευμένη]. — Ἄ! Δὲν τὸ ἔξερα...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὁχι, διδάσκαλέ μου. Θὰ φθάσωμε καὶ στοὺς ἔρωτες τῶν ἀνθρώπων. Ὅλα τὰ τελευταῖα κεφάλαια ἀφιερώνονται στὸν ἔρωτα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [ἀσθηρό]. — Νὰ σοῦ πῶ, Ἄνδρα. Θὰ εἶναι μεγάλο λάθος νὰκολουθήσῃς τὴ μέθοδο πού ἀκολουθεῖς γιὰ τὴ μελέτη τοῦ ἀνθρώπινου ἔρωτος, στὸ ἴδιο βιβλίον πού μελετᾷς τὰ ζῶα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Γιατί; Ὁ ἔρωτος εἶναι ἓνας. Εἶναι τὸ ἴδιο αἰσθημα σὲ ὅλη τὴ φύσι. Δὲν ξέρετε τί ὀραιότητες...

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ὡς ἐκεῖ! Ὡς ἐκεῖ! Δὲν θὰ κάμωμε ἓνα τὸ τυφλὸ ἐνστικτὸ μὲ τὸ ἠθικὸ μεγαλεῖο τῶν ἀνθρώπινων αἰσθημάτων, τῶν μεγάλων θυσιῶν, τῶν αὐταπαρνήσεων... Ὡς ἐκεῖ, ὡς ἐκεῖ.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Μὰ αὐτὸ εἶναι ἐξευτελιστικό, κύριε Ἄνδρα. Μᾶς κάνετε ἓνα μὲ τὰ ζῶα; Αὐτὸ δὲν τὸ περιμένα.

ΛΙΑΗ — Δὲν σοῦ τῶλεγα κ' ἐγώ, Ἄνδρα;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μὰ δάσκαλέ μου, μὰ κυρίες μου... Ἄν εἶχαι ἀντιμετωπίσει τὸν ἔρωτα ἔτσι, ἂν ἀντικρούσατε τὴ δύναμίν του καὶ τὸ μεγαλεῖόν του, θὰ βλέπατε πὼς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρόσθεσε...

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Τίποτε, τίποτε. Δὲν ἀκούσω. Δὲν θὰ γράψῃς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Δὲν θὰ μολύνης ποτὲ τὰνώτερα αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου σὲ μιὰ ἐξέτασι πλάι-πλάι μὲ τὰ τυφλὰ ἐνστικτα. Εἶναι ἱεροσυλία. Περιορίσου στὰ ζῶα. Δὲν θὰ γράψῃς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ναι, κύριε Ἄνδρα. Νὰ μὴν τὸ γράψετε. Νὰ γράψετε ἓνα ξεχωριστὸ βιβλίον.

ΛΙΑΗ — Ναι, ναί. Ἐνα ξεχωριστὸ βιβλίον.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄς τὰφίρωμε αὐτὰ. Δάσκαλέ μου, ἔρχεσθε μιὰ στιγμὴ στὸ ἐργαστήριον νὰ σᾶς δείξω κάτι τι στὸ μικροσκόπιο;

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ὅλα τὰ μικροσκόπια τοῦ κόσμου δὲν θὰ μ' ἀλλάξουν. Ἐρχομαι ὅμως, ἔρχομαι.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [στὴ Λιὴ]. — Καλὲ δὲν τοὺς ἀφίνεις, Λιὴ μου. Οἱ ἄνδρες πρέπει νὰχουν κάτι νὰ πονοκεφαλοῦν. Εἶναι ἡ μανία τους.

[Ὁ κ. Λαουδάρης καὶ ὁ Ἄνδρας βγαίνουν ἀπ' τὴ δεξιὰ θύρα].

ΣΚΗΝΗ ΕΝΑΤΗ

ΛΙΑΗ, Κυρία ΛΑΟΥΤΑΡΗ

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [κτυπᾷ τὴ Λιὴ μὲ τὰ φασαμέν της]. — Τί ὄραϊο τὸ φορεματάκι σου. Τρέλλα. Ἐχω νὰ κάμω πάντα μὲ τὸ γούστο σου.

ΛΙΑΗ — Τί λέτε καλέ; Τῶκαμα στὸ σπίτι μὲ μιὰ ραφτριτσα. Ὁ Ἄνδρας ἴσα-ἴσα ἔχει νὰ κάμῃ πάντα μὲ τὸ ἀσημη γούστο μου.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ἐχει πολὺ λάθος ὁ κ. Ἄνδρας.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ἐγὼ σὲ βρίσκω πάντα ἔκακτα ντυμένη. Προχθὲς μάλιστα τὸ ἔλεγα στὸν ἀνεπιό μου τὸν Πέτρο. Καὶ ἐννοεῖς πὼς συμφωνοῦσαμε.

ΛΙΑΗ — Ἄξίζει τὸν κόπο, κυρία Λαουδάρη;

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Ἐκείνος δὲ εἶναι ἐνθουσιασμένος μαζί σου. Τὸ ξέρεις πὼς εἶσαι ἡ μόνη κυρία πού τοῦκανε ἐντύπωση στὰς Ἀθήνας;

ΛΙΑΗ — Δὲν θὰ εἶδε ἀκόμη καμιάν ἄλλη, φαίνεται.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Καλὲ τί λές. Ὅλες εἶναι ξετρελλαμένες μαζί του ἀπ' τὴν ἡμέρα πού ἦρθε ἀπ' τὴ Μόδενα. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας. Σοῦ ὀρκίζομαι ὅμως πὼς δὲν θέλει νὰκούσῃ καμιά. Τώρα βρήκα τὸ σφυγμὸ του. Τοῦ μιλῶ πάντα γιὰ σένα. Πὲς μου Λιὴ. Πότε θὰ πάμε πάλι στὴν Ἀκρόπολι;

ΛΙΑΗ, [μελαγχολικῆ]. — Ἄ! Κυρία Λαουδάρη. Δὲν θὰ ἦθελα νὰ πάμε ποτὲ.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [ἐκκληκτικῆ]. — Τ' εἶν' αὐτὰ πού λές, Λιὴ; Γιατί;

ΛΙΑΗ — Ναι, κυρία Λαουδάρη. Δὲν θὰ ἦθελα νὰ πάμε. Δὲν πρέπει νὰ πάμε. Δὲν πρέπει νὰ ἰδῶ πιὰ τὸν κύριον Πέτρο... Κάτι μοῦ λείπει.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [βαρυσμένη]. — Τί παιδί πού εἶσαι. Δὲν σὲ καταλαβαίνω. Τί λόγια εἶναι αὐτὰ;

ΛΙΑΗ, [στενοχωρημένη]. — Ναι, κυρία Λαουδάρη, δὲν πρέπει. Ἄν ξέρατε πὼς εἶμαι αὐτὲς τὶς μέρες. Οὐτ' ἐγὼ δὲν ξέρω πὼς εἶμαι. Καταλαβαίνω πὼς αὐτὸ πού κάνω... Ναι, κυρία Λαουδάρη, δὲν πρέπει νὰ πάμε.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ, [γελᾷ]. — Πὼς φαίνεται πὼς εἶσαι παιδί ἀκόμα, Λιὴ. Ἐλα, ἔλα πὲς μου. Σὲ κατάλαβα. Ὁ Ἄνδρας θὰ σοῦκανε χάρια σήμερα καὶ σύ... Παιδί, παιδί... Πὲς μου, δὲν εἶναι ἀλήθεια;

ΛΙΑΗ — Ὁχι, κυρία Λαουδάρη. Δὲν πρέπει νὰ πάμε...

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Σιωπή. Ἐρχονται. [Δυνατώτερα]. Νὰ ἰδοῦμε τί καινούργιες ἀνοησίες θὰ μᾶς φέρουνε ἀπ' τὸ ἐργαστήριον. [Γελάει].

[Μπαίνουν ὁ Ἄνδρας καὶ ὁ κ. Λαουδάρης μὲ χειρονομίες].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ

Οἱ παραπάνω, ΑΝΔΡΕΑΣ, Κος ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ, [πρὸς τὸν κ. Λαουδάρη]. — Εἶναι πού τὸ μάτι σας δὲν εἶναι γυμνασμένο μὲ τὸ μικροσκόπιο. Σᾶς βεβαίονω.

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Καλέ, ἀφισέ με. Δὲν εἶδα τίποτε. Κάτι μουντζούρες, κάτι ἀράχνες, κάτι στίγματα...

Ὁ κ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ — Κύριε Ἄνδρα, ἀδικα κάνετε τὸν κόπο σας. Ὁ ἄνδρας μου δὲν ἀλλάζει ἰδέες.

ΛΙΑΗ — Κ' ἐγὼ νομίζω πὼς τὰ μικρόβια εἶναι ἀνοησίες.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μὲ κατετροπώσατε.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Στην ηλικία μου, αγαπητέ μου Άνδρέα, είναι δύσκολο νάλλάξη κανένας ιδέες. Έγώ θά πεθάνω ιδεολόγος.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Σ' αυτό είμαι σύμφωνη κ' εγώ με τόν άνδρα μου. Μή σάς κατοφανή, κύριε Άνδρέα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Βλέπετε, φίλοι μου, ότι είχα την ετύχια νά βρω μιá γυναίκα σύμφωνη με τις άρχές μου. Στα πενήντα πέντε χρόνια πού παντρεύτηκα, τό πράγμα είναι λίγο επικίνδυνο. Καί ξέρετε. Όσο γερνά κανένας τόσο γίνεται πνευματικώτερος...

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Καλέ εγώ από μικρή ήμουν έτσι.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ζητήματα ιδιοσυγκρασίας.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Δέν τό άρνούμαι. Με τό χρόνια όμως ό ύλικός άνθρωπος άρχίζει νά υποχωρή στον πνευματικόν. Γίνεται πνεύμα. Νά. Έγώ έγινα πνεύμα τώρα. Πλησιάζει κανένας πρós την θεότητα. Τό σώμα του άρχίζει νά δυστροπή πλέον στις χυδαίες απαιτήσεις, τών οποίων τό κατάλοιπα μένουν στη ψυχή μας. Έπρεπε λοιπόν νά βρω εκείνο, πού μου χρειαζότανε. Μιά γυναίκα ιδεολόγον. Καί τη βρήκα.

ΛΙΑΗ — Αυτό είναι τυχερά, κύριε Λαουδάρη.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Δόξα σοι ό Θεός. Η γυναίκα μου δέν τάραξε ποτέ τη σκέψη μου με τη χυδαιότητα της ζωής.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Ό άνδρας μου με κάνει νά κοκινίζω.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Άλλά πολύ φιλοσοφήσαμε. Δέν έτοιμαίσεθε νά κατεβαίνουμε στο Φάληρο. Οί ίππικοί άγώνες θαρχίσουν στις 4 μ. μ. Καί είναι ήδη [βγάζει τό ρολόγι του] τρεις.

ΛΙΑΗ — Έγώ είμαι έτοιμη.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Ό κ. Άνδρέας;

ΛΙΑΗ — Δέν θέλει νά έρθη. Είναι, λέει, κακοδιάθετος. Έχει τη νευρασθένειά του.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Αυτό δέν γίνεται, Άνδρέα. Μάς χαλάς τη διασκέδασι.

ΛΙΑΗ — Ξέρετε τί πείσμα έχει. Τώρα μάλιστα μ' αυτό τό βιβλίό του...

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Θα κατοφανή και τού Πέτρου. "Υστερ" από έξη χρόνια στην ίππευτική σχολή της Μόδενας, θά μάς δείξη τις μπραβούρες του. Πρέπει νάρθητε νά τόν χειροκροτήσετε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θα με δικαιολογήσετε στον άνεψιό σας. Προχθές τό βράδυ, πού είμεθα στην Άκρόπολι με την πανσέληνο...

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Τι τρέλλα! Θυμάσθε; Έγώ δέν άφίνω πανσέληνο, ξέρετε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Γνωρίζετε την Άκρόπολι καλύτερα από τούς αρχαιολόγους. Πάντα όμως με τό φεγγάρι... Έ;

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Ρεμβάζει κανένας ώραιότερα. Δέν είν' έτσι;

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Η γυναίκα μου είναι ρομαντική.

ΛΙΑΗ — Του Άνδρέα δέν τού άρέσει με τό φεγγάρι ή Άκρόπολις.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι. Τό φεγγάρι κάνει ρομαντικά όλα τά πράγματα. Καί δέν μ' άρέσει νά βλέπω τό κλασικώτερο μνημείο σ' ένα ρομαντικό φώς. Προτιμώ τόν Ήλιο, τό μεσημέρι.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Όλες οί κυρίες όμως...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Οί κυρίες δέν ενδιαφέρονται κυρίως για τά μάμαρα. Ξέρουν έξ ένστίκτου ότι κάθε θανμασμός, κάθε λατρεία, κάθε κατάνυξις και ή θλίψις άκόμη, μεταμορφώνονται σε έξωτα. Δέν μένει κατόπιν παρά ζήτημα διοχετεύσεως τού νέου αίσθήματος.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Κύριε Άνδρέα, έχετε έσφαλμένες ιδέες για τις κυρίες. Τι λέγατε όμως, σάς διέκοψα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ά! ναι. Έλεγα ότι προχθές στην Άκρόπολι είχα ύποσχεθή στον άνεψιό σας πώς θαρθούμε νά τόν θαυμάσωμε με τη Λιλή. Λυπούμαι πού δέν θά κρατήσω τόν λόγο μου. Θα με αντιπροσωπεύση όμως ή γυναίκα μου. Καί είναι φοβερός ίππεύς, όπως ακούω, ό άνεψιός σας.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Σωστός ίπποκένταυρος.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Δέν είδατε στην Άκρόπολι την άλλη φορά, πού δέν ξεκολλούσε απ' τά μαρμαρένια άλογα, στα άνάγλυφα... Θυμάσαι, Λιλή, τί ώραία πού μάς τά έξηγούσε.

ΛΙΑΗ — Ναι, μάς έκαμε κ' ένα μάθημα για την ώραία ίππευτική.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Σάς βεβαιώνω ότι θά έχη τύχη ό έλληνικός στρατός νά τόν πάρη στας τάξεις του. Τι ώραίος αξιωματικός πού θά είναι! Ένα σώμα, καί μάτια, τό χρώμα του τό μελαχροινό, τό ήλιοκαμένο. Τ' ώραίο τού τό μουστάκι...

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Αυτό δέν ενδιαφέρουν τό στρατό, γυναίκα.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Πώς δέν ενδιαφέρουν. Ό αξιωματικός πρέπει νά είναι γεννημένος για τη στολή. Έγώ άν ήμουν ύπουργός τών Στρατιωτικών, δέν θά δεχόμουν ποτέ έναν άσχημο αξιωματικό.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Η κυρία Λαουδάρη έχει δίκαιο. Θα έκανε τόν στρατό τών μεγάλων κατακτήσεων. Κ' εγώ άν ήμουν ύπουργός της Παιδείας δέν θά δεχόμουν ποτέ στας τάξεις μιάν άσχημη δασκάλα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ό κ. Άνδρέας φροντίζει, βλέπεις, για τό έθνικό στρατόπεδο.

ΛΙΑΗ, [πρός τόν Άνδρέα]. — Έσ' νά μήν ανακατέυσαι με τις δασκάλες.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Άς άφίσωμε τάστεια. Ήθελα καμιά μέρα νά μιλήσω με τόν άνεψιό σας για άλογα, είναι ή αδυναμία μου, επειδή δέν ύπηρεζα

ποτέ μου καλός καβαλάρης. Έσπασα πολλές φορές τό μούτρα μου. Όλα τάλογα με πετούσαν κάτω.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Τό άλογο καταλαβαίνει τόν καβαλάρη.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ένας φίλος μου άστείος έλεγε, πώς σ' αυτό μοιάζει με τις γυναίκες.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ό φίλος σας ήτον ίπποδαμαστής;

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Όχι. Άπλούστατα γυναικοδαμαστής. [Γελάει μ' αταρέσκεια].

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Ό άνδρας μου έχει πολύ πνεύμα άπόψε. Άλήθεια δέν ήλθε ακόμα ό Πέτρος νά μάς πάρη.

ΛΙΑΗ — Θα περάση άποδώ;

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Ναι. Έστειλε τό άλόγ' του από νωρίς στο Φάληρο. Θα κατέβη μαζί μας.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τότε θά δικαιολογηθώ μόνος μου.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Δέν πιστεύω νά έχη τόν καιρό νάνεβη επάνω. Πλησιάζει ή ώρα.

ΣΚΗΝΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Οί παραπάνω, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — Ό κ. Μαρής περιμένει κάτω. Μου έπε νά σάς είδοποιήσω.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πές στον κύριο, πώς τόν παρακαλούμε νάνεβη μιá στιγμή. [Η Μαρία φεύγει].

ΣΚΗΝΗ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

Οί παραπάνω, εκτός της Μαρίας

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Δέν πιστεύω νά θελήση νάνεβη. Είναι ένα αγόρι. Δέν τόν ξέρετε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μεταξύ μας τώρα. Μήπως είμαστε ξένοι;

ΛΙΑΗ — Θα είναι νευρικός βέβαια για τούς άγώνες.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Νάτος έρχεται.

[Ό Άνδρέας προχωρεί στη θύρα νά τόν δεχθή]

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

Οί παραπάνω, ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΗΣ

[Ό Πέτρος φαίνεται στη θύρα με ρούχα περιπάτου κ' ένα μαστίγιο στο χέρι. Δίνει τό χέρι του στον Άνδρέα].

ΠΕΤΡΟΣ — Κύριε Λώρη, με συγχωρείτε. Ήμουν βιαστικός και δέν θέλησα νάνεβω. Δέν μπορούσα όμως νά παρακούσω στην πρόσκλησί σας. Έπειτα άφου είσθε όλοι έτοιμοι. Θα πάμε μαζί.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Παρακαλώ, παρακαλώ.

[Ό Πέτρος προχωρεί και χαιρετά τις κυρίες και τόν θείο του].

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Έίχαμε δέν είχαμε σ' άνεβάσαμε. Έλα νά σε καμαρώσωμε.

ΛΙΑΗ — Είσθε συγκινημένος, κύριε Μαρής; Έγώ άν ήμουν στη θέσι σας... Θυμούμαι όταν έδινα έξετάσεις...

ΠΕΤΡΟΣ — Κυρία μου, δη τη ζωή μας δίνομε έξετάσεις. Η άγωνία αυτή δέν παύει ποτέ. Αυτές πού θά δώσω σήμερα με άνησυχούν λιγώτερο. Σάς βεβαιώνω πώς ούτε μ' ενδιαφέρουν καν. Έγινα τόσο άδιάφορος τελευταία για όλα τά πράγματα.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Αφισέ τα αυτά. Η καρδιά σου θά χτυπά. Πώς θά χτυπά.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δέν κάθεσθε, κύριε Μαρής;

ΠΕΤΡΟΣ, [κωττάει τόν Άνδρέα]. — Εύχαριστώ. Είναι ώρα. Πώς; Έσείς δέν έρχεσθε;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δέν ξέρετε πόσο λυπούμαι. Είμαι κακοδιάθετος και φοβούμαι τόν ήλιο τού Ποδηλατοδρομίου.

ΠΕΤΡΟΣ — Κρίμα, κρίμα. Καί είναι τόσο σπάνιοι εδώ οί ίππικοί άγώνες. Ήμουν τυχερός νά τύχουν στον έρχομό μου.

Η κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗ — Άκούς εκεί! Σε ζηλεύω. Τόσα ώραία μάτια γυρισμένα άπάνω σου. Τόσα φασαμέν συγκεντρωμένα. Τόσα καρδιοχτύπια πού θά παρακολουθούν τόν καλπασμό σου. Στις ίπποδρομίες όλες οί καρδιές χτυπούν δυνατά, με άγωνία, με άνυπομονησία. Σε κάθε στήθος μέσα νομίζεις πώς τρέχει ένα άλογάκι. Κ' έπειτα ό νικητής, πού φθάνει κουρασμένος, αλλά θριαμβευτής. Όλα τά ώραία μάτια πέφτουν άπάνω του, τόν χαιδεύουν, τόν ξεκουράζουν, τόν δροσίζουν. Τρέλλα, τρέλλα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Γυναίκα έπήρες τόν κατήφορο.

ΠΕΤΡΟΣ — Η θεία μου μιλεί σαν ποιητής.

ΛΙΑΗ — Είναι υπερέφανη για τόν άνεψιό της. Κ' έχει δίκαιο.

ΠΕΤΡΟΣ, [έποκλίνεται]. — Κυρία μου... Υπερφάνεια άδικαιολόγητη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Αί προβλέψεις φαίνεται πώς είναι άσφαλείς, κύριε Μαρής. Θα περιμένο άνυπομόνωσ τη γυναίκα μου, νά μου κάμη τό ρεπορτάζ τών άγώνων.

ΠΕΤΡΟΣ — Με κάνετε νά ντρέπωμαι. Είναι ώρα όμως. Κυρίες, θείε μου, είμαι στας διαταγές σας. [Άποχαιρετισμός. Ό Πέτρος έποκλίνεται προστά στον Άνδρέα]. Κύριε Λώρη, τά σέβη μου... [Τού δίνει τό χέρι. Οί άλλοι προχωρούν στη θύρα].

ΑΝΔΡΕΑΣ — Χαίρετε! Σάς εύχομαι ένα θρίαμβο και σάς χειροκροτώ από τώρα.

ΠΕΤΡΟΣ — Σάς εύχαριστώ. Ένα θρίαμβο... [φεύγει].

[Ό Άνδρέας προχωρεί πρós τό γραφείο του και ψάχνει μέσα στα χαρτιά του. Η Λιλή έπιστρέφει βιαστικά σά νά ζητή κάτι].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΙΑΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τι ξέχασες, άγάπη μου;

ΛΙΑΗ, [τόν πλησιάζει]. Δέν τό κατάλαβες; Έφυγα χωρίς νά σε φιλήσω. Δέν μπορούσα μέσα στον κόσμο...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τρελλή κοίλα! [Φιλιοῦνται βιαστικά].

ΑΙΛΗ, [ἐνῶ φεύγει]. Γι' ἄκουσε, Ἄνδρέα. Δὲν σοῦ φαίνεται περιεργός αὐτός ὁ νέος; Τί περιεργός πὸν εἶναι!

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἔλα. Πήγαινε τώρα. Μὴ λὲς ἀνοησίες. Αἰωνίως παιδιάρεις. [Ἡ Αἰλή φεύγει εὐθυμῶς].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ [μόνος]

ΑΝΔΡΕΑΣ — «Περιεργός αὐτός ὁ νέος». [Συλλογίζεται]. Τί θὰ πῆ αὐτό;

[Πηγαίνει πρὸς τὸ γραφεῖο του, χτυπάει τὸ κουδούνι. Ἔρχεται ὁ Λύσανδρος].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Μὲ ζητήσατε, κύριε Λώρη;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [στενοχωρημένος]. Ναί. Σὲ ἤθελα. Κάθισε μαζί μου.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ, [κάθεται]. Θέλετε νὰ ἐξακολουθήσωμε τὴν...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὁχι, ὄχι. Σὲ φώναξα νὰ μοῦ κἀνης συντροφιά. [Σὲ λίγο]. Εἴμαστε ἀνόητοι, κύριε Λύσανδρε. Τὸ ξέρεις πὼς εἴμαστε ἀνόητοι.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Γιατί τὸ λέτε αὐτό;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [στενοχωρημένος]. Πολὺ φοβοῦμαι πὼς εἴμαστε ἀνόητοι. Ὁ κόσμος τρέχει ἔξω, στὸν ἥλιο, στὸν κάμπο. Κ' ἐμεῖς καθόμαστε σκυμμένοι ἀπάνω στὰ βιβλία, ἀπάνω στὰ μικροσκοπία. Ὁ κόσμος ἔῃ, κύριε Λύσανδρε. Θέλετε νὰ πᾶμε περίπατο;

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Περίπατο; Δὲν θὰ ἐξακολουθήσετε;...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νὰ ἐξακολουθήσω; Βέβαια θὰ ἐξακολουθήσω. Ἔχομε καιρό. Αὔριο. Ἔ; [Σὲ λίγο]. Ἐπὶ τέλους τί μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ ἔρωτες τῶν ζώων; Δὲν τὰφίνομε ἡσυχα;

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Φαίνεσθε στενοχωρημένος, κύριε Λώρη. Πρώτη φορά μοῦ μιλεῖτε ἔτσι.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Στενοχωρημένος; Ὁχι. Ἐπληξα μόνο. Δὲν ξέρω γιατί ἐπληξα σήμερα. Ἐτοιμασθήτε νὰ πᾶμε περίπατο. Εἶναι στενόχωρα ἐδῶ μέσα.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Πὼς δὲν πήγατε μαζί μὲ τὴν κυρία στὸ Φάληρο;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἀλήθεια. Ἐπρεπε νὰ πάω. Τώρα τὸ μετανοῶ. Ἐπρεπε νὰ πάω.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εἶσθε σὲ καιρό, κύριε Λώρη. Θὰ τοὺς προφθάσετε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί, τὸ καταλαβαίνω. Μὰ βρήκα μὰ πρόφασι. Εἶπα πὼς εἶμαι κακοδιάθετος. Δὲν μοῦ ἔρχεται τώρα νὰ πάω. Αἰωνίως κἀνω ἀνοησίες. Πᾶμε, κύριε Λύσανδρε. Πᾶμε περίπατο. Πλήττω μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι. Δὲν ξέρω τί ἔχω καὶ πλήττω σήμερα.

[Σηκόνονται. Ὁ Ἄνδρέας πλησιάζει στὸ γραφεῖο του. Ἀνοίγει νευρικά τὸ συρτάρι καὶ πετάει μέσα τὰ χειρόγραφα].

[Μόνος του]. Ἐπρεπε νὰ πάω μαζί. Αἰωνίως κἀνω ἀνοησίες. [Πρὸς τὸν Λύσανδρο]. Πᾶμε, κύριε Λύσανδρε, πᾶμε.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ποῦ θέλετε νὰ πᾶμε;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὅπου θέλετε. Ἐξω, μακριά, στὸν ἐλαιῶνα. Ἐξω κ' ἐγώ; Θέλω νὰ περπατήσω. Νὰ περπατήσω. [Φεύγουν].

ΑΥΛΑΙΑ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΛΗΚΥΘΟΝ

I

Ἀγάπη, πὼς μ' ἐκούρασες καὶ πὼς ποθῶ ἀκόμα
Νὰ μὲ λικνίσῃς ἔς τὰ φτερά σου ἐπάνω,
Ἀπ' τῆς ζωούλας σου νὰ πῶ τὸ μυροβόλο στόμα
Φαρμακερὸ χυμὸ γιὰ νὰ πεθάνω.

Γνωρίζω πόσον ἕπουλος εἶναι γιὰ μένα ὁ χρόνος
Κι' ὁ ἄνεμος πὸν γλυκοπνέει τώρα
Καὶ τὴν γαλήνη πὸν μεθᾶ θὰ συνεπάσῃ ὁ πόνος,
Ὁ στεναγμὸς, ἡ τρικυμία καὶ ἡ μπόρα.

Μὰ τί μὲ νοιάζει ἡ ἀπαίσια ἢ γνῶσις τῶν πραγμάτων
Ποῦ γοητεύει με καιροὺς καὶ χρόνια;
Μ' ἀρκεῖ πὸν ζῶ σὰν ὄνειρο σὲ κόσμους δράματων
Καὶ τραγουδῶ μὲ κῆκνους καὶ μ' ἀηδόνια.

II

Πουλάκι γλυκοκέλαδο, πὸν φτερουγίζεις πλᾶνο
Ἀνάμεσα ἔς τὰ ἐρείπια μὲ τὸ ὑγρὸ τους χροῦδι
Καὶ κάποτε συντροφιαστὸ ἔς τὰ κυπαρίσσια ἐπάνω
Τονίζεις τόσο ρυθμικὰ τὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι,

Ὅταν ἡ χειμωνιάτικη πνοὴ σιμά σου φτάνει
Κι' οἱ κάμποι κοίτονται βουβοὶ κάτω ἀπ' τὸ κρῶ χιόνι,
Σὲ ποιά φωνήτσα ἀπάνεμη θὰ σβήσῃ, θὰ πεθάνῃ
Αὐτὸ τὸ θεῖο τραγοῦδι σου πὸν τώρα μὲ σκλαβώνει;

III

Μέσα ἔς τὸν κήπο ἀβρότατο μὲ πέταλα ἀνοιγμένα
Τὸ ἡδονικὸ σου ἄρωμα γεμίζει τὸν αἰθέρα
Καὶ δὲν προσέχεις, πὸν περνῶ ἔς τὸ πλάγι σου, κ' ἐμένα,
Μόνο ἀναπνέεις ἤρεμο τὸν ἀγγινὸν ἀγέρα.

Μά, ὦ ρόδον, κάποια μουσικὰ μᾶς ἔχουν ἐνωμένα
Σὰν ὁ ἔμαραῖναν, μὴ ξεχνᾷς, τοῦ φθινοπώρου οἱ λύπες
Καὶ τὰ κλωνιά σου ἔγερναν χλωμὰ καὶ μαραμμένα
Τ' ὠραῖο σου παράπονο μόνο σ' ἐμὲ τὸ εἶπες.

IV

Τώρα, πού τὸ φθινόπωρο σιγά-σιγά προβαίνει
Κι' αἰσθάνομαι βαρύτερα μὲς 'ς τὴν ψυχὴ τὸν πόνο,
Τώρα, πού βλέπω ὁ οὐρανὸς δόλομαυρος νὰ ραίη
Μὲ τὴν ξανθὴ βροχοῦλα του κάθε δέντροι καὶ κλάνο,

Τώρα κ' ἐγὼ βαρύτερα σὲ νοιώθω 'ς τὴν ψυχὴ μου
Καὶ σ' ἀγαπῶ σὰν ὄνειρο, πού δὲν τὸ παίρνει ἡ λήθη,
Γιατί τὰ ρόδα πού ἔδρεψες τὰ ἐμάρανε ἡ προή μου,
Μὰ ἡ εὐωδιά τους μοῦ ἔμεινε βαθεῖα μέσα 'ς τὰ στήθη.

V

Σὰν ἓνα θεῖον ὄνειρον ὁ νοῦς μου τριγυρίζει
Στὴν κλινὴ σου πού ἀνόνειρη κοιμᾶσαι ἀγαπημένη,
'Ο ὕπνος σου εἶνε ἀτάραχος γιατί σὲ νανουρίζει
Τὸ μυσικὸ παράπονο πού ἀπ' τὴν ψυχὴ μου βγαίνει.

Ἔτσι, 'ς τὰ χρόνια τὰ παλιὰ, ἡ Δάφνη ἀπεκοιμᾶτο
Σ' ἓνα κρεββάτι ἀνθόσπαρτο 'ς τοῦ Παρνασσοῦ τὰ πλάγια
Καὶ γύρω της σὰν ὄνειρο μαγευτικὸ ἐπλανᾶτο
Τοῦ Φοῖβου τὸ παράπονο μεσιτὸ ἁρμονία καὶ μάγια.

VI

'Ο πόνος μου δὲν μὲ λυπεῖ, τόχθε γραφτό μου ἡ μοῖρα
Νὰ λυώνω μὲς 'ς τὰ ἐγκόσμη σὰν τὸ χλωμὸ κεράκι,
Πού ἐμπρός σὲ κάποιον εἰκόνημα σκορπάει τὸ φῶς του γύρω
Καὶ δίνει χάρι ἀνέλπιστη καὶ 'ς τὸ φτωχὸ ἐκκλησιάκι.

Τ' ὅ,τι μοῦ θλίβει τὴν ψυχὴ εἶναι πού ἔχω χάσει
Τὴ μυσικὴ πεποίθησι καὶ 'ς τὴν φιλίαν ἀκόμη
Κι' ἂν βλέπετε τὸ χεῖλι μου κ' ἐμένα νὰ γελάσῃ
Εἶνε ἡ χαμένες μου χαρὲς πού μὲ φιλοῦν 'ς τὸ στόμα.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

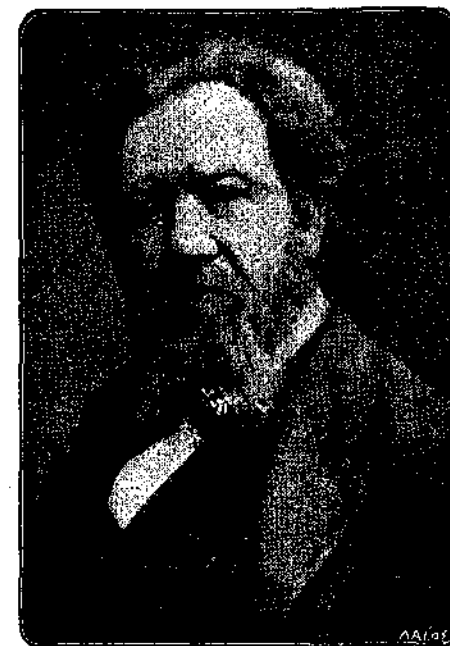

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΒΕΛΑ

Τῆ σεβαστῆ μου κ. Βικιντία Μπενάκη

Τὸ Λιγκορνέττο κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἑλβετικῶν Ἄλπεων καὶ εἶναι τὸ πρῶτον μετὰ τὰ σύνορα τῆς Ἰταλίας Ἑλβετικὸν χωρίον. Κατάφυτον... δροσερὸν... πλήρες φωτὸς καὶ γαλήνης, τὸ Λιγκορνέττο εἶναι ἀληθῶς χαριτωμένον χωρίον. Οἱ κάτοικοι του περίπου 1000 φιλήσυχοι καὶ καλοὶ ἐργάζονται σχεδὸν ὅλοι εἰς τὰ μάρμαρα, διότι ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκονται τὰ περίφημα λατομεῖα τοῦ Μπεζάτσιου. Καὶ πράγματι... τὴν ἀπειρον γαλήνην τοῦ χωρίου, μόνον τὸ ἐργαλεῖον τοῦ μαρμαρᾶ ταραττει, διότι τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν εὐρίσκονται ἐσπαρμένα εἰς τοὺς λόφους καὶ εἰς τοὺς κήπους τοῦ Λιγκορνέττου. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἀπλῶν αὐτῶν λαξευτῶν γίνονται ἔπειτα καλλιτέχναι ἀπὸ μόνου τοῦ ἐνστικτοῦ των, καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν εὐρίσκει κανεὶς σταυροὺς μνημάτων, δεξαμενάς... δοχεῖα... καὶ καμιὰν «Madona dei monti». Τὰ ἔργα ταῦτα, ἀρκετὰ καλά, οἱ ἔμποροι τοῦ Μιλάνου ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους διερχόμενοι ἐκ τῶν χωρίων τούτων τῶν μαρμαρᾶδων ἀγοράζουν κατὰ δωδεκάδας. Οὕτω, ἡ ζωὴ τῶν καλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων παρὰ τὰς Ἄλπεις, διέρχεται ἐντὸς τῶν δένδρων, τῆς ἡσυχίας καὶ τοῦ μαρμαρᾶ... τοῦ μαρμαρᾶ, τὸ ὁποῖον, φαίνεται, ὅτι ἀγαποῦν πολὺ.

Μίαν ἡμέραν τοῦ Μαΐου τοῦ 1820, εἰς τὸ Λιγκορνέττο ἐγεννήθη ἓν παιδίον, τοῦ ὁποῖου ὁ πατὴρ ἦτο ἐπίσης μαρμαρᾶς εἰς τὰ λατομεῖα τοῦ Μπεζάτσιου καὶ ὠνομάζετο Βέλας. Ὁ Βέλας λοιπὸν οὐδὲν μόνον ὁ υἱὸς του ἐφθασεν εἰς ἡλικίαν ἐννέα ἐτῶν, τὸν ἔστειλεν ἐπίσης νὰ ἐργασθῆ εἰς Μπεζάτσιον. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ «tagliapietra» εἰς τὰ χωρία αὐτὰ τῶν Ἑλβετικῶν Ἄλπεων εἶναι πολὺ ἀγαπητόν. Αἰφνης χάνεται ἀπὸ τὰ λατομεῖα ὁ μικρὸς Βιτσέντιος Βέλας. Φεύγει... τρέχει εἰς τὸ Μιλάνον... ἐργάζεται ἀπαράτητος πολλὰ ἔτη... μελετᾷ... προοδεύει, ὀνειρεύεται... ἀπογοητεύεται... ὑποφέρει τὰ πάνδεινα... καὶ εἰς ἡλικίαν 22 ἐτῶν ὁ tagliapietra τοῦ Λιγκορνέττου παρουσιάζει εἰς τὸν κόσμον ἓνα «Σπάρτακον»... καὶ ὁ κόσμος αὐτὸς... ὁ κόσμος τῆς Τέχνης, ὁ ὁποῖος πρότερον τὸν ἀπεγοήτευσε καὶ τὸν παρεγνώρισε, τὸν ἀναγνωρίζει τώρα ὡς μέγαν καλλιτέχνην. Καὶ ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς ἀπ' οὗ ἐφθασεν εἰς τὸν ὑψηλότερον βαθμὸν τῆς δόξης, ἀφίνει τὴν ταραχὴν τῶν μεγάλων πόλεων καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν Πατρίδα, τὸ ἀγαπημένον του Λιγκορνέττο. Ἐκεῖ ἔνδοξος καὶ εὐτυχὴς ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἐστία ἐργάζεται, ἐργάζεται ἀκόμη, καὶ ἐκεῖθεν πέμπει εἰς τὸ κέντρον τῆς Τέχνης, τοὺς καρποὺς τῆς μελέτης καὶ ἐργα-

ΒΙΤΣΕΝΤΟΣ ΒΕΛΑΣ

σίας του καὶ διέρχεται τὴν ζωὴν ὅπως εἶνε δυνατόν νὰ τὴν ὀνειρευθῆ ἓνας μεγάλος, ἓνας ἀληθῆς καλλιτέχνης.

Δὲν πρόκειται σήμερον νὰ γράψω περὶ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τοῦ Βέλα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε μεγάλη, ὅσον καὶ τὸ ἔργον του. Θέλω μόνον νὰ εἰπω ὀλίγας λέξεις διὰ τὸ μουσεῖον του, τὸ ὁποῖον ἔκτισε μόνος, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἔθεσε ὅλα τὰ ἐκ γύψου πρότυπα τῶν ἔργων του, ἵνα ἐκ τῶν ἐξ αὐτοῦ εἰσοδημάτων πέμπωσι κατ' ἔτος ἐν παιδίον ἐκ Λιγκορνέττου εἰς Μιλάνον, διὰ νὰ σπουδάσῃ μίαν ὁποιαδήποτε τέχνην ἢ ἐπιστήμην. Ἐκεῖ λοιπὸν, εἰς τὸν πρῶτον λόφον τοῦ ὄρειου χωρίου, ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς λευκὸν ἀνάκτορον ἐντὸς μεγάλου κήπου, καὶ ἀπὸ πολὺ μακρὰν ὁ παρατηρῶν πείθεται ὅτι οἱ λευκοὶ ἐκεῖνοι τοῖχοι φιλοξενούσι μεγάλα Ἔργα καὶ μεγάλας Ἰδέας.

Ἴδου κατωτέρω, ὅτι ἡ ἀσθενὴς μου γραφὴς ἔγραψε, μίαν ὄρειαν ἡμέραν τοῦ Αὐγούστου ὅτε διὰ πρώτην φοράν ἐπισκέφθη ἐφέτος τὸ Μουσεῖον Βέλα, τὸ ὁποῖον ἰδιαίτερος ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζω, διότι ἐντὸς αὐτοῦ αἰσθάνομαι πολὺ τὴν «Ἀγάπην», ἡ ὁποία κατὰ πολὺ ἐβόηθησε τὸν γλύπτην εἰς τὸ ἔργον του, καὶ ἡ ὁποία

κάννει τὸν ἐπισκέπτην νὰ ἀπολαμβάνῃ καὶ αἰσθάνεται καλλίτερον τὴν Τέχνην.

12 Αὐγούστου 1908

Ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου μου.

Ligornetto

«Κάθημαι εἰς τὸ θρανίον μιάς κλίνης... μιάς μεγαλοπρεποῦς κλίνης ἐκ μαρμάρου... ἢ μάλλον ἐκ γύψου. Ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆς ἀναπαύεται ἡ κόμισσα D'Adda. Μία ὠραιότατη γυναῖκα, παραδίδουσα τὰς τελευταῖς τῆς στιγμᾶς εἰς τὸν Ὑψιστον ἐν πλήρει γαλήνῃ. Τὸ βλέμμα ἤρεμον, ἅγιον καὶ προσηλωμένον ἐκεῖ ὑψηλὰ πρὸς τὸν Θεόν, παρακαλεῖ, ἐν ᾧ εἰς τὰς χεῖρας τῆς κρατεῖ ἓνα σταυρόν. Τὸ ἔργον αὐτὸ μὲ κάνουν νὰ ὀνειρεύωμαι τὸν θάνατον τῆς καλῆς καὶ ἐναρέτου γυναῖκος, ἥτις φεύγουσα ἀπὸ τὸν κόσμον ἀκούει εὐχὰς... καὶ βλέπει δάκρυα εὐγνωμοσύνης πλησίον τῆς. — Πλησίον αὐτοῦ ἄλλο ἔργον μεγάλο, πολὺ μεγάλο ἐπίσης. Ἀπέθανε, φαίνεται, εἰς μέγας σοφὸς... εἰς μέγας ἐπιστήμων... καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του, ἀνέθεσαν εἰς τὸν Βέλαν τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς μνημείου διὰ τὸν τάφον του. Ὁ γλύπτης κάνουν μίαν ὠραίαν κόρην, ὀλίγον ἀδύνατον, ἀλλὰ μὲ τὴν σοφίαν ζωγραφισμένην εἰς τὸ μέτωπον, ἀκουμβησμένην ἐπὶ τῆς μιάς χειρὸς, ἐν ᾧ ἀπὸ τῆς ἄλλης κρατεῖ τὸ μέγα τῆς Ἐπιστήμης βιβλίον. Ὁ Βέλας ὀνομάζει τὸ ἔργον τοῦ «La scienza dolente», καὶ ἔχει δίκαιον. Κλαίει βεβαίως ἡ Ἐπιστήμη καὶ πονεῖ ἐπὶ τοῦ τάφου ἑνὸς τέκνου, ἑνὸς ὀπαδοῦ τῆς, κλαίει ὅπως ἡ κόρη τοῦ καλλιτέχνου μὲ τὴν μεγάλην Ἰδέαν ζωγραφισμένην εἰς τὸ μέτωπον. — Ὁ Καβούρ ἔπειτα. Μέσα εἰς τὸ ἄπλετον φῶς τῆς αἰθούσης, καθισμένος, μὲ τὴν γραφίδα εἰς τὰς χεῖρας, σκέπτεται ὁ μέγας πολιτευτῆς, σκέπτεται καὶ ὀνειρεύεται τὸ μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὴν Πατρίδα του, καὶ ὁ Γαριβάλδης πλησίον του μὲ τὴν σπάθην ὑψωμένην ὀρθῶς, νομίζει κανεὶς διὰ τῆς σωματικῆς δυνάμεώς του νὰ βοηθήσῃ τὸν Καβούρ, ὁ ὁποῖος ἐργάζεται διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν μὲ τὴν Σκέψιν.

Ὁ Βέλας αἰσθάνεται ὑπερβολικὴν τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, διότι δούκας ἐργάζεται τὸ μνημεῖον ἑνὸς μεγάλου πατριώτου, τότε δίδει ὅλην τὴν ψυχὴν του, ὅλην τὴν δυνάμιν του, ὅλην τὴν τέχνην του. — Τὸν Ναπολέοντα π.χ., τὸν κάνουν κατὰ τὰς τελευταῖας αὐτοῦ στιγμᾶς. «I ultimi giorni». Ἀλλὰ τοῦ δίδει ἀκόμη ζωὴν, καὶ ὁ ἐπισκέπτης ἔμπροσθεν τοῦ ἔργου τούτου, αἰσθάνεται τὴν συγκίνησιν τὴν ὁποῖαν εἶνε δυνατόν νὰ αἰσθανθῇ τις ὅταν βλέπῃ ἓνα μέγα ὄν νὰ χάνεται ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀφίνον εἰς αὐτόν, τὸ ἔργον του, τὴν ψυχὴν του, τὴν ἰδέαν του. Κατ' ἑμὲ ὁ Ναπολέον εἶνε τὸ ὠραιότερον καὶ συγκινητικώτερον ἔργον τοῦ Μουσεῖον. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἀποθνήσκων, βλέπει εἰς τὸ ἄπειρον, σχίζει τοὺς αἰθέρας, καὶ ἐκεῖ μακρὰν ὁ ἐξό-

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ Ι
ΥΠΟ ΒΙΤΣΕΝΤΣΟΥ ΒΕΛΑ

ριστος τῆς Ἁγίας Ἑλένης εὐρίσκει τὴν Γαλλίαν... καὶ τὸ βλέμμα του σταματᾷ... ἢ ψυχὴ του πέμπει ἐκεῖ τὸν τελευταῖον τῆς ἀσπασμόν... καὶ ἡ χεῖρ του πίπτει ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν γονάτων του... πίπτει ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, διότι καὶ κατὰ τὰς τελευταῖας στιγμᾶς του ὁ αὐτοκράτωρ κυριαρχεῖ, θέτῃν ὑπὸ τὴν χεῖρα ὅλον τὸν κόσμον. Εἶδον πολλὰς τὸ θεῖον αὐτὸ ἔργον εἰς τὰς Βερσαλλίας, ἀλλὰ ἐδῶ, ὑπὸ τὸν γλυκὴν τῆς πατρίδος τοῦ καλλιτέχνου οὐρανόν, φαίνεται μεγαλοπρεπέστερον.

Ἡ Ἀπελπισία. — Ὁ Βέλας ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν γάμον του μετὰ τῆς κόρης τὴν ὁποῖαν ἀπὸ παιδίον ἐλάτρευεν, εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον τῆς συζύγου καὶ «γλήγορα-γλήγορα» τῆς λέγει: «ἔτοιμάσε τὰς ἀποσκευάς μου διότι ἐντὸς μιάς ὥρας ἀναχωρῶ. Ἐσπευσμένως ἢ κυβέροντες μὲ στέλλει δι' ἐργασίαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν». Ἡ νεαρὰ γυναῖκα πίπτει λιποθύμος εἰς τοὺς βραχίονας τοῦ συζύγου τῆς, παρακαλεῖ νὰ τὴν πάρῃ μαζί του ἢ νὰ μείνῃ ἀκόμη μίαν ἑβδομάδα, μίαν ἡμέραν. Τίποτε ὅλα ἀδύνατα... καὶ ἀφίνει τὴν γυναῖκα του ὁ καλλιτέχνης διὰ νὰ ετοιμάσῃ τὰς ἀποσκευάς του. Ἐντὸς ὀλίγου ὁμως εἰσέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὸ δωμάτιον. Ἡ ὠραία Ἰταλίς, ἡμίγυμος, μὲ τὴν κόμην ἐροισμένην εἰς τοὺς ὤμους, μὲ τὰς χεῖρας εἰς τὸ πρόσωπον, κλαίει...

κλαίει πικρὰ... διὰ τὸ μέγα κακόν... διὰ τὸν ἀποχωρισμόν, τὸν ὁποῖον φαντάζεται αἰώνιον... καὶ νομίζει... δι' ἃ τῆς πάρῃ τὴν ζωὴν... Ὁ Βέλας σταματᾷ εἰς τὴν θύραν, θαυμάζει τὸν πόνον τῆς γυναῖκος του, τὴν ἔκφρασιν τῆς, τὴν στάσιν τῆς. Ἐπειτα τρέμων τὴν πλησιάζει... τὴν φιλεῖ... καὶ «Εὐχαριστῶ... εὐχαριστῶ» τῆς λέγει «μὴν κλαῖς... μὴ... δὲν φεύγω... ἤθελα μόνον νὰ δοκιμάσω ἂν μ' ἀγαπᾷς... ἂν θὰ λυπηθῆς διὰ τὸν ἀποχωρισμόν μας... μὴν κλαῖς... διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσω μακρὰν σου...». Οὕτω μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν οἱ θαυμασται καὶ οἱ φίλοι τοῦ Βέλα ἐχαρέτων ἓνα ἀκόμη ἀριστοῦργημα «la desolazione»... καὶ τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο ἐνέπνευσεν ἡ ἀπελπισία μιάς γυναῖκος, τῆς ὁποῖας ἡ καρδιά ἤγαπα.

Τὸ θῆμα τῆς ἐργασίας. — Εἰς τὸ ὑπόγειον ἑνὸς λατομείου, ἑνὸς λατομείου ὡς ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Βέλας ἐργάσθη ὡς tagliapietra, ἐσκοτώθη ἓνας ἐργάτης, τίς οἶδε πῶς. Ἴσως μία πέτρα, ἐν τεμάχιον μαρμάρου ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἐν ᾧ εἰργάζετο, ἐν ᾧ ἔκαμνε τὸ καθήκον του. Οἱ σύντροφοί του λοιπὸν καὶ οἱ φίλοι του ἔθεσαν τὸ σῶμα του ἐπὶ ἑνὸς ξυλίνου φορείου, τὸν ἐσκέπασαν διὰ τοῦ χονδροειδοῦς φορέματός του, καὶ σκυθρωποὶ, ὁ ἓνας κρατῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὸ φορεῖον, ὁ δεύτερος ἀπὸ τῶν ποδῶν, καὶ οἱ δύο ἄλλοι κρατοῦντες δάδας καὶ φωτίζοντες τὸν σκοτεινὸν ὑπόγειον δρόμον, ἐκίνησαν πρὸς τὴν ἐξοδὸν τοῦ λατομείου. Σιγῆν γεμάτην πικρὰ, γεμάτην πόνον, γεμάτην ἀλήθειαν... Ὀλίγοι εἶναι οἱ εὐτυχεῖς θνητοί, οἱ ὁποῖοι χαρίζουν ἓνα παλμὸν τῆς καρδίας των, μίαν σκέψιν των εἰς τὸν δυστυχῆ ἐργάτην, ὅστις εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς ἐργάζεται διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ εὐτυχίαν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Βέλας ὁμως, ἐν ὅλη τῇ αἴγλῃ του ἐνθυμεῖται τὸν ἐργάτην... τὸν φίλον τῶν παιδικῶν του χρόνων... τὸν ἀγαπᾷ ἀκόμη... τὸν ἐννοεῖ... καὶ διὰ τοῦ ἔργου του, τὸν ἀπαθανάττει παρουσιάζων τὸν ἀδικὸν καὶ σκληρὸν θάνατόν του.

Ὁ Σπάρτακος. — Ὁ περίφημος Ρωμαῖος ἥρωας σπᾶζει εἰς τὴν εἰρκτὴν του τὰς ἀλύσεις του καὶ ὀρθῶς πρὸς τὴν κλίμακα τῆς ἐξόδου σφίγγων τὰς πυγμᾶς ἐναντίον τῆς «σκλαβιάς» μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ρίψῃ, νὰ καταστρέψῃ κάθε ἐμπόδιον, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς συντρόφους του τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Σπάρτακος εἶναι τὸ πρῶτον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀνέδειξε τὸν Βέλαν, καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ Μιλᾶνον.

Τὸ μνημεῖον τοῦ Maestro Donizetti, παριστῶν τὴν ἀρμονίαν κλαίουσαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τέκνου τῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο ὠραῖον ἐπίσης καὶ

λεπτὸν εὐρίσκεται εἰς Πέργαμον, τὴν προσφιλή του συνθέτου πατρίδα.

Ἴδε ὁ Ἄνθρωπος. — Ὁ Χριστὸς τοῦ Βέλα, ὁ ὁποῖος κοσμεῖ τὸν τάφον του εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Λιγκορνέττου. Τί αἰσθάνεται τις ἐνώπιον τοῦ ἀριστοῦργήματος τούτου; Αἰσθάνεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος, αἰσθάνεται τὸ αἷμα του, τὰς φλέβας του, τὸν πόνον του εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου του, ἀλλ' ἐν τούτοις εἰς τὴν ἔκφρασιν ταύτην εὐρίσκει ὅτι ὁ Χριστὸς τοῦ Βέλα εἶναι καὶ Θεός, εὐρίσκει ἐκεῖ τὴν θυσίαν καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Εὐτυχῆς ὁ θνητὸς ὁ δυνάμενος ἀπαξ τοῦ ἔτους νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ μούσειον αὐτὸ καὶ ν' ἀναπαύσῃ τὸ βλέμμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοιούτων ἔργων.

Ἡ Ἰταλία ἐγνωμονοῦσα τὴν Γαλλίαν. — Τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο εἶδον καὶ εἰς τὸ Τριανὸν τῶν Βερσαλλιών, ἀλλὰ προτιμῶ τὸ ἐνταῦθα ἐκ γύψου πρότυπον, διότι ἐδῶ αἰσθάνομαι περισσό-

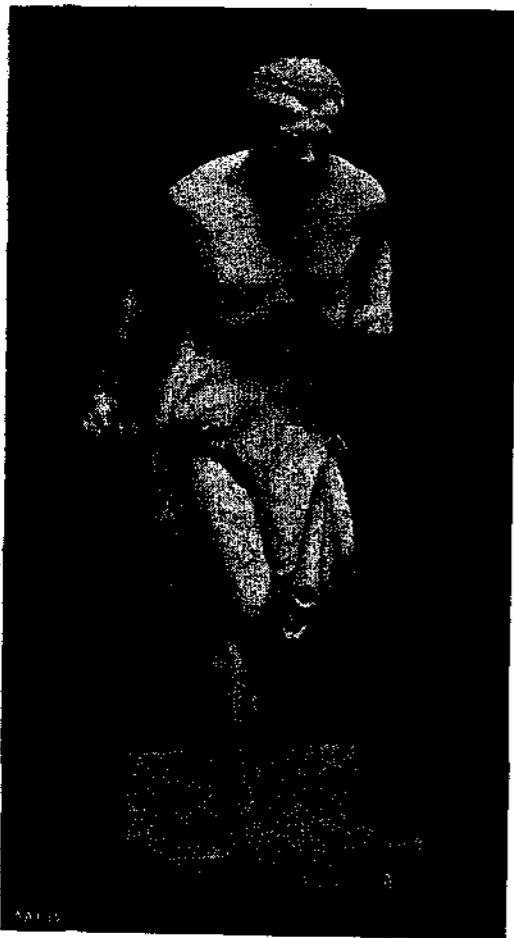

Ἡ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑ — ΥΠΟ ΒΙΤΣΕΝΤΣΟΥ ΒΕΛΑ

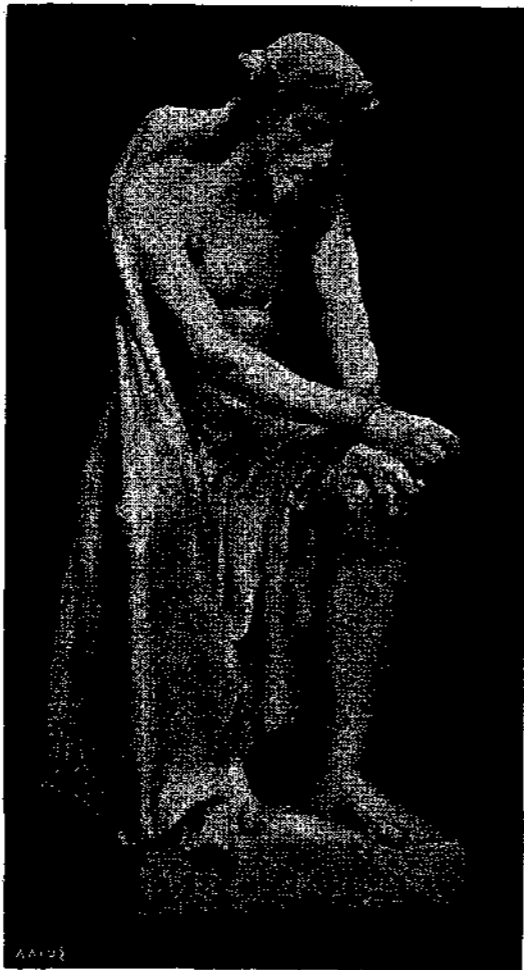
τερον τὸν ἀσπασμόν, τὸν ὁποῖον ὡς ἀγνή κόρη ἢ Ἰταλία πλήρης εὐγνωμοσύνης δίδει εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Γαλλίας. Τί λεπτή, τί ὠραία ἰδέα.

Ἡ ψυχὴ. — Ἐπὶ ἐνὸς μεγάλου μνημείου, ὑπὸ μορφὴν νέας κόρης, ἡ ψυχὴ φεύγει μεγαλοπρεπῶς ἀκολουθοῦσα τὸν πρὸς τὴν αἰωνιότητα δρόμον τῆς.

Ὁ Δάντης. — Ἡ προτομὴ τοῦ μεγάλου τῆς Ἰταλίας ποιητοῦ εἶναι θεία. Νομίζει κανεὶς ὅτι ὁ Δάντης βλέπει ἐκεῖ εἰς ἕν ὄρισμένον σημεῖον, εὐρίσκει τὴν Βεατρίκη, τὴν φίλην του καὶ λέγει ἢ ἐκφρασίς του: «Si... amor mi mosse che mi fa parlare». Ἔχει δίκαιον ὁ ποιητής: Ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα, ὅλας τὰς μεγάλας ἐμπνεύσεις καὶ ἰδέας πάντοτε ἐνέπνευσεν ἡ μεγάλη τῆς Ὑπάρξεως δύναμις, ἡ Ἀγάπη. Καὶ ὁ Βέλας συμφωνεῖ μὲ τὸν ποιητὴν, διότι εἰς τὴν Ἀγάπην καὶ αὐτὸς ὀφείλει κατὰ πολὺ τὸ ἐμπνευσμένον ἔργον του, καὶ διότι αὐτὴ εἶναι ἡ Μοῦσα τῶν μεγάλων πνευμάτων ὅλων τῶν αἰώνων...

ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ — ΥΠΟ ΒΙΤΣΕΝΤΣΟΥ ΒΕΛΑΣ

ΙΔΕ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ — ΥΠΟ ΒΙΤΣΕΝΤΣΟΥ ΒΕΛΑΣ

La bambina che prega, μὲ κάμνει νὰ πιστεύω ὅτι ὁ ἐκτελέσας τὸ ἔργον τοῦτο ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεὸν... ναι... ἐπίστευεν εἰς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐγέννησε μέγαν καὶ ἐμπνευσμένον καλλιτέχνην.

Ὁ Βέλας εἰργάσθη πολὺ. Τὸ μουσεῖον του μᾶς παρουσιάζει 190 ἔργα, ὅλα μεγάλα, ὅλα δυνατά, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ὁ Βέλας θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος γλύπτης τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα μετὰ τοῦ περιφήμου Κανόβα. Ὁ ταξιδεύων μέχρι τῆς Λομβαρδίας ἢ τῆς Ἰταλικῆς Ἑλβετίας ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ μίαν ἡμέραν διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ μικρὸν ἀλλὰ γλυκίστατον Λιγκορνέττο, τὸν μικρὸν ναὸν τῆς Τέχνης, ὁ ὁποῖος κρύπτεται μέσα εἰς τὰ μεγάλα δένδρα τοῦ κήπου, ὅπως ὁ Βέλας ἐκρύπτετο εἰς τὸ ἀγαπημένον του χωρίον, διὰ νὰ ἐργασθῇ ἐκεῖ ἡσυχῶς καὶ δώσει ἔπειτα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἕν, μέγα, ἔργον.

ΕΛΠΙΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΑΙ

Πολὺς ἔναγχος ἐγένετο λόγος ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ ὀθωμανικοῦ συντάγματος περὶ τῶν προνομίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἢ μᾶλλον τῆς ὑπὸ τὸ ὀθωμανικὸν σκήπτρον βιούσης μεγάλης μερίδος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους¹. Ὅσον ἐνδότητος εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα ἀποδοθεῖσα σημασία, τόσον ἀδικαιολόγητοι εἶναι οἱ περὶ ἐνδεχομένης προσβολῆς αὐτῶν διατυπωθέντες φόβοι, προδίδοντες ἀγνοίαν ἢ ἑλλιπῆ ἐκτίμησιν τῶν ἱστορικῶν καὶ νομικῶν βάσεων, ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ προνομίαι².

Δύο τινὰ δὲν κατήργησεν οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ καταργῆσθαι ποτὲ ὁ συνταγματικὸς χάρτης τοῦ 1876, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄλλος πολὺ τούτου φιλευθερωτέρος καὶ ριζοσπαστικώτερος.

Ταῦτα δὲ εἶναι αἱ προνομίαι τῶν ξένων, αἱ διομολογηθεῖσαι μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν ἐυρωπαϊκῶν δυνάμεων ἀπὸ τῆς 15^{ης} ἑκτονταετηρίδος καὶ ἑξῆς (capitulations) καὶ αἱ προνομίαι τῶν Ἑλλήνων, αἱ διομολογηθεῖσαι ἐν ἔτει 1453 μεταξὺ τοῦ Κατακτητοῦ καὶ τῶν ὑποταγέντων, μετὰ σεβασμοῦ δὲ — ὑπὸ τοῦ Κορρανίου ἐπιβαλλομένου — τηρηθεῖσαι ἕκτοτε ὑπὸ πάντων τῶν κατόχων τοῦ θρόνου τοῦ Ὀσμάν.

Εἶναι παντελῶς ἐσφαλμένη ἡ γνώμη ἐκείνων, ὅσοι νομίζουν ὅτι αἱ προνομίαι στηρίζονται μόνον ἐπὶ μᾶς ἀμνημονεύτου συνηθείας (consuetudo immemorialis), λαβούσης κῆρος νόμου διὰ τῆς μονομεροῦς ἀναγνωρίσεως αὐτῆς ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς πολιτείας ἢ τῶν ἐκαστοτε Σουλτάνων, οἵτινες ἐξεπροσώπωνον μέχρι τοῦδε τὴν ἀπόλυτον ἐν τῷ κράτει ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν.

Αἱ προνομίαι δὲν εἶναι μόνον νόμος, δυνάμενος νὰ καταργηθῇ καθ' ὅν τρόπον ἐθεσπίσθη, εἶναι κατὰ ἱερώτερον, εἶναι συνθήκη, τὸν δὲ πρὸς τὰς συνθήκας τυφλὸν σεβασμὸν ἐπιβάλλει αὐτὸ τὸ Κορράνιον.

Ὅτι δὲ αἱ προνομίαι εἶναι σύμβαισις κυροῖ ἢ

¹ Ἐν μελέτῃ περὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ συντάγματος, δημοσιευομένη εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος τῆς Zeitschrift f. v. Rechtswissenschaft, ἔγραψα κατὰ παρέργον περὶ τῶν προνομίων. Ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ ἐγκρίτου ἐπιστημονικοῦ ὀργάνου δὲν ἠδυνάμην βεβαίως παρὰ εἰς γενικατάτας γραμμὰς νὰ θίξω τὸ ζήτημα, τοῦτο μὲν διότι δὲν ἐσκόπευον νὰ πραγματευθῶ αὐτὸ ἐκεῖ ex professo, τοῦτο δὲ διότι διὰ τὸν κύκλον τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ γερμανικοῦ συγγράμματος ἐκτὸς τοῦ ξηροῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος οὐδὲν ἄλλο παρουσιάζουσιν αἱ προνομίαι.

² Κατακρίτεια κατὰ ταῦτα ἡ τελευταία στάσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπερισκέπτως κατελθόντος εἰς συζητήσεις περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν προνομίων καὶ διὰ μετ' ἀτόμων τῆς νεοτουρκικῆς δμάδος, ὧν αἱ γνώμαι καὶ αἱ ἀντιπεῦθνοι ὑποσχέσεις οὐδεμίαν ἔχουν συνταγματικὴν σημασίαν.

ἱστορία καὶ διὰ αὐτὰς αἱ τουρκικαὶ ἱστορικαὶ πηγαί, αἱ πλείσταις δυστυχῶς ἀνέκδοτοι. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος νοῦς, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἰσλαμισμὸς ὀφείλει τὴν κατάκτησιν τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων, δὲν εἶχε πρόθεσιν νὰ καταλύσῃ τὸ Βυζάντιον διὰ νὰ ἰδρῦσῃ νέαν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ καθαρῶς μουσουλμανικῶν βάσεων, ἀλλ' ἐθεώρει ὡς ἰδανικόν, μὴ πραγματοποιηθέν, νὰ συνεχίσῃ τὸν χιλιετῆ βίον τοῦ ἐξηντημένου κράτους, ἐμφυσῶν εἰς τὸν ὀργανισμόν αὐτοῦ νέον σφρίγος καὶ ἐδραϊὼν μίαν μεγάλην Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν διαρρέσεων τῶν ἐθνοτήτων, αἱ ὁποῖαι θὰ τὴν ἀπετέλουσαν, ἀντίπαλον τῆς Δυτικῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἧς οἱ ἡγεμόνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς νομίμους διαδόχους τῶν ρωμαίων αὐτοκρατορῶν (Sacrosanctum romanum imperium nationis germanicae).

Πρὸς τοῦτο Μεχμέτ ὁ Β' ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον πρῶτον μὲν νὰ ἐγκολωθῇ τὸν διοικητικὸν ὀργανισμόν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ δεύτερον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸν μὴ ἐκπατρισμόν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τῆς ἐκπολιτιστικῆς δυνάμεως τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην.

Ἀμφότερα ἐγένοντο. Ὁ κατακτητὴς ἀεγνώρισε τὸν ἡγέτην τῶν κατακτηθέντων ὡς προνομιοῦχον αὐτόνομον ἐθναρχὴν, ἀνεγνώρισεν ἰδίᾳ πάσας τὰς ἐξουσίας, ὡς οὗτος εἶχε πρότερον, τὴν δικαστικὴν, τὴν ἐκπαιδευτικὴν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ὡς καὶ τινὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα, οὐσιαστικά τε καὶ τιμητικά, ἐν οἷς καὶ τὸ φέρειν τὴν αὐτοκρατορικὴν στολὴν καὶ τὸ στέμμα, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἠγγυήθησαν διὰ τὴν ὑποταγὴν καὶ διαμονὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πατριὸν χώραν.

Τουρκικαὶ μάλιστα πηγαὶ βεβαίως ἀσφαλῶς ὅτι πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μυστικὴ συνθήκη ἔγγραφος περὶ παραδόσεως τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ ὄρους συνηφθῆ μεταξὺ Μεχμέτ τοῦ Β' καὶ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἐν Βυζαντίῳ ἀνθενωτικοῦ κόμματος, φοβουμένων ἐθνικὴν ἐξόντωσιν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐνωτικοῦ κόμματος προτεινομένης ὑποταγῆς εἰς τὴν Ρώμην τῶν Παπῶν καὶ ἐκ πεποιθήσεως προτιμῶντων ὡς ἐθνικῶς μᾶλλον ἀκίνδυνον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Σουλτάνων ἀπὸ τὴν παπικὴν τιάραν.

Εἰς τὴν μυστικὴν ταύτην συνθήκην, δι' ἧς ἐξασφαλίσθησαν ἑσσεὶ πάντα τὰ προνόμια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀναφέρεται πρὸς τοὺς ἄλλους ὅτι ἐκτὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας οὐδένα ἄλλον ναὸν θὰ θίξουσιν οἱ κατακτηταί, δυνάμει δὲ τῆς συν-

θήρης ταύτης, ἥς τὸ πρωτότυπον ἐκάη ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωαννικίου, ἐπανελημμένως διαμαρτυρήθησαν οἱ κατὰ καιροὺς Πατριάρχαι, ὁσάκις ὀρθόδοξός τις ἐκκλησία διηρηπάξεντο καὶ μετεβάλλεντο εἰς μουσουλμανικὸν τέμενος¹. Κατὰ ταῦτα ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Τούρκων ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπετάγησαν «μπίλα σάστ βέ μπίλα κήν» (ἀνευ ὄρων καὶ περιορισμῶν) προδίδει ἀγνοίαν, ἐὰν γράφεται ἀσκόπως, εἶναι δὲ πλαστογραφίαις τῆς ἱστορίας, ἐὰν προβάλλεται ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας.

Ἄλλὰ καὶ ἐν ἀκόμῃ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ συνθήκη δὲν περιεβλήθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸν τύπον τῆς ἐγγράφου συμβάσεως, τοῦτο οὐδαμῶς ἄλλοιοί τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, διότι οὔτε ὅλαι αἱ συνθήκαι, καὶ μάλιστα αἱ εἰς προγενεστέρως ἐποχὰς γενόμεναι, ὑπῆρξαν ἐγγράφοι, οὔτε ὁ τύπος οὗτος εἶναι ἀναγκαῖον συστατικὸν μίαν συνθήκης. Τὰ ἔθνη καὶ αἱ πολιτεῖαι σέβονται τὰς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς γενομένας σπονδὰς ὅπως καὶ τὰ άτομα.

Κατὰ ταῦτα αἱ προνομίαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στηρίζονται ἐπὶ κοινῆς καὶ ἀπαρβιάστου συνεννοήσεως μεταξὺ πολιτείας καὶ ἔθνους ἔχουσαι χαρακτῆρα οἰονεὶ διεθνῶς συνθήκης (quasittractatus juris inter gentes), ὡς καὶ αἱ διομολογήσεις (capitulationes), στηριζόμεναι ἐπὶ συνεννοήσεων μεταξὺ δύο πολιτειῶν φέρουσι τύπον διεθνῶς συμβάσεως. Αἱ συμβάσεις καὶ αἱ οἰονεὶ συμβάσεις αὐταὶ δὲν δύναται νὰ καταργηθῶσι διὰ μονομεροῦς διουικητικῆς ἢ νομοθετικῆς πράξεως τοῦ ἑτέρου τῶν συμβληθέντων μερῶν. Ἐὰν μὲν συνήφθησαν δι' ὀρισμένον χρονικὸν διάστημα, καταργοῦνται αὐτοδικαίως ἅμα τῇ παρελεύσει τῆς ταχθείσης ἀρχῆθεν προθεσμίας, ἄλλως μόνον τῇ κοινῇ ἐκατέρωθεν συνεννοήσει². Ἐπομένως ὅπως δὲν δύναται νὰ καταργηθῶσιν αἱ διεθνεῖς διομολογήσεις ἀνευ τῆς συναινέσεως τῶν ἐνδιαφερο-

¹ Τὰς πολυτίμους ταύτας πληροφορίας ὄφειλω εἰς τὸν διακεκριμένον φιλόστορα Ἰωάννην Χωτίζην ἐφέντην, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, εἰδικῶς ἐπ' ἐσχάτων ἀσχοληθέντα εἰς τὸ ζήτημα τῶν προνομίων καὶ κεκτημένων τὴν πλουσιωτάτην ἐν Κωνσταντινουπόλει μεσαιωνικὴν βιβλιοθήκην. Ἐδχαρίστως ἤκουσα ὅτι ὁ κ. Χωτίζης ἐτοιμάζει εἰδικὴν μελέτην, ἥτις πρόκειται νὰ διαφανίσῃ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἀλώσεως, ἰδίᾳ τοῦ ἀνεξήγητου ἐπεισοδίου τῆς Κερκόπορις καὶ τοῦ ζητήματος τῶν προνομίων, νὰ βεβαιώσῃ δὲ τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐκ πολιτικῶν ἀνεκδότων καὶ μῆπω χρησιμοποιηθειῶν τουρκικῶν πηγῶν.

² Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνήγαγον εἰς ἀξίωμα τοῦ διεθνῶς δικαίου αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, κατὰ τὴν ἐν Λονδίῳ γενομένην (1871) περὶ Ἐδέσινου Πόντου συνδιάσκεψιν, διὰ τῶν ἐξῆς: Les puissances reconnaissent que c'est un principe essentiel du droit des gens qu'aucune d'elles ne peut se délier des engagements d'un traité ni en modifier les stipulations qu'à la suite de l'assentiment des parties contractantes.

μένων κρατῶν, οὕτω καὶ αἱ προνομίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ εἶναι ἀπαραβίαστοι. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οὐδεμία χωρεῖ ἀντίρρησης.

Ἐπὶ τούτῳ — ὅ' ἀντίτη τις ἴσως — καὶ ἄλλοι τρόποι καταργήσεως τοιούτων συμβάσεων, ὡς ἡ ἀνθαιρετος αὐτῶν καταπάτησις ἢ ἡ χρῆσις πολεμικῆς βίας. Βεβαίως πρὸ τῆς ἀνθαιρεσίας ὑποχωρεῖ φαινομενικῶς καὶ ἡ ἡθική καὶ τὸ δίκαιον, διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς πολλοὶ σοφοὶ τῶν νόμων διδάσκαλοι, ἐν οἷς ὁ Lorimer, ὁ Zorn καὶ ἄλλοι ἠρηθήθησαν καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ διεθνῶς λεγομένου δικαίου, τοῦ συνδύοντος τὰς ἐννόμους σχέσεις τῶν πολιτειῶν πρὸς ἀλλήλας, ἄτε μὴ γνωρίζοντος τρόπον ἐπανορθώσεως τῆς ὑπὸ μίαν πολιτείας ἀνθαιρετικῶς γενομένης προσβολῆς τῶν κεκτημένων δικαιωμάτων ἑτέρας.

Ἄλλ' αἱ πολιτεῖαι ἀνεκαθεν ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως τῆς σκιάς τοῦλάχιστον τοῦ διεθνῶς δικαίου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποκηρύχθησαν ἐντελῶς τὴν ἀνθαιρεσίαν, περιώρισαν τὸ δικαίωμα τῆς χρησεως πολεμικῆς βίας μόνον εἰς τὰς ὀλίγας περιπτώσεις, καθ' ὅσας ἐπιβάλλεται τοῦτο ὑπὸ ἐπιτακτικῶν περὶ ὑπάρξεως συμφερόντων (vitale Interessen) τῆς ἐνδιαφερομένης πολιτείας.

Ἄλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει οὐδὲν ζωτικῶν συμφέρον τῆς Ὀθωμανικῆς πολιτείας δικαιολογεῖ τὴν προσβολὴν τῶν ἐξ ἱερᾶς συνθήκης ἀπορροέντων δικαιωμάτων τοῦ μεγάλου Ἑλληνισμοῦ. Τοῦναντίον μάλιστα Πᾶσα τοιαύτη προσβολή, ὡς σώφρονες καὶ δι' ὀλίγης δευδερκείας πεπροικισμένοι πολιτικοὶ ἄνδρες εὐκόλως θὰ δυνηθῶσι νὰ προΐδωσι, θὰ εἶναι ἐπιζήμιος εἰς τὴν Τουρκίαν πρώτην, ἥτις δέον νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐκπολιτιστικὴν δυνάμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ διδάξαντος τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γηραιὰν Εὐρώπην.

Τῆς δυνάμεως ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἥτις μόνον διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν προνομίων δύναται ἀπροσκόπτως ν' ἀναπτύχθῃ, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἡ Τουρκία, ἢ μῆπω ἀναπτύξασα ἰδιαίτερον πολιτισμὸν. Οὐδὲν ἄλλο ἔθνος, γράφει διακεκριμένος γερμανὸς νομομαθῆς καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, δύναται νὰ δρᾷ ἐκπολιτιστικῶς ἐν Ἀνατολῇ ὅσον τὸ Ἑλληνικόν, ἔτερος δὲ σοφὸς συγκρίνων τοὺς χαρακτῆρας Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἀποκαλεῖ τοὺς πρώτους Γερμανοὺς, τοὺς δὲ δευτέρους Γάλλους τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ παρομοίωσις εἶναι προσφανεστάτη, δεικνύει δὲ ὁποῖα ἀγαθὰ δύναται νὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς συνεργασίας τῶν δύο τούτων μεγάλων λαῶν τοῦ παρελθόντος, οὗς συνδέουσι κοινὰ συμφέροντα τοῦ μέλλοντος.

Τοὺς χρυσοὺς τούτους λόγους δέον νὰ ἔχωσιν ὡς ὑπογραμμὸν οἱ νεώτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Τουρκίας καὶ νὰ μὴ διανοηθῶσι ποτὲ τὴν προσβολὴν τῶν ἀπαραγράφτων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ πλέον τοῦ τετάρτου τῶν ἑθνικῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος των. Ἐὰν δὲν θέλουν ν' ἀποβῶσι φροῦδα τὰ ὄνειρά

των δέον νὰ σεβασθῶσι τὰς προνομίας, ἃς ἐσεβάσθησαν οἱ αἰῶνες καὶ διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν ὁποίων θὰ ἀναπτύξῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγιείαν τῆς μεγάλης ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἣν ὄνειροπολοῦσι καὶ ἡς τὴν σωματικὴν εὐρωστίαν θὰ ἐξασφαλίσῃ ὁ τουρκικὸς λαὸς.

[Βερολίνον]

Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΑΔΗΣ

ΠΛΑΤΑΝΟΥ ΚΗΔΕΙΑ

Ἔταν ἓνας πλάτανος ἐκεῖνος ὁ Πλάτανος στὸ κεφάλι τοῦ μεγάλου χωραφιοῦ μας, ποῦ δὲν εἶχε ταίρι στὴν ὠμορφίαν καὶ στὴν μεγαλοπρέπεια ἀπ' ὅλα τὰ δέντρα, ποῦ βρισκόταν στ' ἄλλα τὰ χωράφια γύρω του. Στέκονταν στὴν ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ σὰν γίγαντας, σὰν ἀληθινὸς νοικοκύρης του, κι' ὅταν πηγαίναμε, ἢ μάννα μου, ἢ ἀδελφή μου κι' ἐγώ, μᾶς φαίνονταν σὰν νὰ μᾶς προστάτευε, σὰν νὰ μᾶς μιλοῦσε...

Ἀπ' ὅσα μᾶς ἔλεγε ἡ μάννα μας γι' αὐτὸν τὸν Πλάτανο, εἶχε σχηματισθῆ μιά ἰδέα μέσα στὸ μυελό μου, μιά πεποιθὴση μέσα στὴν καρδιά μου καὶ στὴν ψυχὴ μου, ὅτι ἐκεῖνο τὸ δέντρο εἶταν μέλος τῆς δυστυχισμένης οἰκογενείας μας, εἶταν ὁ πρῶτος μας, ὁ μεγάλος μας, ὁ... πάππος μου! Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι τὸ ἀγαπημένο μας καὶ σεβαστό μας δέντρο εἶχε καὶ κάτι τὸ γεροντικὸ ἀπάνω του, γιατί ὁ κορμὸς του εἶταν κουφαλισμένος, καὶ πολλὰ χοντρά κλωνάρια του εἶταν γεροντιασμένα ἢ ξερά.

Καθόμαστε στὸν ὄριον καὶ καταδρόσερον ἴσιο του, κι' ἀκούαμε νὰ κελαρῶνι στὴ ρίζα του ἢ πανώρια βρουσούλα, νὰ βουῖνι ἡμερα-ἡμερα παραπέρα, στὴν κάτω ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ, τὸ ἡσυχὸ ποτάμι, ἢ Γερομήτσανη, νὰ χουχλαῖνι ἀπάνω ἀπὸ τὸ χωράφι ὁ κεφαλάρης, νὰ κελδοῦν τὰ ποιλλὰ στὰ ἀπέραντα φυλλώματά του, ποῦ τὰ πλειότερα φώλιαζαν μέσα στὲς κουφάλες του, καὶ νὰ τσιντζιζοῦν μέσα στὰ κλωνάρια τὰ τσιντζιζία... Ὅλα αὐτὰ μᾶς προξενοῦσαν μὴ εὐχαρίστησι, ἔναν ἀναγαλλιασμὸ, ποῦ νομίζαμε, ὅτι βρισκόμαστε μέσα στὰ περιβόλια καὶ στοὺς κήπους τοῦ Παραδείσου.

Δὲν μπορῶ νὰ παραστήσω πόσο τὸν ἀγαποῦσα γιὰ ὅλα αὐτὰ τὸν Πλάτανο, πόσο τὸν εἶχα μέσα στὴν καρδιά μου, πόσο τὸν πο-νοῦσα... Ὅταν βρισκόμουν στὸν ἴσιο του, μοῦ φαίνονταν, ὅτι βρισκομαι σὲ κάποιο ἄλλοιωτικο σπῆτι μου, σὲ κάποια ἄλλοιωτικὴ ἐκκλησια μου καὶ χαρῶμουν καὶ χαρῶμουν, κι' ἀγκάλιαζα τὸ κουφαλισμένο κορμὶ του κι' αἰσθανό-

μουν μιά γλύκα, σὰν ν' ἀγκάλιαζα τὸν καημένον τὸν πάππο μου, ποῦ τοῦ πήρα τ' ὄνομα, γιατί εἶχα γεννηθῆ ὕστερα ἀπὸ τὸν πεθαμὸ του... Κι' ὅταν τὰ μεσάνυχτα καμμιανῆς κακοχινόπαρης βραδυᾶς μὲ ξύπναγαν τ' ἀγρία καὶ φοβερὰ ἀστραπόβροντα στὴ μυρόβολη ἀγκάλια τῆς μάννας μου, ἢ ὁ τρομερὸς Βοριάς, ἢ ὁ ἀναποδογυριστὴς Νότος βούϊζαν κι' ἔκαναν τὸ τρίπατο σπῆτι μας νὰ τρέμη σὺντέμελο μὲ βροχὴ κι' ἀλαλαγμὸ μεγάλο, κι' ἡ μάννα μου πετάζονταν ἀπὸ τὸ στρῶμα κι' ἔπεφτε μπροστὰ στὸ εἰκόνημα καὶ παρακαλοῦσε τὴν Παναγιά, ποῦ κόνευε μέσα στὸ εἰκονοστάσι, περήφανη σὰν οὐράνια βασίλισσα, μὲ τὸ λαμπερὸ καντήλι, ποῦ τῆς ἐφεγγεν ἀστραφτερά, νὰ πάψῃ τὸν τρομερὸ Βοριά ἢ τὸν ἀναποδογυριστὴ Νότο, ὁ νοῦς μου πετάζονταν σὰν ἀγριοπούλλι στὸν Πλάτανο τοῦ χωραφιοῦ μας κι' ἔλεγα μέσα μου, κι' ἔλεγα στὴν γλυκύτατη μαννούλα μου μὲ φόβο καὶ μὲ παράπονο:

— Κι' ὁ καημένος ὁ Πλάτανός μας, μάννα, τί νὰ κάνῃ μ' αὐτὸν τὸν κακὸν καιρὸ;

Καὶ λυπῶμουν γιατί νὰ μὴν εἶχε κι' ὁ Πλάτανός μας σπῆτι νὰ τὸν σκεπᾶν καὶ νὰ μὴν κρυόνῃ ἀπὸ τὴν παγωνιά καὶ νὰ μὴ βρέχεται ἀπὸ τὴν βροχὴ, καὶ νὰ μὴ φοβάται τ' ἀστροπέλεμα, τὸν Βοριά καὶ τὸν Νότο!

Εἶχαμε κι' ἄλλα χωράφια μὲ δέντρα μεγάλα καὶ ψηλά, ἄλλο μὲ πουρναρι, ἄλλο μὲ καρνά, ἄλλο μὲ φτελιά, ἄλλο μὲ βαλανθιδιά, ἄλλὰ κανένα δὲν ἀγαποῦσα τόσο, ὅσο ἀγαποῦσα τὸν Πλάτανο! Τὴν ἀγάπη μου πρὸς αὐτὸ τὸ δέντρο τὴν αἰσθανόμουν πολὺ-πολὺ, γιατί μοῦ τὴν εἶχε φυσησει μέσα στὴν καρδιά μου καὶ στὴν ψυχὴ μου ἢ μάννα μου, κι' ὅτι φυσάει ἢ μάννα στὴν ἀπαλὴ καρδιά τοῦ παιδιοῦ ριζώνει βαθνὰ-βαθνὰ, καὶ δὲν ξεριζώνεται ποτὲ. Καὶ τώρα ἀκόμα,— δὲν ἐντρέπομαι νὰ τὸ εἰπῶ,— τώρα ποῦ ἀρχίζου ν' ἀσπρίζουν οἱ τρίχες μου, καὶ βλέπω γύρω μου τὰ παιδιὰ μου πολὺ μεγαλότερα ἀπ' ὅτι εἶμουν ἐγὼ τότε, ὅταν θυμοῦμαι τὸν Γεροπλάτανό μου,

τὸ ἕνα τ' ἄλλο μὲ μανία, τὸ βαθὺ σκοτάδι γέγονταν στιγμῆς - στιγμῆς μέρα - μεσημέρι, καὶ τ' ἀστραπόφωτα χώνονταν ἀπὸ τὲς χαραμάδες τῶν παραθυριῶν μέσα στὸ σπῆτι καὶ θάμπωναν τὴν καντήλα τοῦ εἰκονοστασιοῦ, ποῦ πῆγαινε πέρα - δῶθε ἀπὸ τὸ μούγκρισμα τοῦ Νοτιᾶ, ποῦ μεθοκολοῦσε ἀπάνω στὲς στέγες καὶ κάτω στὲς αὐλὲς τοῦ χωριοῦ, κι' ἔκανε τὰ γιδοπρόβατα νὰ βελάζουν δυνατὰ στὸ χειμάδι, τὰ βῶδια νὰ μουγκρίζουν στὲς καλύβες, τ' ἄλογα νὰ χλημιτροῦνε στὰ κατώγια καὶ νὰ κλωτσομανοῦν, τὰ κοκκία νὰ κρακράζον στὸ κοττέτσι, τὲς γάτες νὰ νιαουρίζουν στὰ μολώματα καὶ τὰ σκυλλιά νὰ οὐρλιοῦνται στὰ σκυλλοκούμασα, κι' ὅλη αὐτὴ ἡ βουτοαραχὴ, ποῦ φοβέριζε νὰ ξεθεμελιώσῃ τὰ σπῆτια καὶ νὰ τὰ πετάξῃ σὰν πούπουλα πέρα ἀπὸ τὸ βουνό, σὴν ἀφρισμένη θάλασσο, πανηγύρι ἀπείρων δρακόντων καὶ βρυνκολάκων, δαιμόνων καὶ στοιχειῶν, ὅσο πῆγαινε, μάνιονε καὶ θέριεψε, ἡ δὲ μάννα μας ἀπὸ τὸν φόβο τῆς μᾶς ἀγκάλιασε καὶ τὰ δυὸ, ἐμένα καὶ τὴν ἀδερφή μου καὶ μᾶς πῆγε μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, κι' ἐκεῖ γονατίσαμε κι' οἱ τρεῖς καὶ κίνοντας τὸν σταυρό μας παρακαλοῦσαμε τὴν Κυρὰ τὴν Παναγιά καὶ τ' ὄμορφο καὶ γελαστὸ θεόπαιδό της νὰ μᾶς λημονηθῇ καὶ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν μανία τοῦ Νοτιᾶ.

Μέσα σ' αὐτὴν τὴν φρικτὴ κοσμοχαλασιὰ ἀκούσαν πότε - πότε κι' ἕνα ἀλλοιώτικο βουητό, καὶ μὴ τρομερὴ βουτοαραχὴ!

— Πάει ὁ Φτελιᾶς τοῦ Κατζιῶνι! (Εἶπ' ἡ μάννα μου μ' ἀπελπισία). Τὸν ξερορίζωσε ὁ ἄνεμος! Τί κακὸ εἶναι τοῦτο; Τῶβα! ὁ Θεὸς νὰ χαλάσῃ τὸν Κόσμο του ἀπόψε. Τὴν ἀτιμη, τὴν στρίγγλα! πὼς τῆς ἔκανε ἡ καρδιά νὰ κἀν' αὐτὸ ποῦκανε;¹

Σὲ λίγο ἀκούστηκε κι' ἄλλη τρομερὴ καὶ συγκρατούμενη βουτοαραχὴ!

— Πάει καὶ τὸ πουρνάρι τοῦ Λέτα!

Ξανάειπε ἡ μάννα μου, ὀδηγούμενη ἀπὸ τὴν διεύθυνσι τῆς τρομερῆς βουτοαραχῆς.

Ἡ τρομερὴ μανία τοῦ Νοτιᾶ τέλος μὲ ζάλισε καὶ μ' ἀποκόμισε κι' ὅταν ξύπνησα τὸ πρωτὶ καὶ βγῆκα σὴν κρεβάτια, εἶδα πεντέξῃ δέντρα τοῦ

¹ Στὴν Ἡπειρὸ γίνονται πολλὲς καὶ δυνατὲς βροχὲς κι' οἱ ἄνεμοι εἶναι τρομεροί. Σὲ κανένα μέρος τῆς Ἑλλάδος, ἐλευθερῆς ἢ δουλωμένης, δὲν γίνονται τέτοιες βροχὲς, τέτοιον κεραινοὶ καὶ τέτοιος ἄνεμος. Ὁ Λαὸς πιστεύει, ὅταν βρέξῃ πολὺ δυνατὰ, ἢ ὅταν φουάξῃ παραπολὺ ὁ ἄνεμος, ὅτι κάποια γυναῖκα γέννησε παιδί παρὰ νόμον καὶ γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐντροπὴ καὶ τὴν κατακραυγὴ τῆς Κοινωνίας τὸ πνίγει τὸ παιδί της καὶ τὸ πᾶει μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς νύχτα τὰ μεσάνυχτα καὶ τὸ θάφτει, ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει αὐτὸ τὸ μεγάλο κακὸ «μὰνα νὰ φονεύῃ τὸ γέννημα τῶν σπλάγγων της» ἀπολάει τὸν ἄνεμο καὶ τὴ βροχὴ καὶ γίνεται συντέλειο, ὡς ποῦ νὰ ξεθαφτῇ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος καὶ μάθῃ ὁ κόσμος τὸ κακούργημα.

χωριοῦ μας, τὸν Φτελιᾶ τοῦ Κατζιῶνι, τὸ Πουρνάρι τοῦ Λέτα κι' ἄλλα κι' ἄλλα, ξερορίζωμένα καὶ πεσμένα κατὰ γῆς σὰν νικημένοι γίγαντες, σὰν σκοτωμένοι τιτάνες, καὶ πρὶν ἀναθυμηθῶ τὴν τρομερὴ νύχτα, ποῦ εἶχαμε περάσει, ἕνας πιστικός, ὁ Κουτσογιάννης, ἐρχόμενος ἀπὸ πέρα ἀπὸ τὸν κάμπο, φώναξε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸν αὐλότοιχο:

— Κυρὰ, Κυρὰ...

— Ὅρσε!

Ἀπολογήθηκε ἡ μάννα μου.

— Ζωὴ στὴν ἀφεντιά σου, στὸν ἀφέντη μας καὶ στὰ παιδιά σου... Πάει ὁ καμημένος ὁ Πλάτανος!

— Τί λὲς μωρέ; (Ξεφώνησε ἡ μάννα μου). Κρίνε καλλύτερα!

— Naί, Κυρὰ, πάει ὁ Πλάτανος! Τὸν ξερορίζωσε ἀπόψε ὁ τρομερὸς Νοτιᾶς!

Ἐμπηξε μιὰ στριγγιὰ φωνὴ ἡ μάννα μου καὶ κοντὰ σ' αὐτὴ ἡ ἀδερφή μου κι' ἐγώ, καὶ κοντὰ σ' ἐμᾶς κι' οἱ δοῦλοι κι' οἱ δοῦλες μας, γιὰ τὸν θάνατο τοῦ πολυαγαπημένου μας Πλάτανου!

Σὰν ἀστραπὴ μᾶς ἔπεσε στὸ κεφάλι αὐτὴ ἡ εἶδηση. Οὔτε κἀν μᾶς ἔκανε ἡ καρδιά ν' ἀνοίξωμε τὸ βορεινὸ παράθυρο γιὰ ν' ἀγγαντέψωμε τὸ κακὸ, ποῦ μᾶς ἤρθε.

Στὴν στιγμὴ ὑποδεθήκαμε κλαίοντας καὶ μυρολογώντας, καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ μεγάλο μας χωράφι γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸν μεγάλο μας τὸν νεκρό. Μόλις ῥοβολήσαμε καὶ φθάσαμε σὴν κοντοραχοῦλα, ποῦ εἶναι ψηλὰ ἀπὸ τὸ χωράφι, εἶδαμε τὸν Πλάτανο γυρμένον στὴ γῆ. Πεδαιμένος σωστός! Ἡ μάννα μου ἄρχισε τὸ μυρολόγι κι' ἐμεῖς, ἡ ἀδερφή μου κι' ἐγώ, τὰ δυνατὰ κλάματα, κι' ὅσο δυνάμονε τὴν φωνὴ ἡ ἀδερφή μου, τόσο τὴν δυνάμονα κι' ἐγώ.

Γιὰ μένα, τότε ἀπέθανε ὁ Πάππους μου, ποῦ τοῦ φέρω τὸ χλιοτιμημένο καὶ πολυδοξασμένο του ὄνομα, γιὰτὶ δὲν βρῖσκονταν ἕνας στὰ 84 χωριά τῶν Κουρέντων καὶ στὰ 244 τῆς Τσιμονουῖας, ποῦ νὰ μὴν τοῦ βλογοῦσε τὴν ψυχὴ.

Ἔτσι, λοιπόν, κλαίοντας καὶ μυρολογώντας, κατεβήκαμε στὸ ποτάμι, περάσαμε τὸ πλεχτογέφυρο, μπήκαμε στὸ χωράφι καὶ φτάσαμε στὸν ξερορίζωμένον Πλάτανο. Ἀγκαλιὲς καὶ φιλήματα τοῦ Πλάτανου καὶ δάκρυα ἀπάνω στὸ κουφιασμένο του κορμί, σὰν νὰ εἶταν ἄνθρωπος κι' ὄχι δέντρο. Ἐκεῖ πλεὰ ἡ μάννα μου ἄρχισε τὸ ψιλὸ μυρολόγι.

Σ' αὐτὸ ἐπάνω ἔφθασαν οἱ δοῦλοι καὶ οἱ δοῦλες μας καὶ καμπόσοι χωριανοὶ μας. Μᾶς εἶπαν λόγια παρηγορητικά, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Εἶναι κι' ἡ λύπη τρικυμία τῆς καρδιάς, ποῦ δὲν κόβεται ἀπότομα, ἀλλὰ πέφτει, ὅταν ξεθυμαίνῃ.

Πέρασε κάμποση ὥρα κι' ἡ μάννα μου εἶπε σ' ἕναν ὑπηρέτη:

— Naί πεταχτῆς στὸ χωριὸ καὶ νὰ πάρῃς πεντέξῃ σύνεργα, νὰ θάψωμε τὸν Πλάτανο!

— Τί λὲς, Κυρὰ;...

Εἶπε δειλὰ ὁ ὑπηρέτης, σὰν νὰ μὴν πιστεῦε αὐτὸ, ποῦ ἤκουε...

— Αὐτὸ ποῦ σοῦ εἶπα! (τοῦ εἶπε μὲ θυμὸ). Na πάρῃς πεντέξῃ σύνεργα νὰ θάψωμε τὸν Πλάτανο. Πῆγαινε κι' ἐσύ, (εἶπε καὶ στὸν δεῦτερον ὑπηρέτη) γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ φέρῃ μόνος του.

Κίνησαν οἱ δυὸ ὑπηρέτες καὶ πῆγαν στὸ χωριὸ καὶ σὲ λίγο γύρισαν μὲ ὅλα τὰ χρειζόμενα, πελέκια, τσαπιά, κασμάδες, διέλλια, φτυάρια... κι' ἄλλοι ἄρχισαν νὰ κόφτουν τὰ κλωνάρια τοῦ Πλάτανου κι' ἄλλοι νὰ σκάφτουν λάκκιο.

Τότε ἐγὼ ἄρχισα τὰ δυνατώτερα τὰ κλάματα, λέγοντας σ' ἐκείνους, ποῦ ἔκοβαν τὸν Πλάτανο:

— «Μὴ μοῦ κόβετε τὸν Πλάτανό μ'»...

Ὁ γεροντότερος τοῦ χωριοῦ εἶπε σὴν καταλυπημένη τῇ μάννα μου:

— Ξέρεις, Κυρὰ, τί λάκκιος χρειάζεται γιὰ νὰ μπῆ αὐτὸς ὁ πλάτανος μ' ὅλα του τὰ κλωνάρια; Χρειάζεται λάκκιος γιὰ ἑκατὸ ἀνθρώπ'ς τὸ λιγώτερο.

Ἡ μάννα μου ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει, ὅτι εἶχε δίκιο αὐτὸς, ποῦ τῆς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια. Στάθηκε μιὰ στιγμὴ, κι' ὕστερα εἶπε σ' ἐκείνους, ποῦ ἔσκαφταν:

— Σταθῆτε! Πάψ'τε! Na πεταχτῆ ἕνας σας στὸ χωριὸ νὰ φέρῃ τρία τέσσαρα πελέκια ἀκόμα νὰ τελειώσωμε γλήγορα.

Ο ΞΥΛΟΘΡΑΥΣΤΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΤΗ

Ἡ ἱστορία τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι καὶ ἱστορία τῆς γλυπτικῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ Φιλιππότης εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν δύο ἄλλων συγχρόνων του, τοῦ Βιτσάρη καὶ τοῦ Χαλεπᾶ. Τρία ὀνόματα ποῦ, μαζί μὲ τὸν Δρόσην, κατὰ τι νεώτερον, ἔδωσαν τὸ λαμπρότερον φῶς εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Ἀπὸ τὸ χάος τῆς πολιτικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ὀθωνος καὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου, ἡ ἑλληνικὴ τέχνη βγαίνει φωτεινὴ καὶ ἐπιδοφόρος μὲ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἐργάτας τοῦ μαρμάρου.

Εἰς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ποῦ μιλοῦν τόσον εὐγλωττα τὸ μεγαλεῖον τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, εὐρίσκει ὁ Ἕλληνας τεχνίτης τὸν φυσικώτερον καὶ τὸν πιὸ σοφὸν διδάσκαλον. Τὰ σωζόμενα ἔργα, μὲ τὴν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν, μὲ τὸ αὐστη-

Ἔφυγε ἕνας γιὰ τὸ χωριὸ καὶ σὲ κορμάτι ὄρα γύρισε μὲ τὰ πελέκια.

Ἀρχισαν ὅλοι νὰ πελεκοῦνε καὶ σὲ δυὸ ὄρες μέσα τὸ μεγαλόπρεπο κορμί τοῦ Πλάτανου εἶταν μιὰ μεγάλη θυμωνιά ξύλα λειανὰ καὶ χοντρά.

Κανένας δὲν εἶχε μπῆ στὸ νοῦ τῆς μάννας μου καὶ νόμιζαν, ὅτι θὰ διάταζε τοὺς ὑπηρέτες νὰ κουβαλήσουν τὰ ξύλα μὲ τὸ μουλάρι στὸ σπῆτι.

Ἐκεῖ ποῦ ἐγὼ ἔκλαιγα, γιὰτὶ ἔβλεπα τὸ λεβεντότερο δέντρο μας μιὰ θημωνιά ξύλα, καὶ μοῦ φαίνονταν πὼς δὲν μπορῶ νὰ ζῆσω χωρὶς τὸν Πλάτανό μας, καὶ χτυποῦσα τὰ ποδάρια μου καταγῆς καὶ πετροβολοῦσα μὲ βόλους τοὺς ξυλοκόπους, ἡ μάννα μου, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται κανεῖς, ἔβγαλε ἕνα κουτὶ σπῆττα ἀπὸ τὸν κόρφο της, ἔκανε ἕνα μικρὸ προσάναμμα κι' ὕστερα τῶβαλε μέσα σὲ μιὰ κουφάλα, ποῦ μπορούσε νὰ πιάσῃ εὐκόλα φωτιά. Ἡ κουφάλα ἄρχισε ἀμέσως νὰ καπνίζει, σὲ λίγο ἀπόλυσε μιὰ κόπικη γλώσσα φωτιᾶς σεντονιασμένη μὲ καπνὸ καὶ στὴ στιγμὴ ὅλη ἐκείνη ἡ θημωνιά ἔγεινε ἕνα μεγάλο καμίνι.

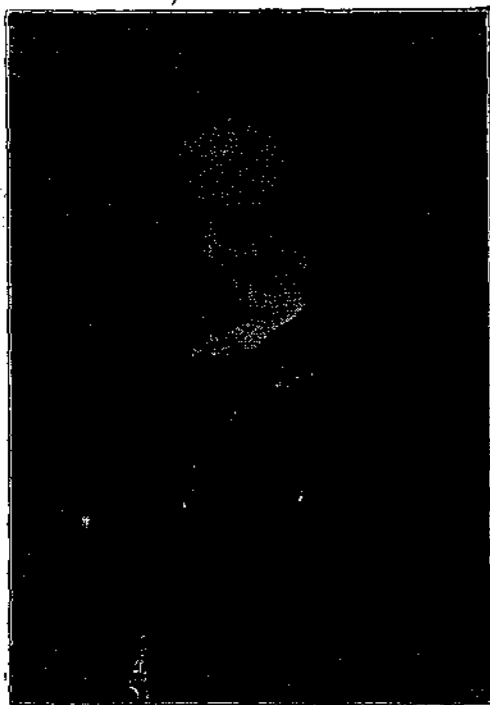
Ἀναμερίσαμε ἀπὸ κοντὰ καὶ σταθήκαμε μακριὰ σὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ μὴ μᾶς καίῃ ἡ πύρρα, καὶ σὲ δυὸ τρεῖς ὄρες ὁ Πλάτανος εἶχε γείνη μιὰ μεγάλη σταχταριά!

Θεὸς σχωρέσ' τον!

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ρὸν καὶ τὸ εὐγενὲς εἰς τὴν σύλληψιν, μὲ τὴν τελείαν ὑποταγὴν τῆς ὕλης εἰς τὴν ἰδέαν, πλάττουν ἀνεπαισθήτως τὴν ψυχὴν τοῦ σημερινοῦ καλλιτέχνου καὶ ἀνοίγουν ἐμπρός του πλατεῖα τὴν σκέψιν καὶ βαθειὰ κινοῦν τὸ αἶσθημα. Ἐννοῶ ἐκείνους ποῦ ἠμποροῦν νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ θαυμάσουν τὸ καλλιτέχνημα, καὶ νὰ εὐρουν εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ τὰ στοιχεῖα, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς νέας τέχνης, σύμφωνα μὲ τὸ σημερινὸν πνεῦμα καὶ μὲ τὴν σημερινὴν ζωὴν.

Ἡ τόσον εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὸν Ξυλοθραύστην τοῦ Φιλιππότη εἶναι ἕνα πολὺ μεγάλο προτέρημα τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶναι κατὰδηλος καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ καλλιτέχνου ν' ἀποδώσῃ τὴν πραγματικότητα, τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς, τόσον πιστὴν ὥστε χάριν

Α. ΦΙΛΙΠΠΟΤΗΣ

αυτῆς νὰ θυσιάσῃ ἐν μέρει τὴν αἰσθητικὴν τοῦ ἔργου. Αὐτὸ εἶναι ἓνα σημεῖον ἄξιον προσοχῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας γλυπτικῆς, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Φιλιπποῦ συνδυάζει δύο τάσεις διαφορετικὰς, τὰς ὁποίας δὲν ἠμπόρουσε τελείως ν' ἀφομοιώσῃ, πού δείχνουν ὅμως ἓνα ἰσχυρὸν ἄλταντον, καὶ μίαν εὐγενῆ καὶ ὑψηλὴν ἀντίληψιν.

Παρατηρῶ τὸν *Συλοθραύστην* κατὰ πρόσωπον. Ἐπεξήτησε ὁ καλλιτέχνης ν' ἀρμονίση τὰς γραμμὰς, ἐκείνας πού δείχνει πρῶτα-πρῶτα εἰς τὸν θεατὴν. Χάριν τῆς γραμμῆς παραβλέπει ἓνα φυσικὸν νόμον—ἀσυνειδήτως ἢ ὄχι, ἀδιάφορον—καὶ τοποθετεῖ τὸ δεξιὸν χεῖρ πλησιέστερα πρὸς τὸ πόδι μὲ τὸ ὁποῖον συγκρατεῖ τὸ ξύλον, πού θὰ ἐθραύετο πολὺ εὐκολώτερα ἂν τὸ χεῖρ ἐτοποθετεῖτο πῶ ἔξω. Κ' ἔτσι μᾶς παρουσιάζει μονομῆς ἓνα σύνολον γραμμῶν, τὸ ὁποῖον μαζὶ μὲ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἰσχύν τῆς ζωῆς, μᾶς δίδει πλήρη αἰσθητικὴν εἰκόνα. Δὲν ἀρκεῖται ὁ τεχνίτης εἰς τὴν κάθετον γραμμὴν, ἀλλὰ τὴν ποιικίλλει μὲ τὴν διάμεσον τοῦ ἀριστεροῦ χειροῦ, ἢ ὁποία συμπληρῶνει τὴν ἐντύπωσιν τῆς δυνά-

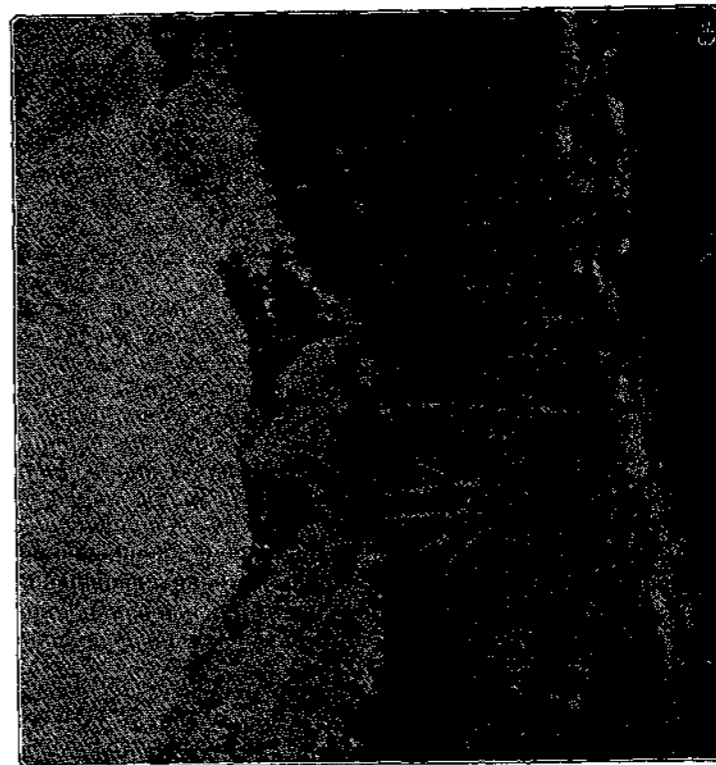
μεως μὲ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ὄραιο. Τὴν διάταξιν αὐτὴν τῶν χειρῶν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδιοῦ τοῦ *Συλοθραύστου* δὲν διστάζω νὰ τὴν ὀνομάσω καθαυτὸ σοφὴν.

Ἔτσι, μὲ τὸν *Συλοθραύστην*, προβάλλει ἡ νέα ἑλληνικὴ γλυπτικὴ, ὄχι δευλὴ καὶ ἀναιμικὴ ἀλλὰ δυνατὴ καὶ τολμηρὰ. Παίρνει ἀπὸ τὴν γύρω ζωὴν τὸ θέμα τῆς, ἓνα θέμα κοινόν, χαμηλὸν ἢ μπορῶ νὰ εἰπῶ, καὶ τοῦ δίνει τὴν εὐγένειαν τῆς τέχνης, πού δὲν ὑποδουλώνεται εἰς τοὺς τύπους ἀλλ' ἠξεύρει νὰ ἐκλέξῃ τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποία θὰ πλάσουν κατὰ πού θὰ ἀποδώσῃ τὴν ζωὴν, χωρὶς νὰ σοῦ θυμίσῃ διαρκῶς τὴν περὶ τὴν πραγματικότητα.

Παραπλεύρως αὐτῆς κινεῖται καὶ βαδίζει ἡ ἄλλη, ἡ ἀπλὴ μίμησις, ἡ ξηρὰ προσκόλλησις εἰς τὸ παρελθόν, ἄτονος, ἀτολμος, στενὴ, πού τίποτε δὲν ὑπόσχεται καὶ ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ καὶ τώρα νὰ στολίσῃ! τὰς Ἀθήνας μὲ τὰ ἔργα ἐκείνων πού δὲν ἠμπόρουσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τῆς ἀληθινῆς τέχνης τὰ ἄδύτα.

Ὁ *Συλοθραύστης* εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα πού χαρακτηροῦν βαθειὰ τὴν ἐποχὴν τῶν. Τὸ πρόπλασμα ἔγινε πρὸ 35 περίπου ἐτῶν καὶ τὸ εἰργάσθη εἰς τὸ μάρμαρον πρὸ δέκα ἐτῶν. Δὲν εἶπα ὅτι τὸ ἔργον εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τέλειον. Δὲν ἠμπόρουσε ὁ καλλιτέχνης νὰ παρακάμῃ κάθε σκόπελον καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ὕλην. Ἄλλ' εἶναι τόσα τὰ προσόντα του. Ἡ πάλῃ θὰ ὑπῆρξε μεγάλη. Ὑπέκυψε ὁ τεχνίτης. Μᾶς ἔδωκε ὅμως ὑπόδειγμα ἐργασίας μοναδικῆς καὶ ζηλευτῆς μελέτης. Ἡσθάνθη καὶ τὸ ἐλάχιστον μέσα στοὺς παλμοὺς τοῦ γυμνοῦ σώματος τοῦ ἐφήβου μὲ τὴν ἑλληνικὴν κατατομήν. Ἄν ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν πλάι καὶ ἀπὸ τὰ δπίσθια αἱ γραμμαὶ, πιστὰ εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ σώματος, καταστρέφουν τὴν ὄραιο ἐντύπωσιν τῶν δύο ἀντιστοίχων πλευρῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀλήθεια ἢ πραγματικὴ εἶναι τόση, πού γεννᾶται μιὰ ἄλλη ἐντύπωσις, ἢ ὁποία δὲν μετέχει βέβαια τῆς συγκινήσεως τοῦ τελείου καλλιτεχνήματος, σοῦ προξενεῖ ὅμως κατάπληξιν καὶ μένεις καρφωμένος νὰ θαυμάζῃς τὴν ἀντοχήν καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν γνώσιν τῆς οὐμῆς τοῦ τεχνίτου. Ἐξῆσε ὁ καλλιτέχνης, ὁ ἴδιος, τὴν ζωὴν τοῦ ἐφήβου καὶ τὴν ἀπέδωσε πραγματικὰ ἀληθινὴν μέσα ἀπὸ τὸ ἄψυχον μάρμαρον.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΚΟΡΥΦΑΙ ΚΟΖΑΚΑ

ΦΟΤΟΓΡΑΦΙΑ Π. Κ.

ΚΟΡΥΦΑΙ ΠΙΝΔΟΥ

ΦΟΤΟΓΡΑΦΙΑ Π. Κ.

ΝΥΧΤΟΛΟΥΛΟΥΔΑ

— *Νανούρισμα* —

... Ἀργὰ πάνε 'ς τὸν κάμπο νὰ πλαγιάσουνε
'ς τὴ χλόη τ' ἀρνάκια δλόλενα σὰ χιόνι...
'Ο λόκος μέσ' 'ς τὰ μαύρα δάση ἐμοῦγκρισε
Καιρὸς νὰ κοιμηθῶνε....

Σουρουπώνει!

... Ἐνα χλωμὸ τριαντάφυλλο ἀναστέναζε,
τὸ ἀγκάλιασαν, σὰ μιὰ μανούλα, οἱ κλώνοι...
'Εσπάραξαν γλυκὰ τὰ φυλλαράκια του
Καιρὸς νὰ ξεψυχήσῃ....

Σουρουπώνει!

... Ἀποστιαμένος ἥλιος πέρα σέρνεται
'ς τὸ βελουδένιο τῆς νυχτιᾶς σεντόνι...
'Ερωτικά οἱ ἄφροι τὸ βράχο ἐφίλησαν
Καιρὸς του νὰ πεθάνῃ....

Σουρουπώνει!

... Καὶ τώρα ποῦ δλα γέροντα νὰ πεθάνουνε,
μέσ' 'ς τῆς καρδιᾶς μας τί ζητᾶτε, ὦ πόνοι;
'Η χλόη, τὸ φῶς, τὸ κῆμα νανουρίζονται:
Καιρὸς νὰ κοιμηθῆτε....

Σουρουπώνει!

ΝΑΠΟΛΕΩΝ Α. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΖΩΗ—ΤΡΑΠΕΖΑΙ ΔΕΚΑΛΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Εἰς τὸν μακρὸν κατάλογον τῶν μεγάλων γεγονότων καὶ τῶν μεγάλων προσδόντων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πρέπει νὰ καταλεχθῇ καὶ ὁ γενναῖος ἀγὼν ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ, ὑπὲρ βελτιώσεως τῶν ὅρων τοῦ βίου τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ ὑπὲρ διαπαιδαγωγήσεως καὶ οικονομικῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, ἀγὼν, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς ἐπιπέσεις ἐπρωταγωνίστησαν πνεύματα ἐκλεκτὰ καὶ ὑπέροχοι ψυχαί, ὡσάν τῶν Franklin, Horace Mann, Jefferson, Schulze-Delitzsch, Carnegie, Quesnay, Ed. Laboulay, Sam. Smiles καὶ τῶσων ἄλλων ἡγετῶν καὶ διδασκάλων τοῦ λαοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς λυτρώσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦς ὄνυχας τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀνάγκης.

Λαϊκὰ βιβλιοθῆκαι, λαϊκὰ κηρύγματα, λαϊκὰί τράπεζαι, λαϊκὰ δημοσιεύματα, ἑταιρεῖαι λαϊκῶν κατοικιῶν, ἐπαγγελματικαὶ σχολαί, ταχυδρομικὰ ταμειυτήρια, ἐσπερινὰ καὶ κυριακὰ σχολεῖα, συνεργατικαὶ ἑταιρεῖαι παραγωγῆς— λειτουργοῦν σήμερον παντοῦ ἀνὰ τὸν πολιτισμένον κόσμον, δημιουργήματα τοῦ λογισμοῦ τῶν, ἰσχυρὰ καὶ ἀκούραστα προπύργια ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης προνοίας κ' εὐδαιμονίας.

Ἐκ τῶν ἀποταμειυτικῶν ἰδρυμάτων τὰ προσιτότατα καὶ εἰς τοὺς πενεστάτους καὶ τἀποτελεσματικώτατα ἴσως εἰς τὸν κύκλον τῆς δράσεώς των εἶν' αἱ *Τράπεζαι τῶν δεκαλέπτων καταθέσεων* (savings banks) δηλαδὴ ταμειυτήρια εἶτε ἀνεξάρτητα, εἶτε ὡς παραρτήματα λαϊκῶν τραπεζῶν λειτου-

γούντα, τὰ ὁποῖα, ἰδρυθέντα κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, δέχονται καταθέσεις μιᾶς δεκάρας καὶ προσελκύουν μέγα πλῆθος καταθετῶν, ἐργάτας, μαθητὰς καὶ πάσης τάξεως ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ δύο φύλα διότι ὑπάρχουν βέβαια πολλοί, οἱ ὁποῖοι δὲν εἰμποροῦν νὰ καταθέσουν ποσὸν ἐνὸς φράγκου (1 σελίνου, 1 μάρκου, 1 λίρας Ἰταλικῆς κλπ.), τὸ κατώτατον δηλαδὴ ὄριον καταθέσεως εἰς τὰς λαϊκὰς τράπεζας ἢ τράπεζα λοιπὸν διὰ καταθέσεις τῆς δεκάρας, ἢ τὸ παραρτήμα διὰ καταθέσεις δεκάρας, συνάξει τὸν ὄβολόν τοῦ πένητος καὶ τῆς χήρας καὶ, ἀφ' οὗ ἀπαρτισθῆ ἔν φράγκον, τὸ καταθέτει εἰς τὴν λαϊκὴν τράπεζαν.

Ἡ πρώτη τράπεζα δεκαλέπτων καταθέσεων ἰδρύθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς τὸ Greenock τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τοῦ J. M. Scott, ἀπειταμειυσαν δὲ εἰς αὐτὴν τὸ πρῶτον ἔτος 5.000 καταθέται ποσὸν ἐν δλω 1580 λιρῶν (39.500 φρ.). Ἡ δευτέρα τοιαύτη τράπεζα ἰδρύθη ἀμέσως ἔπειτα εἰς πτωκικὴν συνοικίαν τοῦ Λονδίνου ὑπὸ ἐνὸς ἀληθινοῦ λευίτου, τοῦ ἐφημερίου Queckett, ὁ ὁποῖος παρὰ τὰς πρὸς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του, ἐνόμισε καθῆκον του καὶ τὴν γῆνιν πρόνοιαν νὰ διδάξῃ εἰς αὐτό καταπληκτικὰ ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς δευτέρας αὐτῆς τραπεζῆς: ἀμέσως τὸ πρῶτον ἔτος ἐσυγκέντρωσεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς 14.513 καταθέτας, μολονότι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχεν ὀρισθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς 2.000.

«Ἄλλοι ἀποταμειοῦν διὰ τὸ ἐνοικίον των, ἔγραφεν ὁ ἰδρυτής, ἄλλοι δι' ἐνδύματα ἢ διὰ τὰ διδάκτρα τῶν παιδιῶν των ἢ διὰ διαφόρους ἄλλους σκοποὺς: κάθε ἀπόδοσις περὶ ἀπὸ τὰ χέρια μου καὶ οὕτωπῶς μοῦ δίδεται ἢ εὐκαιρία ν' ἀκούσω περὶ ἀσθενειῶν, περὶ δυστυχημάτων καὶ περὶ ἄλλων διαφορῶν λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους ἀποσύρεται τὸ μικρὸν κεφάλαιον.

«Ἡ τράπεζα ἢ δεχομένη καὶ δέκα λεπτῶν καταθέσειν εἶνε τροφοδοτῆς τῶν μεγαλειτέρων ταμειυτηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα συγκεντρώνονται αἱ ἑβδομαδιαῖαι καταθέσεις, ὅταν ὑπερβαίνουν τὸ σῆνηδες ποσὸν: πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κατ' ἀρχὰς μὲν εἰμποροῦν νὰ καταθέτουν μιᾶν δεκάραν κατ' ἑβδομάδα, εἶνε ἀργότερα εἰς θέσειν νὰ καταθέτουν ἀγυροῦν νόμισμα».

Καὶ ἄλλαι ἀγγλικαὶ πόλεις ἠκολούθησαν ἔπειτα τὰ παραδείγματα αὐτά: τὸ Halifax καὶ ἡ βιομήχανος Γλασκώβη, ὅπου περὶ τὰς τεσσαράκοντα τοιαῦται τράπεζαι ἰδρύθησαν ἐντὸς μικροῦ δλίγον δὲ κατόπιν τὴν ἀγγλικὴν ἐπίνοιαν ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ πολλὰ ἀμερικανικὰ πολιτεῖα.

Αἱ τράπεζαι αὗται εἶνε ὡσάν ἄλλο χρηματοφυλάκιον τοῦ πτωχοῦ, χρηματοφυλάκιον ἀσφαλῆς τῶν δεκαρῶν του, αἱ ὁποῖα, ὅταν γίνονται

δέκα, κατατίθενται εἰς τὸ λαϊκὸν ταμειυτήριον. Ἡ τράπεζα τῆς δεκάρας εἶνε ὁ πρόδρομος τοῦ λαϊκοῦ ταμειυτηρίου, προπονητῆς καὶ προμηθευτῆς πελατῶν αὐτοῦ ἰσοβίων κατόπιν.

Οἱ κυριώτατοι καὶ σπουδαιώτατοι καταθέται τῆς δεκάρας εἶνε τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ καὶ οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ποτίζονται σιγὰ-σιγὰ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμειύσεως, ὥστε καταντᾶ ἔξις καὶ ἀνάγκη τοῦ βίου των ἔπειτα ἢ ἀποταμειυσις: καὶ παρασκευάζεται οὕτως ἀνυπόπτως γενεὰ προνοίας καὶ φειδοῦς.

Ὁ Smiles διηγείται, ὅτι μιᾶν ἑσπέραν προσῆλθεν εἰς μιᾶν τοιαύτην τράπεζαν ἐν παιδίον, κ' ἐξήτησε ν' ἀποσύρῃ 1 λίραν καὶ 10 σελίνια: σύμφωνα ὅμως μὲ τὸν κανονισμόν τῆς τραπεζῆς, ὁ θέλων ν' ἀποσύρῃ ποσὸν ἀνώτερον τῶν 20 σελίνων, ὤφειλε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ ταμειον πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος—καὶ διὰ τοῦτο ὁ ταμίης ἠρνήθη νὰ πληρώσῃ τὸ ζητηθέν ποσόν.

— Μά, μοῦ χρειάζονται ἀπόψε, εἶπε τὸ παιδίον ἢ μητέρα μου δὲν ἔχει νὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκι καὶ θὰ τὸ πληρώσω ἐγώ, διότι ὅσα λεπτὰ ἔχω εἶνε διὰ τὴν μητέρα...

Ἄλλοτε πάλιν ἐν παιδίον ἀπέσυρεν 20 λίρας, διὰ νὰ πληρώσῃ τὸ ἀντισώκωμα τῆς στρατιωτικῆς θητείας τοῦ μεγαλειτέρου ἀδελφοῦ του, ὁ ὁποῖος εἶχε κληρωθῆ.

— Ἡ μητέρα μου τόσον πολὺ λυπεῖται, εἶπεν, ὥστε θ' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν λύπην της, ἂν δὲν ἀπαλλαγῇ ὁ ἀδελφός μου, καὶ πρέπει νὰ τὸν ἀπαλλάξωμεν.

Οὕτω, πλὴν τῶν ἄλλων εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ἰδρύματα αὐτὰ διδάσκουν τοὺς νέους νὰ μὴ δανεῖζονται καὶ τοὺς παρέχουν τὰ μέσα νὰ βοηθοῦν τὴν οἰκογένειάν των εἰς ὄρας ἀνάγκης καὶ νὰ κάμνουν πράξεις γενναίας, χαρίζοντες εἰς τὴν ἀταλὴν συνείδησίν των στιγμὰς γηθοσύνης καὶ ἀποσβεσμοῦ.

Παρὰ τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ἀληθῶς σπουδαιώτατα, μεγίστης πρακτικῆς σημασίας εἶνε καὶ ἡ ὕλική ἀνακούφισις, ἢ ὁποῖα προσγίνεται εἰς τὸν ἡμερομίσθιον ἐργάτην καὶ εἰς τὴν ἀπροστάτετον χήραν: βραδέως καὶ ἀνεπαισθήτως καὶ ἀνωδύνως γίνεται κύριος 50 ἢ 30 ἢ καὶ 20 φράγκων, ἀληθινῆς περιουσίας—ὑπάρχουν ἀνθρώποι λιτοδίατοι, διὰ τοὺς ὁποίους εἶνε ποσὸν ἴσον μὲ «περιοσίαν» τὸ ποσὸν τῶν 20 δραχμῶν.

Ἐλλογιτὸς ὁ ἀγὼν τῶν ἐπιλέκτων, οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦν τὸν λαόν, πῶς νὰ σφυρηλατήσῃ ὁ ἴδιος τὰς σφύρας, μὲ τὰς ὁποίας θὰ θραύσῃ τὰς ἀλύσεις τῆς ἀνάγκης, τοῦ μεγάλου δαίμονος τῆς συγχρόνου ζωῆς!

Καὶ εἶθε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐφθανε τῆς φωνῆς των ὁ ἀντίλαλος!

Ἡ «Λαϊκὴ Τράπεζα», τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν πιστωτικὸν ἴδρυμα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον

τόσον εὐστοχα εὐεργετεί και διδάσκει τὸν Ἀθηναίων και τὸν Πειραιαίων λαόν, δὲν θὰ ἠδύνατο τάχα νὰ μελετήσῃ και νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν, και δοκιμαστικῶς ἔστω, ὡς παράρτημά της, τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ταμειυτήριον μὲ δεκαλέπτους καταθέσεις;

Ἡ προστασία, τὴν ὁποῖαν τώρα κάμνει εἰς τοὺς Ἑλληνας πληβείους, θὰ γίνῃ ἑκατονταπλασία, θὰ εὐρυνθῇ ὁ κύκλος τῶν πιστῶν της και θὰ ἐξαπλωθῇ ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις, τὸ ἔμμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἀποταμιεύσεως; και ὁ λαός

ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ *

Μετὰ δεῖπνον τὸ ὁποῖον, χωρὶς νὰ εἶνε πλούσιον και χωρὶς ν' ἀναποκορῖνεται εἰς τὴν φημισμένην καλογρηκὴν μαγειρικὴν, δὲν ἦτο ὅμως ἀξιοκαταφρόνητον, ὠδηγήθημεν εἰς τὸ προσδιορισθὲν ἡμῖν κατάλυμα. Ὁμολογῶ ὅτι μεθ' ὅλην τὴν κόπασιν κατεχόμεν ὑπὸ ζωνῆς ἀνησυχίας, ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν ἡμῶν ἀνάπαυσιν. Οἱ κόρηις τῶν μοναστηρίων ἐν γένει και τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἰδιαιτέρως φημιζονται διὰ τὴν ἀνημερότητα αὐτῶν και εἶχα ἀκούσει περὶ τοῦ περιηρῆμον *μουσαφιρ-δντᾶ* τῆς μονῆς φρικώδεις διηγήσεις φίλων και γνωρίμων μου. Εὐτυχῶς ὁ παραχωρηθεὶς ἡμῖν θάλαμος και αἱ κλῖναι και αἱ σινδόνες ἦσαν καθαρῶταται και αἱ αἰμοχαρεῖς ἔμπουσαι δὲν ἐτάραξαν τὸν ὕπνον μας, ὕπνον ἀπολαυστικώτατον ὑπὸ τὸ βαρὺ μάλινον σπᾶσμα, ἀπαραιτήτου και ἐν ὄρα θέρους ὑπὸ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ τόπου ἐκείνου.

Τὸ πρῶτ' ἔσοχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιεργασθῶμεν κάλλιον τὴν μονὴν και τὰ ἐν αὐτῇ, μετὰ μικρὸν δὲ προῶνδον περίπατον ἀνωθεν τῆς ἐπικλινούσης φάραγγος μέχρι τοῦ μικροῦ κοιμητηρίου τῆς μονῆς πέσαν τοῦ ὁποῖου ἐκτείνονται βοννά κατάφυτα ἐξ ἐλάτων, ὑπὸ τὴν φιλόφρονα ὀδηγίαν ἐνὸς τῶν πατέρων ἐξετάσαμεν μετὰ πλείονος ἀνέσεως και ἐπιστάσιος πάντα τὰ ἀξιοθέατα. Ἡ μονὴ, ὅπως εἶπα, ἀποτελεῖ ἐν συνόλω μικρὸν συνοικισμόν, ἔχοντα σχῆμα ἡμιανκλικόν. Τὸ κύριον οἰκοδόμημα τὸ ἀρχικὸν και ἀριθμοῦν βίον ἑκατονταετηρίδων, ὡς μαρτυρεῖ ἡ πυργοειδὴς αὐτοῦ κατασκευὴ, εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἐντετειχωμένον ἐντὸς τῆς κοιλότητος τοῦ ἀντροῦ, τοῦ κειμένου παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὀρθοτενοῦς πελωρίου βράχου. Ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν ἀνευρέθη ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παρθένου παρὰ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος, ἣν ἀνεύρεν ἡ ποι-

μας θὰ μάθῃ πόσον σοφὰ εἶνε τὰ σοφὰ αὐτὰ λόγια τοῦ Cobden:

«Ὁ κόσμος διαίρεται εἰς δύο: ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι οἰκονομοῦσαν κ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐξώδεναν δλαὶ αἱ οἰκίαι, ὅλοι οἱ μύλοι, ὅλα αἱ γέφυραι, ὅλα τὰ πλοῖα, ὅλοι οἱ σιδηρόδρομοι, ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ὁποῖα συναποτελοῦν τὸν πολιτισμὸν και τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος εἶν' ἔργα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι οἰκονομοῦσαν, ἐνῶ ὅλοι ὅσοι ἐσπαταλοῦσαν ἦσαν δούλοι τῶν».

ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

μενὶς ἡ κατόπιν ἐκεῖ μονάσασα εὐσεβῶς και κληθεῖσα δσία Εὐφροσύνη και Ἁγία Κόρη, ὀδηγούμενη ὑπὸ τράγου τινὸς τοῦ ποιμνίου, ὅστις κατὰ τὸ τέως ἀνυδρον ἐκεῖνο μέρος ἀποπλανώμενος ἐν ὄρα καύσωνος, ἐπανήρχετο μετὰ τὸ γένειον ὑγρὸν και ἀποσταζόν ὕδωρ. Τὸν δὲ ναὸν και τὴν μονὴν ὠκοδόμησαν κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα μ. Χ. θεοπέμπτως πάλιν ὀδηγηθέντες δύο ἀδελφοὶ προσκνηται οἱ Συμεῶν και Θεόδωρος ἐπανερχόμενοι ἐκ τῶν Ἁγίων Τόπων, οἵτινες και ὡς ἴδονται μνημονεύονται. Ἀλλὰ τοῦ χρόνου προϊόντος και ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, προσετέθησαν και ἄλλα ἐνθεν και ἐνθεν οἰκοδομήματα, συνεχῆ ἡ ἀνεξάρτητα. Ταῦτα εἶνε κατοικίαι ἰδιόκτητοι, ἀνεγειρόμεναι ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἰδίως δαπάναις. Καὶ οἱ μὲν πλούσιοι ἐξ αὐτῶν ἐγείρουσι ταύτας ἀνέτως και τὰς εὐτρεπίσουσι μετὰ χλιδῆς ἤμιστα ἀσκητικῆς. Κατ' ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας εἰς ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν ἀνακαινίσιν τοῦ κελλίου του ἑδαπάνα περὶ τὰς ἑξακισχιλίας δραχμᾶς. Οἱ δὲ πτωχοί, οἱ ἀπαιδευτότεροι, οἱ περὶ τὴν γεωργίαν, τὴν κηπουρικὴν και τὰς ἄλλας χειρωνακτικὰς τῆς ἱερᾶς κοινότητος ἐργασίας συνήθως ἀσχολούμενοι, πιναροὶ και ἀτημέλητοι, ἔχουσιν ὡς κελλία εἶδη τινὰ τρωγλῶν πλέον ἢ πενιχρῶν. Ἡ ἰσότης, βλέπετε, δὲν βασιλεύει εἰς τὰ μοναστήρια, ὅπως και εἰς οὐδεμίαν τῶν δημοκρατιῶν, πλὴν τῶν ἰδεολογικῶν κτισμάτων τοῦ Θωμᾶ Μῶρον και τοῦ Καμπονέλλα.

Ἀπὸ τοῦ προαυλίου εἰς τὸν ναὸν εἰσερχόμεθα διὰ διαδρομῶν βραχέος, θολωτοῦ και ἐλάχιστα ἀνωφεροῦς ἐν τούτοις προβαίνων τις ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐξώστου τοῦ νάρθηκος, ἐνθα κρέμονται και οἱ κώδωνες τῆς μονῆς, βλέπει κατωθεν γαῖνον βάθος πολλῶν χιλιάδων ποδῶν, τόσον ἐπικλινῆς εἶνε τὸ ἑδαφος. Τὰ παχῆα και σιδηρόστρωτα φύλλα τῆς παλαιότητος θύρας, καθὼς

και τῆς εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν κειμένης, ἦτις ἄλλοτε ἦτο και ἡ κυρία εἰσοδος, μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ κτίριον πολλάκις ἐχρησίμευσε και ὡς φρούριον, νικηφόρος ἀντιστὰν εἰς πολλὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς Ἀγαρηνῶν και Ἀλβανῶν, ὡς ἀναφέρει τὸ κτιτορικὸν αὐτοῦ. Οἱ περιόικοι πληθυσμοὶ πολλάκις εὗρισκον αὐτὸ καταφύγιον ἐν χαλεπαῖς περιστάσεσι.

Κατὰ δὲ τὴν Ἐπανάστασιν πολυάριθμοι οἰκογένειαι τῶν ἐγκρίτων ἐκ Καλαβρυτῶν και ἄλλοθεν τῆς Πελοποννήσου κατέφυγον και ὠχυρώθησαν ἐκεῖ, ἐν τῇ μονῇ δὲ ἀπεταμιεύθησαν εἰς φύλαξιν οἱ θησαυροὶ πολλῶν εὐπόρων οἰκῶν. Διὰ τοῦτο μόνον ἡ πλεονεξία και ἡ ἐλίξις πλουσίων λαφύρων παρεκίνησε τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἐπανειλημμένως τὴν ἄλωσιν αὐτοῦ, ὅτε ὁ Ἰβραῆμ, κύριος πείσης σχεδὸν τῆς χώρας γενόμενος, περιήρχετο τὴν ἐπαρχίαν δηῶν και πυρπολῶν.

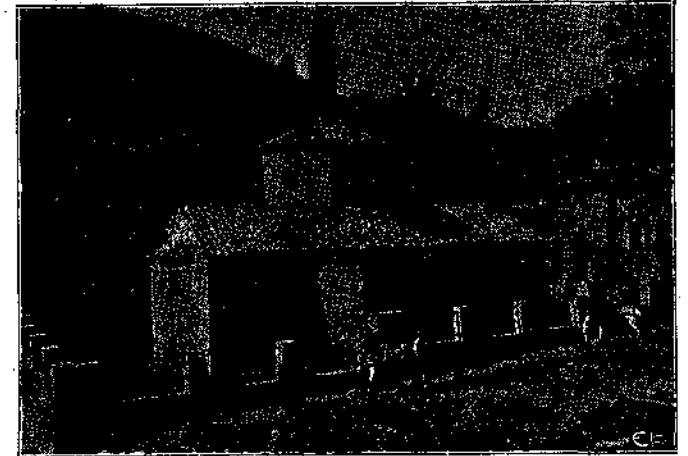
Ἄλλ' ἡ ἀνδρεία τῶν μοναχῶν και τινῶν ἐκ Καλαβρυτῶν σπευσάντων προμάχων σὺν τῇ θείᾳ συνάρσει ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν και ἔσωσε τὸ εὐγενὲς ἴδρυμα.

Ἀξιοθέατον κατὰ πρῶτον λόγον εἶνε τὸ σκευοφυλάκιον ἢ θησαυροφυλάκιον τῆς Μονῆς χρησιμεῖον ἅμα και ὡς βιβλιοθήκη. Καὶ τὰ μὲν βιβλία οὔτε πολλὰ οὔτε πολλοῦ λόγου ἀξια εἶνε φυλάσσονται ὅμως ἐκεῖ πολλὰ τιμαλφῆ ἀντικείμενα, χρυσόβουλλα και ἀναθήματα, σταυροὶ ἔγλυφοι και μίτρα ἀρχιερατικὰ πολῦτιμοι, καθὼς και τινες κώδικες χειρογράφων παλαιότατοι και μεγάλης ἀξίας, ἰδίως ἐν Εὐαγγέλιον.

Διὰ μαϊάνδρων πολλῶν και κλιμάκων περιήλθομεν και ἐπεσκέψθημεν τὰ διάφορα τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κτιρίου μέρη. Καὶ εἶδομεν τὸ ζυμοτήριον μετὰ τὴν ὑπερμεγέθη σκάφην του και τοὺς κλιβάνους ἐνθα ψήνονται οἱ μικροὶ τετραγωνοὶ γευστικώτατοι ἄρτοι εἶτα τὸ μέρος τῆς διανομῆς τῶν μερίδων, ὅπου ἅμα τῷ κρούσματι τοῦ κώδωνος προσέρχονται οἱ μοναχοὶ και λαμβάνουσιν ἕκαστος τὴν μερίδα τοῦ ἄρτου, τοῦ οἴνου και τοῦ φαγητοῦ τὸ ὁποῖον παρέχει ἡ Μονὴ.

Ἀκολουθῶς κατήλθομεν εἰς τὴν οἰνοποθήκην, ἦτις εἶνε τὸ ὑπόγειον εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ἀντροῦ κοίλωμα, ὅπου εὐρῶς παχὺς και ὑγρασία ἐκικρατεῖ ἐκ τοῦ σταλαζόντος ἀπὸ τὰ σπλάγγνα τοῦ βράχου ὕδατος.

Ἐκεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐφώλευσε δράκων πελώριος, ὅστις ἐφρονεῖθη ὑπὸ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς Θεομήτορος. Τὸ θαῦμα τοῦτο, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Κτιτορικοῦ συνέβη ὡς ἀκολούθως:

ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ

ΚΑΙΣΕ "ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗΣ."

«Δράκων ὑπερμεγέθης και φοβερός ἐνεφώλευε πρὸς τὰς ῥίζας τοῦ σπηλαίου, κατ' αὐτὸν τὸν βαθύτατον πυθμένα (ὅπου κεῖται τανῦν ἢ οἰνοθήκη), ὅστις αἰσθανόμενος τὴν θέρημν τῆς ἀναδιδομένης πυρκαϊᾶς (διότι εἶχε τεθῆ πῦρ εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ σπηλαίου) ἀνεπήδησε βιαίως, ὡς ἂν περὰ τινα δανεισθεῖς παρὰ τοῦ ἀρχαίου δράκοντος και ἀνετινάχθη πρὸς ὕψος ἀκοντισθεῖς, και τοσοῦτον ἐτήρηθη μετέωρος, ὥστε και αὐτὸ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου ὤρησε διεξελθεῖν, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον ἀλλὰ παραδόξως βολίς τις ἀστραπόμορφος, ὡς ταχύπτερος οἰστός ἐκ τῆς ἀγίας ἐξῆλθεν εἰκόνας, ἦτις τὸ φοβερόν ἐκεῖνο τέρας μετέωρον φερόμενον, καιρίως βαλοῦσα κατέρωσε θανασίμως. Καὶ ἔπεσεν ὁ δράκων περὶ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου συστρεφόμενος και ἀνελίσσόμενος και τὸ ἑδαφος πατάσων και συρίζων φοβερά. Ἐν τούτῳ και ἡ φλόξ αὐτὸν καταλαβοῦσα τὸ μὲν ἄλλο σῶμα κατέκαυσε, ἐκ δὲ τῶν ὀστέων ἀφῆκε λείψανα εἰς τὴν σποδιὰν καταχλωσθέντα πρὸς ἐνδειξιν και μνήμην τοῦ θηρίου. Ἐσώζοντο τὰ ὀστέα μέχρι και τῆς δεσκάτης τοῦ Μοναστηρίου πυρκαϊᾶς τῆς κατὰ αἰμ' συμβάσεως».

Εἰς τὴν μονὴν φυλάσσονται ἀκόμη και δύο τεμάχια ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος ἅτινα και ἐπεδείχθησαν ἡμῖν. Μοῦ ἐφάνησαν ὡσεὶ θραύσματα ὀστοῦ ἀπολιθωμένου, και καθ' ὅσον ἠδυνήθη νὰ διαγνώσω, ὁμοιάζουσι πολὺ πρὸς χαυλίδοντας ἀγριοχοίρου.

Ἡ δοξασία αὕτη περὶ δρακόντων, στεργῶς ἐρριζωμένη και πολλαχού τῆς ἡμετέρας χώρας ὑπάρχουσα, εἶτε ἐν συνδυασμῷ μετὰ θρησκευτικῶν παραδόσεων, εἶτε και μεμονωμένως, εἶνε ἐκ τῶν περιεργωτάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἄλλὰ παραδοξότερον ἀκόμη εἶνε ὅτι διεσώζοντο, καθὰ τοῦλάχιστον ἰσχυρίζονται πολλοὶ,

* Παναθήναια 31 Αὐγούστου.

καὶ ὡς ἀναφέρει ἐν τῇ ἀνωτέρω περικοπῇ, ἴχνη ἀπτά καὶ λείψανα τῶν τοιούτων μυθολογικῶν τεράτων, ὧν τὴν ὑπαρξίν δὲν παραδέχεται ἡ ἱστολογία, καὶ οὗτοι ὑπάρχονσι μαρτυρία ἱστορικῶν ἐγγράφων.

Τὶ ἦτο ἀρά γε τὸ θηρίον τὸ φονευθὲν ἐν Ρόδῳ ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν, τὸ τόσοσ ὁμοιάζον, κατὰ τὰς περιγραφάς, πρὸς τὸν φονευθέντα ὑπὸ τοῦ ἀγίου Γεωργίου δράκοντα; καὶ τί ἦτο τὸ θηρίον τοῦ δάσους τοῦ Αἴνου, οὐτινος κατὰ τὴν παράδοσιν, διεσώζοντο οἱ σπόνδυλοι χρησιμεύοντες παρὰ τοῖς χωρικοῖς ὡς σακμῖα, καὶ περὶ τοῦ φόνου τοῦ ὁποῦν ὑπάρχει ἐπίσημος ἐκθεσις τῆς βενετικῆς ἀρχῆς διατηρουμένη ἐτι ἐν τῷ ἀρχαιοφυλάκιῳ τῆς Κεφαλληνίας; Ἐπι τῇ βίβλῳ πληροφοριῶν καὶ σημειώσεων προτιθέμαι νὰ ἐπιχειρήσω τὴν ἐξηγήσιν τοῦ φαινομένου προσχῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ πραγματεία.

Ἄλλ' ἂν ἐξέλιπε τὸ θηρίον ἀπὸ τοῦ ζοφεροῦ ἐκείνου τόπου, ἀντικατέστησαν αὐτὸ δύο ἄλλα, ἀψυχα μὲν αὐτὰ, παρέχοντα ὁμως ψυχὴν καὶ ζῆσιν καὶ εὐεργεσίαν εἰς τὴν ἱερὰν ἀδελφότητα. Ἐἴνε δὲ ταῦτα τὰ τεράστια βυτία τοῦ οἰνῶνος τῆς μονῆς, τὰ καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον γνωστὰ καὶ περιβόητα ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄγγελῆς καὶ Σταματίης. Κατεσκευασμένα ἐξ ἀκατεργαστοῦ ξύλου τῶν δασῶν τῆς μονῆς εἰς παλαιὰν βεβαίως ἐποχὴν, μετὰ πολλῶν σιδηρῶν ἀρμῶν καὶ μοχλῶν καὶ στεφανῶν ἔχουσι μῆκος καὶ περιμετρον ἀνήκουστον, χωρητικότητα δὲ πολλῶν χιλιάδων ὁκάδων ἕκαστον. Ἐν αὐτοῖς ἀποθηκεύετο καὶ ἴσως ἐναποτίθεται ἀκόμη, ὁ λεπτός καὶ ξηρὸς ἐρυθρὸς οἶνος τῶν θρεϊνῶν ἀμπελώνων τῆς μονῆς. Ἐὰν ὁ εὐθύμος ἐφημέριος τοῦ Μιδαν ἐγίνωσκε τὴν ὑπαρξίν των βεβαίως ἤθελε προτιμήσει τὸν ἐκεῖ μοναχὸν ἀντὶ τῆς ἐφημερίας του, ἢ τοῦλάχιστον ἀντ' αὐτοῦ ἤθελε πέμψαι τὸν Παργαντοῦσαν του.

Κατὰ τὴν διάβασιν ἡμῶν ἐκ τῶν διαδρόμων διὰ τῶν ἡμικλεισίων ἢ ἀνοικτῶν θυρῶν τῶν κελίων ἐξετοξεύοντο πρὸς ἡμᾶς βλέμματα περιεργείας ὑπὸ τῶν διατοιμένων αὐτόθι μοναχῶν. Ἐκάστος ἔχει τὸ κελλίον του ἠντρεπισμένον ἀναλόγως τῆς φιλοκαλίας καὶ τῶν χρηματικῶν τῶν δυνάμεων, διακονεῖται δὲ πολλαῖς ὑπὸ νεαροῦ δοῦμου, ὅστις αὐτὸς μὲν λέγεται ὑποτακτικός, τὸν δὲ προϊστάμενον ἀποκαλεῖ γέροντα. Ὑπηρετεῖ τοῦτον καὶ βοηθεῖ καὶ νοσηλεύει ὅταν ἀσθενῇ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον συνήθως κληρονομεῖ τὸ κελλίον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Πολλοὶ ἐπιφανεῖς ἀναδεικνύοντες παρ' ἡμῶν κληρικοὶ οὕτω προήχθησαν, τυχόντες τῆς εὐνοίας καὶ τῆς στοργῆς μοναχῶν εὐπόρων—ἡ φράσις φαίνεται δευμωρος, ἀλλ' ὁμως εἶνε συνήθως εἰς τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα—ἐκπαυθέντες δαπάναις αὐτῶν καὶ βαθμηδὸν προαχθέντες εἰς τ' ἀνώτατα ἐκκλησιαστικὰ

ἀξιώματα. Μαγειρεύουσι δὲ συνήθως ἰδιαιτέρως οἱ τοιοῦτοι καὶ κάποτε ἀπὸ τῆς χύτρας ἦτις ἔβραζε παρὰ τὴν εἴσοδον κελλίου τινὸς ἐξήρχετο κνίσσα ὀρεκτικωτάτη νησιστίμου καρυκεύματος.

Ὁ μοναστικὸς βίος ἀπλοποιήθη ἀρκετὰ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οἱ ἀσκηταὶ «ταῖς τῶν δακρύων ροαῖς τῆς ἐρήμου τὸ ἄγονον ἐγεώργησαν», ὅπως τὸ λέγει τὸ περίεργον τροπάριον, τὸ ὁποῖον νομίζεις ὅτι συνετάχθη ἀπὸ κάποιον Γκόγκωραν ἢ Ἀχιλλίνην ἢ ἄλλον κανένα ποιητὴν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ λεγομένων Seicentisti. Σήμερον οἱ μονασταὶ θὰ ἐκπληττῶνται ἀναγινώσκοντες ἐν τῷ Συναξαριστῇ—ἐπι τῇ ὑποθέσει ὅτι τὸν ἀναγινώσκουσι—τὴν δίαίταν εἰς ἣν ὑπεβλήθη ἐν τῇ σκήτῃ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ὁ δοῖος Παῦλος ὁ ἀπλοῦς, λόγον χάριν, οὗ ἡ μνήμη πανηγυρίζεται τὴν 7 τοῦ Μαρτίου.

Ἐπήγγεν εἰς τὸν Μέγαν Ἀντώνιον καὶ κτυπήσαντος αὐτοῦ τὴν θύραν, λέγει ὁ Συναξαριστής, ἐξῆλθεν ὁ Ἀντώνιος καὶ λέγει αὐτῷ: «Ποῖος εἶσαι σὺ, ἀδελφέ; καὶ τί ζητεῖς ἐδῶ;» Ὁ Παῦλος ἀπεκρίθη: «Ἐένος εἶμαι καὶ ἦλθον εἰς σὲ ἵνα γείνω μοναχός.» Ὁ Ἀντώνιος εἶπεν: «Ἐξήκοντα ἑτῶν γέρον δὲν ἡμπορεῖ νὰ γείνη μοναχός, οὐδὲ δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὰς θλίψεις καὶ τὴν στερότητα τῆς ἐρήμου ἀλλ' εἰάν θέλῃς, ὑπάγε εἰς τὸ Κοινόβιον ἵνα καὶ τὰ σωματικά ἀγαθὰ πλοῦσια ἐκεῖ εὐρησῇ καὶ διανύσης ἀκόπως μὲ τὸς Κοινοβιάτας μοναχοὺς τὴν ζωὴν σου· διότι οἱ ἀδελφοὶ θέλουσιν βοηθήσῃ τὴν ἀδυναμίαν σου· ἐγὼ δὲ κἀθημαί μόνος καὶ ἀνὰ πέντε ἡμέρας τρώγω ἄρτον καὶ αὐτὸν μετὰ φειδοῦς.» Ὁ δὲ Παῦλος δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τοῦ γέροντος, ἀλλ' ἐσπούδαζε νὰ καθῆσθαι μετ' αὐτοῦ. Μὴ δυναθεῖς λοιπὸν ὁ Ἀντώνιος νὰ διώξῃ αὐτόν, ἐκλείσει τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἔξω τρεῖς ἡμέρας χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ νὰ τὸν ἴδῃ· ὁ δὲ Παῦλος ἔμεινε νῆστις καὶ δὲν ἔφωγε. Τὴν δὲ τετάρτην ἡμέραν ἔχων χρεῖαν ὁ Ἀντώνιος ἠνοιξε τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου, καὶ εὐρίσκων ἔξω τὸν Παῦλον, λέγει πρὸς αὐτόν: «Φύγε, γέρον, ἀπ' ἐδῶ καὶ μὴ μὲ ἀναγκάζῃς, διότι δὲν δύνασαι νὰ μείνῃς μετ' ἐμοῦ.» Ὁ Παῦλος ἀπεκρίθη: «Ἀδύνατον νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλο μέρος.» Τότε βλέπων αὐτόν ὁ Ἀντώνιος ὅτι δὲν εἶχε μῆτε διασάκιον, μῆτε ἄρτον, μῆτε ἄλλο τι, λέγει πρὸς αὐτόν: «Ἐὰν ἔχῃς ὑπακοὴν καὶ ἐκτελεῖς ἀκόπως καὶ ἀγογγύτως, ὅτι ἤθελες παραγγεληθῆ ὑπ' ἐμοῦ, ἤξευρε ὅτι καὶ ἐδῶ ἡμπορεῖς νὰ σωθῆς, εἰάν δὲ δὲν πράττῃς ὅτι σοι λέγω, τί ματαίως κοπιᾷς καὶ δὲν ἐπατέρχεσαι ἐκεῖ ὅθεν ἦλθες;» Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Παῦλος λέγει: «Ὅσα μοι εἶπες, ὅλα θέλω τὰ ἐκτελεῖν προθύμως.» Τότε ὁ Ἀντώνιος τῷ λέγει: «Στήθι καὶ προσεύχου, μέχρις οὗ εἰσέλθω ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ σοῦ φέρω ἐργόχειρον». Εἰσελθὼν δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐν τῷ σπηλαίῳ,

ἔβλεπεν ἔξω ἐκ τινος μικρᾶς θυρίδος, ὁ δὲ Παῦλος ἵστατο ἀκίνητος καὶ προσεύχετο.

Μετὰ μίαν ἐβδομάδα, ἀφοῦ κατεξηράνθη ὁ Παῦλος ὑπὸ τοῦ καύματος τοῦ ἡλίου, ἐξῆλθεν ὁ Ἀντώνιος ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ βρόξας θαλλία τῶν φωνίων, λέγει εἰς τὸν Παῦλον: «Λάβε ταῦτα καὶ πλέξον σεῖράν, καθὼς βλέπεις καὶ ἐμὲ πλέκοντα.» Ἐπλεξε λοιπὸν ὁ Παῦλος μέχρι τῆς ἐνάτης ὥρας δεκαπέντε ὄργυιās μετὰ πολλοῦ κόπου. Τότε λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Ἀντώνιος: «Κακῶς ἐπλεξας τὴν σεῖράν, χάλασον λοιπὸν αὐτὴν καὶ πλέξον πάλιν ἐξ ἀρχῆς.» Ἦτο δὲ ὁ Παῦλος νῆστις ἐπὶ τὴν ἡμέραν, καὶ ταῦτα ἐπραττεν ὁ Ἀντώνιος, ἵνα στενοχωρηθῇ ὁ Παῦλος καὶ ἀναχωρήσῃ. Ὁ δὲ Παῦλος μὲ μακροθυμίαν ἐν ταυτῷ καὶ σπουδῇ ἐχάλασε τὴν σεῖράν, καὶ ἐπλεξε πάλιν ἀγογγύτως καὶ μετὰ μεγάλης προθυμίας· τοῦτο δὲ βλέπων ὁ Ἀντώνιος, ἐξέπληγη. Ὅθεν συμπονέσας αὐτόν, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, λέγει τῷ Παύλῳ: «Θέλεις νὰ φάγωμεν ὀλίγον ἄρτον;» Ὁ δὲ Παῦλος ἀπεκρίθη: «Καθὼς σοὶ φαίνεται πόησον.» Οὕτως δὲ ὁ λόγος περισσότερον συνεκίνησε τὴν καρδίαν τοῦ Ἀντωνίου.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν δὲν ἀπαιτεῖ τοιαύτην φορικὴν σκληραγωγίαν καὶ στέρησιν.

Οἱ μοναχοὶ ἀρκοῦνται νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας τοῦ ναοῦ καὶ νὰ ἡσυχάζωσι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ καθήκον ἐκτελοῦσι μετ' ἀξιοσημειώτων ραθυμίας.

Τουλάχιστον κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας καθ' ἃς παρευρέθημεν καὶ ἡμεῖς, παρετήρησα ὅτι ἐκ τῶν ἐκατὸν περίπου διατοιμένων ἐν τῇ μονῇ—πλὴν τῶν δοκίμων καὶ ὑπηρετῶν, διότι ἐν τῷ μοναχολογίῳ εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι πλείονες, ἀλλὰ πολλοὶ αὐτῶν ἀπουσιάζουσιν εἴτε ἐπιμελούμενοι τῶν κτημάτων, εἴτε περιοδεύοντες ἐπ' ἀδείᾳ, εἴτε διωρισμένοι ὡς διδάσκαλοι ἢ ὡς ἐφημέριοι ἢ ἱεροκήρυκες εἰς πόλεις καὶ κάμιας—μόλις τὸ ἐν τρίτον προσήρχετο εἰς τὸν ναόν. Ὡς πρὸς τὴν ἡσυχίαν, αὐτὴ δὲν ἔχει ἀφορμὰς νὰ διαταράσσεται συχνά.

Μέρμιναν περὶ τροφῆς καὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ἐπιτηδεῶν δὲν ἔχουσιν.

Ἡ μονὴ εἶνε πλοῦσια καὶ εἰς κτήματα καὶ εἰς ἀφιερῶματα. Ἐχει μετόχια καὶ κτήματα παντοειδῆ οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Σμύρῃ καὶ ἐν Ρουμανίᾳ, ὁ δὲ προῦπολογισμὸς τῶν ἐτησίων αὐτῆς ἐσόδων ἀνέρχεται εἰς ἑκατὸν χιλιάδας δραχμῶν, αἵτινες δαπανῶνται εἰς συντήρησιν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς διατροφήν τῶν πολυαριθμῶν προσκνητῶν τῶν συροδῶν-

των ἐκ τῶν ὁμοίων ἐπαρχιῶν. κυρίως μὲν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅτε πανηγυρίζεται ὁ ἐν τῇ μονῇ ναός, ἀλλὰ καὶ κατὰ πάσαν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ κατὰ πάσας τὰς ἐπισήμους ἑορτάς, καθὼς καὶ πρὸς περιποιήσιν τῶν φιλοξενομένων περιηγητῶν, οἵτινες ἀθροοὶ ἐπισκέπτονται τὴν μονὴν ἰδίως κατὰ τὸ ἔαρ, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῇ μονῇ διατηρουμένου βιβλίου, εἰς ὃ οἱ φιλοξενούμενοι ἀναγράφουσι τὸ ὄνομα των, κατὰ τὸ ἔθος.

Ἀλλὰ φεῖ!.. τὴν ἡσυχίαν αὐτὴν τὴν ζηλευτὴν εἰάν δὲν διαταράττωσιν αἱ βιωτικαὶ μέρμιναι, διασαλεύουσιν ὁμως τὰ πάθη, κάποτε μάλιστα εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον. Ὁ πειρασμὸς ἐλλοχεῖ ἀγρυπνος πάντοτε ἐπιβουλεύόμενος τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἐμβάλλον εἰς τὰ τεμένη τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἰσότητος πονηροῦς διαλογισμοὺς φιλοπρωτίας. Τὰ σκυθρωπὰ ἐκεῖνα μοναστικά πρόσωπα μὲ τοὺς μακροὺς πάγωνας καὶ τὸ ἡμίσειστον βλέμμα, τὰ ὁποῖα φαίνονται βυθισμένα εἰς τὴν χαύνωσιν οἰοῦνται μακαρίας τινὸς χριστιανικῆς νουβιάς, καὶ κάποτε εἰς τῆς ἀκησσίας τοῦ βλέμματός των ὑπενθυμίζοντα τοὺς διμπαλοδορκήτας, ἠλεκτριζοῦνται καὶ ζωογονοῦνται καὶ σχεδὸν ἐξαγριοῦνται εἰς τὴν πνοὴν τοῦ κομματισμοῦ. Ὁ σάραξ ὁ κατατρόγων τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν ἀνέκαθεν, ἀπότιοι ὁ Ἀτρεΐδης διεπληκτιζέτο μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸ τῶν τευχῶν τῆς Τροίας, ἡ αἰωνία πάλη τοῦ κομματισμοῦ καὶ τῆς διχονοίας ἔχει πρὸ πολλοῦ εἰσχωρήσει καὶ εἰς τὰ καταφύγια ἐκεῖνα τῆς ἐρήνης καὶ τῆς λήθης τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν.

Εἰς μάτην ὁ θεὸς ἀρχηγὸς παραγγέλλει τὴν πραότητα βεβαίωσιν ὅτι οἱ ἔσχατοι ἔσσονται πρῶτοι. Τὸ σκήπτρον τῆς ἀρχηγίας καὶ τῆς διαχειρίσεως σκανδαλίζει καὶ καθίσταται ἀφορμὴ λυσσώδους πάλης.

Εἰς πᾶσαν μονὴν ὑπάρχει ἡ συμπολίτευσις, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν συμβούλων, καὶ ἡ ἀντιπολίτευσις ἢ ἔχουσα ἀρχηγούς τοὺς ὀρεγομένους νὰ καταλάβωσι τ' ἀξιώματα ταῦτα. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο μερίδων ἀγὼν εἶνε ἀδιάλειπτος καὶ ἀμείλιτος. Ὅλα τὰ μέσα καὶ ὅλα τὰ τεχνάσματα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς διπλωματίας τίθενται εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τῆς καλογηρικῆς πονηρίας. Ὅταν δὲ ὄξυνθῇ ὁ ἀγὼν, τότε καὶ αὐτὰ τὰ προσχήματα τῆς ἱερότητας λησμονοῦνται καὶ ἡ φονικὴ τοῦ πολέμου ἀναπετάννυται φανερά. Μοῦ διηγήθησαν ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκλογὴν τοῦ ἡγουμένουσυμβουλίου ἡ διεξαχθεῖσα πάλη ἦτο τόσοσ πεισματώδης, ὥστε καὶ διαδηλώσεις ἐγένοντο καὶ πυροβόλα ἐκρότησαν ἐπὶ τῇ νύκτῃ τῆς κατισχυασίας μερίδος καὶ βεγγαλικοὶ πυρσοὶ ἀνήφθησαν καὶ χαρμυσίνος ἐκρούοντο οἱ κώδωνες, καὶ πύραυλοι ἀνήλθον εἰς τὰ ὕψη, καὶ ἀντήχησαν διὰ πρῶτην φορὰν αἱ νάπαι καὶ οἱ δρυμοὶ ἀπὸ ὀχλοβοῆν νικητηρίων

ΘΕΑΤΡΟΝ "ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ". — ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

παιάνων και θουρίων, οίαν δὲν ἤκουαν ἴσως αἱ ἀγυιαί τῆς πρωτευούσης κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν πεισματωδεστάτων πολιτικῶν ἐκλογῶν.

Τὴν αὐτὴν κατάστασιν ἀλλ' εἰς δευτέρον διατελοῦσαν σημεῖον εὗρομεν καὶ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας, ἣν ἐπισκεφθῆμεν μετὰ διήμερον ἐν τῷ Σηλιαῷ διαμονῇ.

Ἡ μετάβασις μας ὑπῆρξε τὸ τερπνότερον μέρος τῆς ὀλιγομέρου ἡμῶν ἐκδρομῆς. Διηνύσαμεν τετράωρον πορείαν ἐφ' ἡμιόνων τιθασσῶν καὶ εὐαγῶγων, διὰ τοποθεσιῶν ἐξόχου φυσικοῦ κάλλους, προτιμήσαντες αὐτὸ τὸ μεταγωγικὸν μέσον ἢ τὸν σιδηρόδρομον οὗ ἡ ὀμαλωτάτη πλέον μέχρι Καλαβρυτῶν γραμμὴ οὐδὲν παρέ-

χει τὸ ἀξιοθέατον. Κατήλθομεν ὄρη καὶ βουνὰ κατάρυτα, ἀναπνέοντες ἀπλήστως τὸ ἄρωμα τῆς πεύκης καὶ τοῦ θύμου, εἰσῆλθομεν δ' εἰς τὴν φάραγγα τὴν καταπράσινον ἐκ πλατάνων καὶ ἄλλων ὑδροχαρῶν δένδρων καὶ θάμνων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ῥεεὶ καλλίερους ὁ Βουραϊκός.

Ἐσταθμεύσαμεν μόνον περὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ, εἰς μικρὸν χάνιον, ὅπου ἡ ἀγαθὴ γυνὴ ἡ διευνοῦσα αὐτὸ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου τῆς μᾶς παρέθηκε λιτότατον καὶ πλέον ἢ ἀσκητικὸν πρόγευμα, διότι συνέλιπτε νὰ εἶνε κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἡ νηστεία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἡ ἐρημία τοῦ μέρους, ὅπως διόλου μακρὰν παντὸς κέντρον συνοικισμοῦ καὶ ἡ θέσις τῆς πενιχρᾶς καλύβης παρὰ τὴν ὄρθην ρυακος, ὅστις τὸν χειμῶνα καταπληκτικῶς θὰ ἐξογκοῦται καὶ θὰ καθίσταται ἀπειλητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος, ἐνεποίησεν ἡμῖν ἐντύπωσιν, κάποιος δ' ἐξ ἡμῶν ἠρώτησε τὴν πανδόκισσαν πῶς διάγουν ἐκεῖ τὸν χειμῶνα.

— Σὰν πασάδες! ἀπήντησεν ἐκείνη φαγητὸν ἔχομεν, κρασί ἔχομεν, τὰ ξύλα ἀπὸ τὴν γωνιά δὲν μᾶς λείπουν

Καὶ λέγουσα φαγητὸν καὶ ποτὸν ἐδείκνυε τὰ παρατεθέντα πρὸς ἡμᾶς, ἐν τεμάχιον ἄρτον μέλανος καὶ σκληροῦ, μερικὰς εἰλαίας ἀπολιθωμένας καὶ δύο τρία ποτήρια οἴνου, ὅστις ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ ἀφόβως τὴν ἀντιμετώπισιν παντὸς δηλητηρίου τῶν Βοργιῶν ἢ τῆς Λοκουστῆς. Αὐτὴ ἦτο πραγματικὴ ὀλιγάρκεια, ἣτις θὰ ἔκαμνε τὸν Ὀράτιον νὰ αἰσθύνεται διὰ τὴν auream mediocritatem του!

Εἰς τὴν πόλιν τῶν Καλαβρυτῶν ἐσταθμεύσαμεν ἐπ' ὀλίγον χάριν προχείρου γεύματος δὲν ἐπροφθάσαμεν ὅμως νὰ ἐπισκεφθῶμεν αὐτὴν, ἐπειγόμενοι νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν Μονὴν, ἀπέχουσαν περὶ τὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἐκεῖθεν. Μολονότι δὲ ἦτο μεσημβρία καὶ ὠδοποροῦμεν διὰ χώρου ἀπεψλωμένου, τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου ἐμετριάζετο ἐκ τινῶν ἀεροποροῦντων νεφροδριῶν, ἐκ διαλειμμάτων ἐπεκτεινόντων εὐεργετικὴν ἐφ' ἡμῶν σκιάν.

Γραφικὴ εἶνε ἡ ἀποψὶς τοῦ σεπτοῦ ὑπὸ τε θρησκευτικὴν καὶ ἱστορικὴν ἐποψὴν μοναστηρίου τῆς Λαύρας, μὲ τοὺς πυργοειδεῖς τοίχους του καὶ τοὺς προέχοντις ἐξώστας τῶν κελλίων του. Ἀπὸ τοῦ συμφύτου λόφου, ἐνθα ἐγείρεται εἰς ἐξαιρετικὸν θέσιν, ἡ θεὰ εἶνε μαγικὴ. Ὑποκάτω ἐκτείνεται ἡ χαριεστάτη κοιλάς, ἢ μᾶλλον τὸ ὄροπέδιον τῶν Καλαβρυτῶν, μὲ τὸ τέμνον αὐτὸ εἰς τὸ μέσον ὡς ἀργυρᾶν ταινίαν ποτάμιον, μὲ τὸ χωρίον Βιοσκὰ γραφικώτατα τοποθετημένον εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ἀπέναντι ὄρους, ἐνῶ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους διακρίνεται πέραν μὲν ἀπώτατα τὸ Παναχαϊκόν, ἐντεῦθεν δὲ τὰ Ἀροάνεια καὶ ἡ ὑψηλὴ καὶ χιονοσκεπὴς κορυφὴ τοῦ Χελμοῦ, ἣν

ἐξύμνησεν ἡ λαϊκὴ Μοῦσα διὰ τῆς θαυμασίας παραβολῆς εἰς τὸ γνωστὸν δίστιχον

*Τὰ βάσανά μου εἶνε πολλὰ σὰν τοῦ Χελμοῦ τὸ χιόνι
Ποῦ ὄστε νὰ λυώσῃ τὸ παλῆθ, καινούριον τὸ πλακάγει.*

Ἄλλὰ πρὸς τὴν χαρίεσσαν θεᾶν ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μονῆς, τὸ πενιχρὸν καὶ ἀπεριποίητον. Ἡ πτωχεία προκύπτει ἀμέσως εἰς τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴν σαθρότητα τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς τῶν κελλίων καὶ ἀπὸ τὴν σχετικὴν αὐτῶν ρυπαρότητα. Τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τῆς Μονῆς, ἀνερχόμενον εἰς 25 χιλιάδας περίπου δραχμῶν δὲν ἐπαρκεῖ, φαίνεται, πρὸς συντήρησιν αὐτῆς, ἔνεκα τῶν ὑπαρχουσῶν πολλῶν ἀναγκῶν καὶ ὀποχρεώσεων.

Μετὰ βραχείαν ἀνάπαυσιν, τυχόντες λίαν φιλό-

ΘΕΑΤΡΟΝ "ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ",
ΚΥΒΕΛΗ ΛΑΡΙΑΝΟΥ, ΦΩΤΣΙΝΗ ΣΑΝΤΡΗ

φρονος δεξιώσεως, ἐσπεύσαμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν ναὸν καὶ τ' ἀξιοθέατα τῆς Μονῆς, πρὸ πάντων τὸ κτίριον τῆς παλαιᾶς μονῆς τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς ἡ ἱερὰ κοιτίς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας. Ἡ παλαιὰ μονή, ὡς γνωστὸν, ἐκίη πυρποληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνημέρου Ἰβραήμ, ὅστις, ὡς λέγει ἡ παράδοσις καὶ καθὰ μαρτυρεῖ ἀπειροκάλος εἰκὼν διασωζομένη ἐν τῇ μονῇ, ἔβλεπεν εὐφροσύνως τὴν πυρκαϊκὰν καθήμενος ὀκλαδὸν ὑπὸ τὴν παχύσιον πλατάνον, τὴν ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς νέας μονῆς φρομένην καὶ ροφῶν ἠδυπαθῶς τὴν καπνοσύριγγά του, ἐν τῷ μέσῳ σίφους ἀνδραπόδων, εὐσεβήστας παρ' αὐτὸν ἐστώτων. Εἰς τὸν μικρὸν ἐκείνον ναῖσκον, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ περιβόλου (ὅπου ἐκεῖτο ἄλλοτε τὸ τετράγωνον οἰκοδόμημα τῶν κελλίων κατὰ τὸ σχέδιον τῆς ἀνοικοδομηθείσης μονῆς) φέρονται δὲ προφανῆ ἀκόμη τὰ ἴχνη τῆς ἀνοσίου πυρᾶς τῆς ἐξαλειψάσης τὰς ἱερὰς τοιχογραφίας, ἐτελέσθη τὸ μέγα γεγονός τῆς ἀνυψώσεως καὶ εὐλογίας τοῦ λαβάρου ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιεπισκόπου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ τὴν 25 Μαρτίου 1821, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκρίτων καὶ ὀπλαρχηγῶν τοῦ Ἁγίου καὶ τῶν Καλαβρυτῶν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη ὠρίσθη βραδύτερον ὡς ἡ ἐπίσημος τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, λόγῳ ἴσως τῆς συμπτουτικῆς κατ' αὐτὴν μεγάλης θρησκευτικῆς ἐορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, διότι ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια εἶνε ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἤδη ἀρχίσει τότε πρὸ τινῶν ἡμερῶν, εἶχον δὲ συμβῆ ἐν Καλαβρυτοῖς καὶ τοῖς πέριξ καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι διάφορα ἐπαναστατικὰ κινήματα.

Τὸ δὲ ὑψωθὲν λάβαρον, κακῶς παριστώμενον ἐν εἰδει σημαίας μετὰ τοῦ σταυροῦ ὡς γνωστὰι τινες εἰκόνες, ἔχει τὸ σύνθηδες σχῆμα τῶν λαβάρων, εἶνε δὲ χρυσοκέντητον καὶ ἀπεικονίζει τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, ἐπ' ὄνοματι τῆς ὁποίας τιμᾶται ὁ ναός, πανηγυρίζει ὅμως τὴν 23 Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως, ἵνα μὴ συμπλήρη ἡ πανηγυρίς μετ' ἄλλων πολυαρίθμων. Τὸ πολύτιμον αὐτὸ κειμήλιον, ὅπερ ἐξετέθη κατὰ τὴν τελεσθεῖσαν ἐν Ἀθήναις ἐκθεσίῳ τῶν μνημείων τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος ἐν ἔτει 1884, φυλάσσειται εὐλαβῶς ἐντὸς θήκης εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς μονῆς, ἐν τῶν στενῶν δηλαδὴ καὶ καταρροέντων κελλίων, ἀνακαινισθὲν δαπάνῃ τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου. Ἐκεῖ φυλάσσονται καὶ ἄλλα τιμαλφῆ ἀντικείμενα, στολαὶ ἀρχιερατικαὶ καὶ σκευὴ ἱερὰ καὶ σταυροὶ μετὰ γλυφῶν θαυμασιῶν καὶ ἐν εὐαγγέλιον πάγχρυσον μετὰ ξηραίων μικρογραφιῶν, δῶρον τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ρωσσίας Αἰκατερίνης. Ἐκεῖ ἡ πληθὺς ἁγίων λειψάνων, ἐντὸς ἀργυρῶν θηκῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ πεφημισμένη κᾶρα τοῦ ἁγίου Ἀλεξίου, ἡ θαυματουργὸς ἰδίως κατὰ τῆς ἀκρίδος, καὶ διὰ τοῦτο

εὐσεβῶς περιεχομένη εἰς τὰς πέριξ ἐπαρχίας καὶ λιτανευομένη κατὰ πᾶσαν ἐπιδρομὴν τῶν βλαβερῶν ἐκείνων ἐντόμων.

Οἱ μοναχοὶ διατηροῦσι μετ' ἀρετῆς ἐπιμελείας τὰ ἰδιαιτέρᾳ τῶν πενιχρὰ κελία καὶ μετὰ φιλοκαλίας ὅσον ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς τὰ πενιχρὰ τῶν μέσᾳ· διότι ἐν τῇ Λαύρᾳ δὲν ὑπάρχουσιν οἱ ἱερωμένοι Κροῖσοι τοῦ Σηλαίου—δεξιούνται δὲ μετὰ φιλοφροσύνης τοὺς προσερχομένους. Ἄλλὰ δυστυχῶς τὸν εἰρηναῖον βίον τῶν ταρασσεῖ ἢ διχόνοια, ὡς εἶπον ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου. Ἐκεῖ ὅπου ἐπρέπε ν' ἀντηγῶσι μόνᾳ τὰ ῥήματα τῆς ἀγάπης τοῦ μεγάλου Ναζωραίου, ἔστησεν ὁ Ἄρης μετὰ τῆς Ἐνυοῦς τὸ στρατηγεῖόν του. Ὁ πόλεμος κερηρυγμένος ἤδη ἀπὸ τινος χρόνου μαινεται μεταξὺ ἡγουμένων καὶ προηγουμένων καὶ συμβούλων καὶ μοναχῶν καὶ δοκίμων, διεξάγεται δὲ μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων διὰ καταλαλιᾶς καὶ καταγγελιῶν καὶ ἀναφορῶν πρὸς τὴν προεστῶσαν ἀρχὴν καὶ διὰ διατριβῶν προσέτι εἰς τὰς ἐφημερίδας. Οἱ ἀντίπαλοι βλέπουσιν ἀλλήλους βλοσυρῶς καὶ συσκέπτονται κατ' ἴδιαν καὶ κατασκοπεύουσιν ἀλλήλους καὶ τυχούσης ἐνκαιρίας ἀνακοινοῦσι πρὸς τὸν ἕξον ἐπισκέπτην τὰ παράπονα καὶ συνηγοροῦσι μετὰ θέρμης ὑπὲρ τῶν καταπατουμένων δικαιωμάτων τῶν.

Εἰς τί συνίστανται δὲ τὰ παράπονα ταῦτα; Φεῦ! Μεθ' ὅλην τοῦ κόσμου τὴν πρόοδον, τὰ ἑλληνικὰ μοναστήρια δὲν προώδευσαν κατὰ τοῦτο. Ἐμειναν στάσιμα ὅπως ἦσαν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ὅτε ὁ περίφημος Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος μετ' ὁ βάνουσον αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τὸσον ζωντανὸν χιούμορ ἐξετραγῶδει τὰ δεινοπαθήματα τῶν μοναχῶν εἰς τὸ κατὰ «Ἡγουμένων» ποιήματόν του, πρὸς τὸν αυτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν. Ὅτι συνέβαινε εἰς τὴν μονὴν τῶν Φιλοθεϊτῶν τότε, συμβαίνει καὶ σήμερον εἰς τὰ πλείστα τῶν εὐαγῶν τούτων σηνηωμάτων. Ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος, ἢ ὁ μοναχὸς Ἰλαρίων

—ἐν ἀληθείᾳ ἢ τὸσον εὐφυῶς ὑποστηρηθεῖσα γνώμη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Χατζιδάκι, περὶ τῆς διπλῆς ὑποστάσεως τοῦ Πτωχοπροδρόμου—παρεπονέιτο γοερῶς ὅτι οἱ μὲν ἡγούμενοι ἔξω ἐν χλιδῇ καὶ μαλθακότητι, δεινῶς δ' ἐταλαιπωροῦντο οἱ πτωχοὶ μοναχοί.

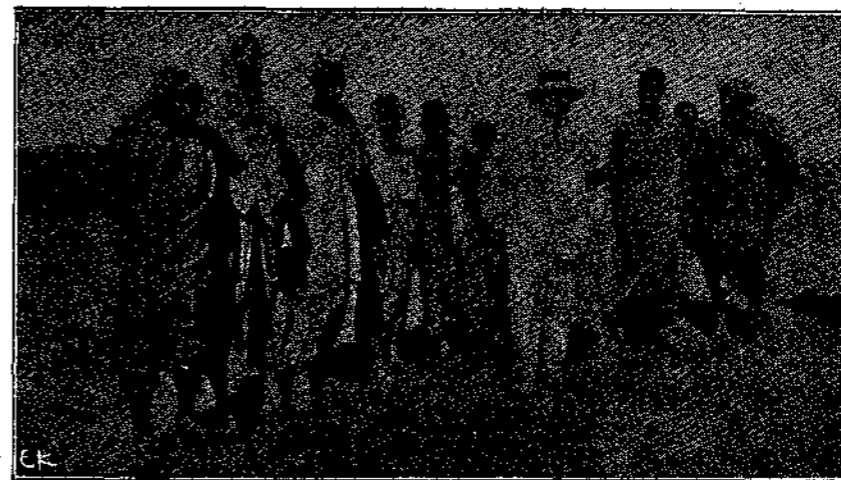
Τὴν ἐπαύριον κατηρχόμεθα διὰ τοῦ σιδηροδρόμου πρὸς τὸ Διακοφτόν. Ἡ κατάβασις ἐν γένει δὲν εἶχε τὰς δραματικὰς περιπετείας τῆς ἀνόδου, διότι ὅπωςδήποτε εἶνε εὐχερестέρα. Ἄλλως τε καὶ ἡ ἐντύπωσις μετὰ τὴν πρώτην φοράν κατὰ τὴν διάβασιν τῆς φοβερᾶς φάραγγος εἶχε ἤδη ἐξασθενήσει. Οὐχ ἦτιον ὅτε ἐξήλθομεν ἀπὸ τὴν στενοπορίαν ἐκείνην καὶ τὸ ἀτμήλατον ἄρμα ἡμῶν ἔτροχε γοργὸν πλέον ἐπὶ τῆς πρασίτης πεδιάδος, ἐφάνη ὡς ν' ἀπεσεύσαμεν ἀπὸ τοῦ στήθους καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος τοῦ Ἐφιάλτου. Ἐνομιζάμεν ὅτι ἐπανηγύριζεν ἡ πάγκαλος ἑλληνικὴ φύσις. Φῶς ἀγλαὸν διεχύνετο εἰς τὸν αἰθέρα· πέραν ἐκείνην τὰ ὄρη τῆς Στερεᾶς, ἐγλόαζεν ἢ ἕκαστις κύκλω καὶ ἐμειδία γλαυκὸς ὁ πόντος ἐνώπιόν μας. Οἱ πελώριοι ἐκεῖνοι γρανίται, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξηρχόμεθα, λείψανα φρικώδους σπαραγμοῦ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, ὑπενθύμιζον τὰς ἀλείμους ἀλλὰ στυγνὰς θεότητος τῶν υπερβουρῶν χωρῶν, ἐνῶ τὸ πρὸ ἡμῶν πανόραμα τοῦ φωτός καὶ τοῦ κάλλους ἦτο ἡ κοίτις καὶ τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ ἰλαροῦ ἔσμου τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τότε διὰ πρώτην ἴσως φοράν συνησθάνθη βαθυτάτην τὴν ἀλήθειαν τῶν θαυμασιῶν στίχων τοῦ Καρδούτση:

Muojono gli altri dei; di Grecia i numi
Non sanno occaso; ei dormon ne' materni
Tronchi e nei fiori, sopra i monti, i fiumi,
I mari eterni.

ἦτοι:

Θνήσκουσιν οἱ ἄλλοι θεοί· ἀλλὰ τῆς Ἑλλάδος οἱ θεοὶ
δύσιν οὐκ οἶδασιν. Ὑπνώττουσιν εἰς τοὺς μητροφῶν
κορμούς καὶ τ' ἀνθη, ἐπὶ τῶν ὀρέων, τῶν ποταμῶν καὶ
τῶν αἰωνίων θαλασσῶν.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

Σουδανοὶ τοῦ Ὀμδουρμαν

Ο Μ Δ Ο Υ Ρ Μ Ι Α Ν

Ἐν πρόκειται νὰ κάμω οὔτε γεωγραφικὴν, οὔτε ἱστορικὴν, ἢ ποιητικὴν περιγραφὴν τῆς περιωνύμου πρώην πρωτεύουσος τοῦ Σουδάν. Ἀπλῶς θὰ σηκώσω λίγο τὸν μυστηριώδη πέπλον πού τὴν σκεπάζει καὶ θὰ σὰς δεῖξω ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ζωὴν, τὴν ὁποῖαν πολὺ ὀλίγοι Ἑυρωπαῖοι ἐγνώρισαν, μετ' ὅσον περιβάλλον καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα ἐκείνων πού τὴν ἀποτελοῦν.

Μίαν Πέμπτην πρωτῆ, ἔρχεται εἰς τὸ γραφεῖόν μου ὁ Ὀσμάν, ὁ ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶν τῆς εταιρείας εἰς τὴν ὁποῖαν ἐργάζομαι, καὶ μοῦ λέγει:—Ἄκουσε, χαβάρκα¹, θυμᾶσαι τὴν ἄλλη φορὰ πού μοῦ ἔλεγε πὼς θέλεις νὰ δῆς μιά φανταζία² στὸ Ὀμδουρμαν; ἀπόψε θὰ γείνη μιά μεγάλη φανταζία στὸ σπίτι ἐνός φίλου μου, καὶ ἐν θέλῃς ἔλα μαζί μου νὰ γλεντίσης μίλησα τοῦ φίλου μου, καὶ μοῦ εἶπε πὼς ἠμπορεῖς νὰ ἔλθῃς.

Ἡ εὐκαιρία πού τὸσον καιρὸν ζητοῦσα, ἤρχετο μόνῃ τῆς. Τὴν ἐπαύριον, Παρασκευὴν, δὲν ἐργαζόμεθα· τί ἄλλο καλλίτερο ἠμποροῦσα νὰ θέλω; Ἀμέσως ἐσυμφωνήσαμε νὰ ἐτοιμασθοῦμε ἀπὸ τὸ μεσημέρι, καὶ μόλις κτυπήσῃ ἡ καμπάνα τοῦ ἐργοστασίου εἰς τὰς πέντε τὸ βράδυ, νὰ φύγωμε γιὰ τὸ Ὀμδουρμαν.

Ἦτο μία ἡμέρα σουδανικὴ μετ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ζέστη πληκτικὴ, χωρὶς διόλου ἀέρα καὶ μετ' ἑλαφρὰ συννεφιασμένον οὐρανόν. Ἐκείνη ἡ κουφόβραση ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον νὰ

νομίζει πὼς θὰ σπᾶση καὶ ν' ἀνοίγῃ τὸ στόμα του ὅσον ἠμπορεῖ περισσότερο γιὰ νὰ δροσισθῇ λίγο. Πρὸ πάντων ἅμα κατεβήκαμε κατὰ τὰς ἑπτὰ ἀπὸ τὸ βαπόρι τοῦ Νεῖλου εἰς τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ὀμδουρμαν, ἦτο ἀπελπισία. Ζέστη ἀνυπόφορη, σκόνῃ, βρώμα τοῦ ποταμοῦ καὶ βρώμα τοῦ μάγλεπ¹. Ἐστάθηκα λίγο, σὰ νὰ ἐδίσταξα νὰ προχωρήσω.

—Τί ἔπαθες, χαβάρκα; μετ' ὥρτησε ὁ Ὀσμάν.

—Ζέστη.

—Μαλές², θὰ περάσῃ· ἔλα γιατί εἶναι ἀργά.

Ἄν ἦτο ἄλλη περίστασις θὰ ἐγύριζα ἀμέσως ὀπίσω. Ἐβγάλα τὸ κολλάρο μου, ἐτύλιξα ἕνα μανδύλι στὸν λαμὸ μου καὶ χωτήκαμε σ' ἕνα δρόμο.

Ἐἶνε δύσκολο νὰ σχηματίσῃ κανεὶς ἰδέαν γι' αὐτὰ τὰ δίχως σπᾶσι ἀνοίγματα, τὰ ὁποῖα μόνον κατ' εὐφημισμὸν ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν δρόμοι τοῦ Ὀμδουρμαν, χωρὶς νὰ τὰ ἴδῃ. Τὸ ὅτι εἶναι ὅλως διόλου ἀκανόνιστοι καὶ εἰς πρωτογενῆ κατάστασιν, δὲν εἶναι τίποτε. Τὸ περιεργον εἶναι πού ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν παρουσιάζουν κάποιαν ὄψιν ὅπωςδήποτε δρόμου, μόλις προχωρήσῃς λίγο μέσα, ἔξαφνα ἕνα σπίτι κτισμένο μέσα στὴ μέση, ἢ ἕνας λάκκος, πού συχνὰ εἶναι γεμάτος νερό, κλείουν τὸν δρόμον. Περᾶς ἀπὸ τὸ πλάι, ἀπὸ ἕνα ἀνοίγμα ἐνάμισον—δύο μέτρα πλατύ, καὶ μπαίνεις σὲ ἄλλο· προχωρεῖς δέκα μέτρα καὶ ἀναγκάζεσαι νὰ στρέψῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερά· σὲ ἄλλα δέκα—δεκαπέντε μέτρα, ἄλλη

¹ Κύριε.

² Ἐορτή· γλέντι.

¹ Ἐνα εἶδος λάδι, πού ἀλείφονται οἱ ἐντόμοι.

² Δὲν πειράζει.

στροφή και οὕτω καθέξης ὑστερα κατὰ λάθος μπαίνεις σὲ καμιά αὐλή ἢ ἀδιέξοδον, καὶ ἂν εἶσαι μόνος ἢ μπορεῖς νὰ γυρίῃς μὴν ἡμέρα πάντα στὸ ἴδιο μέρος, χωρὶς νὰ γνωρίζῃς οὔτε πού εὐρίσκεισαι οὔτε πού πηγαίνεις. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει εἰς ὅλη τὴν ἀπέραντη πόλι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸν μέρος, ὅπου ὑπάρχουν δύο-τρεις ὁπως-δήποτε δρόμοι ὅπου περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος.

Ἀκολουθοῦσα τὸν Ὀσμάν σκουπιζοντας ὅλη τὴν ὥρα τὸν ἴδρο καὶ τὴ σκόνη. Τέλος σταθήκαμε σὲ μιὰ γωνιά.

— Στάσου ἐδῶ, μοῦ λέγει, κύτταξε καλά τὸ μέρος γιὰ νὰ τὸ γνωρίσῃς ὑστερα, καὶ τώρα ἔρχομαι.

Ἐπροχώρησε λίγα βήματα, ἔσπρωξε μιὰ μισάνοιχτη ξύλινη θύρα καὶ ἐμπήκε σὲ μιὰν αὐλή. Μετὰ πέντε λεπτά ἐβγήκε ἀπὸ τὴν θύρα τῆς διπλανῆς αὐλῆς καὶ μοῦ ἔγνεψε νὰ πλησιάσω.

— Τώρα;

— Τώρα θὰ γυρίσῃς πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ θὰ ἔβγῃς στὸ δρόμο πού περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος, θ' ἀκολουθήσῃς τὰ σίδηρα καὶ θὰ πᾶς στὴν ἀγορά, θὰ φᾶς καλά, ὑστερα θὰ ἀγοράσῃς δύο μποτιλίες οὔτσου ἀπὸ τὸ κλούμπ καὶ μετὰ μιὰ ὥρα νὰ εἶσαι ἐδῶ εἶναι εὐκόλο νὰ εἴρῃς τὸ σπίτι ἂν δυσκολευθῆς, ρώτησε ὅποιον δῆς ἐδῶ κοντά, πῶν εἶναι τὸ σπίτι τῆς Μάριαν καὶ θὰ σοῦ τὸ δείξουν.

Ἐφυγα.

Κατὰ τὰς δακτύμους εὐρισκόμουν σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, περιπλανώμενος ἀπὸ ἀδιέξοδον σὲ ἀδιέξοδον καὶ ἀπὸ χόσι¹ σὲ χόσι, μὲ τὲς δύο μποτιλίες κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη. Ὁ οὐρανὸς εἶχε συννεφιάση ὅλων διόλου — φανάρια δὲν ὑπάρχουν — καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο μέτρων δὲν διέκρινα τίποτε. Ἡ ἀτμοσφαῖρα γεμάτη ἠλεκτρισμὸν πολλαπλασίαζε τὴ ζέση καὶ τὸν ἴδρο φυσοῦσα σὰν ἀτμομηχανή, σκουπίζα ἀδιάκοπα τὸν ἴδρο καὶ περπατοῦσα πάντα μὲ τὲς δύο μποτιλίες κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλη. Καὶ τὸ κακὸ ἦτον ὅχι πού δὲν ἔμποροῦσα νὰ εἴρω τὸ σπίτι, ἀλλὰ πού δὲν ἔμποροῦσα νὰ εἴρω τὸν δρόμο τοῦ σιδηροδρόμου καὶ γυρίσω ὀπίσω, οὔτε ὑπῆρχε ἐκεῖ κανεὶς ἐντόπιος, γιὰ νὰ ρωτήσω πού εἶμαι. Τέτοιαν ὥρα ὅλοι ἐκοιμῶντο. Εὐτυχῶς κατάρθωσα τέλος νὰ συναντήσω ἕνα γκαρίον² ὃ ὁποῖος ἀφοῦ ἔβαλε στὴν τσέπη τὸ ἀπαραίτητο μπαξίσι, μὲ ὠδήγησε στὸ σπίτι τῆς Μάριαν.

Ἐστάθηκα λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν θύρα, ἀνάσασα δυνατὰ σὰν κάποιον βύρος νὰ ἐφυγε ἀπὸ πάνω μου καὶ ἐκτύπησα.

— Ποὺ εἶσαι; ἐρώτησε ἀπὸ μέσα μιὰ φωνή.

— Ὁ Ὀσμάν εἶναι ἐδῶ;

— Ναί; σὺ ποῦ εἶσαι;

— Ὁ Πασκιάτηπ.

¹ Αὐλή.

² Νυκτοφύλακα.

— Καλὰ στάσου ν' ἀνοίξω.

Ἐσφραν τὸν στυλο, ὃ ὁποῖος εἰς ὅλα τὰ σουδανικὰ σπίτια ἐκτελεῖ χροὴ κλειδαριᾶς καὶ μοχλοῦ, ἢ θύρα, τέσσερα παμπάλαια σανιδία καρφωμένα μαζί, ἔτριξε εἰς τὰ παμπάλαια στηρίγματα, καὶ εἰς τὸ φῶς ἑνὸς σπέρτου διέκρινα ἕνα βρωμερὸ καὶ ἀπαίσιο γραῖδιον, ὀλόγυμνο, μὲ μόνον ἕνα κομμάτι πανὶ στὴ μέση, νὰ στέκεται κοντὰ εἰς ἕνα ἐπίσης βρώμικο καὶ παληὸ ἀγκαρίσι¹ μὲ ... ἐνάμισον ποδάρι. Ἀνοίξε ὅσον ἔμποροῦσε τὰ τομπλιάρικα μάτια του, μ' ἐκτύταξε μ' ἕνα ἠλίθιο βλέμμα καὶ μοῦ εἶπε νὰ περάσω. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς στὴν ἀρχὴν ἐδίστασα, γιατί δὲν ἤξερα τί ἔμποροῦσα νὰ συναντήσω ἐκεῖ μέσα. Σκέφθηκα ὅμως πῶς δ,τι καὶ νὰ συνέβαινε, ὡς χαβάγκας δὲν θὰ ἐλάθαινα τίποτε κακὸ καὶ ἐμπήκα. Ἡ θύρα ξανάτριξε, ὃ στυλὸς ἐπήγε στὴ θέσι του καὶ μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν σπέρτων περάσαμε τὴν αὐλή κ' ἐπλησιάσαμε τὴν θύρα τοῦ κυρίως σπιτιοῦ, ἀφ' οὗ ἐπηδήσαμε δύο-τρεις φορὲς ἐπάνω ἀπὸ κατσικὲς καὶ ἀρνιά, πού ἐκοιμῶντο τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου, ξαπλωμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Τότε ἤκουσα πολλές ἀνδρικές καὶ γυναικείες φωνὲς νὰ ἔρχονται ἀπὸ μέσα. Τὸ γραῖδιον ἐκτύπησε, ἔγειναν αἱ γνωσταὶ διατυπώσεις, ἢ θύρα ἤνοιξε καὶ ἐμπήκα. Τὸ σπίτι κτισμένο μὲ ὠμά τοῦβλα καὶ χῶμα, ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ σπίτια τοῦ Ὀμδουρμαν, ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἕνα μεγάλο δωμάτιον πρὸς τὰ ἔμπροσ καὶ ἕνα μικρὸ πρὸς τὰ ὀπίσω. Δύο μεγάλα ἀνοίγματα εἰς τὰ πλάγια ἐχρησίμευαν ὡς παραθύρα, ἀφθονος ἄμμος ὡς πάτωμα καὶ στὴ μέση ἕνας ἀρκετὰ χονδρὸς στυλὸς, περὶπου τέσσερα μέτρα ὑψηλός, ἐσήκωνε τὴ σκεπὴ καμωμένη ἀπὸ μερικὰ ξύλα, ψάδες καὶ χῶμα.

Ἡ φαντασία ἐγένετο εἰς τὸ μεγάλο δωμάτιον δύο κερὰ στημένα στὴ μέση, ἀπάνω εἰς ἕνα τραπέζι, προσπαθοῦσαν νὰ διώξουν τὸ σκοτάδι μὲ τὸ τρεμουλιαστὸ φῶς τῶν γύρω τριγύρω ἐκάθητο σὲ χαμηλὰ ἀγκαρίσια ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος οἱ ἄνδρες καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο αἱ γυναῖκες, καὶ στὴ μέση κατὰ γῆς δύο μεγάλες μποῦρμες² σκόρπιζαν εἰς ὅλον τὸ δωμάτιον τὴ δυνατὴ μυρωδιὰ τῆς μαρίσας³ καὶ τοῦ μπίμπι⁴. Ὁ Ὀσμάν ντυμένος κάτασπρα, ἦτο μισοξαπλωμένος ἐκεῖ ἔμπροσ. Μόλις μὲ εἶδε, σηκώθηκε, ἐπῆρε τὲς δύο μποτιλίες καὶ μὲ ἐσύστησε εἰς τὸν φίλο του Σαῖτ, ὃ ὁποῖος γιὰ νὰ μὲ τιμήσῃ μοῦ ἔδωκε θέσιν εἰς τὸ ἀγκαρίσι μὲ τὸ παχὺ στρώμα, καινούριον σκεπασμα καὶ ... βρώμικα μαξιλάρια, πού ἐκάθητο.

Μόλις εἶχαν ἀρχίσῃ, καὶ ὅλα ἦσαν ἤσυχα. Ἐπὶναν λίγο, λίγο, καὶ συνωμιλοῦσαν. Ὁ Ὀσμάν ἐπήγε κοντὰ στὴ Μάριαν, μιὰ γυναίκαρα πελω-

¹ Εἶδος χαμηλοῦ κρεβατιοῦ.

² Μικρὰ χωματένια ποδάρια.

³ Ποτὰ σὰν τὴ μύτρα καμωμένα ἀπὸ Σουδανικὸ νταφί.

ρίων διαστάσεων, καὶ ἀρχισαν νὰ ὁμιλοῦν γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴ γυναῖκα του, γιὰ τὴν Ἀτάνα τὴ Χάδεμ¹ πού εἶχε ἀκόμη ἕως προχθὲς καὶ τὴν ἔδωξε, γιατί δὲν ἦτο βέβαιος ἂν τοῦ ἦταν πιστὴ, γιὰ τὸν Βεγίτ πού ἔφαγε εἴκοσι κουρπασιῆς στὸν γάμο τοῦ Ἰσα Ἀχμετ καὶ τὴ φαντασία ὅπου ἔξωδεψε δέκα λίρες. Οἱ ἄλλοι σιγὰ σιγὰ ἀφῆσαν τὲς δικιῆς τῶν ὁμιλίες, ἀκουαν τί ἔλεγε ὁ Ὀσμάν καὶ σὲ λίγο ὅλοι μόνον γιὰ τὰ κατορθώματά του μιλοῦσαν. Καὶ γιατί ὄχι; Μήπως στὴν ἐποχὴ του δὲν ἦτο δερβίσης καὶ πρῶτος ἀρχοῦλ μπινάτ²; δὲν εἶχε δικιῆς του γκαγιασές³ καὶ ἕνα σωρὸ δούλους καὶ δούλες; ἀκόμη πρὸ τρία χρόνια δὲν ἔφαγε ὀγδόντα λίρες σὲ δύο μῆνες μὲ τὴ Μάριαν καὶ τὲς πῦδ εὐμορφες χάδεμ τοῦ Ὀμδουρμαν, ἐν φῆ ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιά του ἐξοῦσαν μὲ μόνον μιὰ λίρα τὸ μῆνα; Τώρα ἦτο ἐπιστάτης ἐργατῶν μὲ δύο λίρες μισθό, τί ἔχει νὰ κάμῃ! Ἄλλὰχ κερὶμ ...

Ἐπὶναν ἄρχισαν νὰ ὁμιλοῦν γιὰ τὴν χροσὴ ἐποχὴ πού δὲν ὑπῆρχαν Ἀγγλοὶ εἰς τὸ Σουδάν ὃ κατὰ δερβίσης ἐπήγαινε στὸν πόλεμον καὶ ἔφερεν σκλάβους καὶ σκλάβες γιὰ νὰ δουλεύουν, κ' ἐκεῖνος ξαπλωμένος ἔπινε καὶ γλεντοῦσε. Πού εἶναι ἐκεῖνη ἡ ἐποχὴ! Τότε μιὰ γυναῖκα ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ εὐμορφη, χόρα⁴ καὶ μικρὴ γιὰ νὰ καταδεχθῆ ἕνας δερβίσης νὰ τὴν κάμῃ ταῖρι του. Τώρα; τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Ἦλθαν οἱ ἀπίστοι καὶ ἔδωσαν ἐλευθερίαν εἰς ὅλους οἱ σκλάβοι ἔγειναν ἄνθρωποι καὶ ἡ χειρότερη χάδεμ πού ἔτριβε δούρα⁵ σὲ ὅλη τῆς τῆ ζωῆ, πηγαίνει μαζί μὲ ἕνα χαβάγκα καὶ σὲ λίγο καιρὸ παρουσιάζεται μὲ κελεμπιές⁶, κόκκινα μαρκούπια⁷ καὶ φλουριά στὸ λαιμό. Καὶ οἱ δερβίς; δουλεύουν σὰν σκλάβοι στοὺς χαβαγκαδες γιὰ νὰ ζήσουν. Ἀχ! πότε θὰ ἔλθῃ πάλι ὁ καινούριος ἀπὸστολος νὰ διώξῃ τοὺς ἀπίστους καὶ νὰ φέρῃ πίσω τὴ χροσὴ ἐποχὴ.

Καὶ ἔπιναμε. Ἡ Μάριαν ἐγέμιζε μιὰ μεγάλη γκάρα⁸ μπίμπι ἀπὸ τὴ μποῦρμα, ἐβουτοῦσε μέσα μιὰ ἄλλη μικρὴ, ἢ ὁποῖα ἐχρησίμευε ὡς ποτήρι καὶ μοῦ ἔδινε νὰ πῶ. Μόνη ἢ μυρωδιὰ μοῦ ἔφερεν ἐμετὸ καὶ ὅμως χάριν τῆς περιστάσεως, ἔσφιγγα τὰ δόντια μου καὶ ἔπινα: ὑστερα ἐγέμιζα τὴ γκάρα καὶ ἐπρόσφερα εἰς τὸν διπλανό μου. Ἐκείνος ἀφ' οὗ ἔπινε, ἐγέμιζε πάλι καὶ ἐπρόσφερε εἰς τὸν ἢ τὴν κατόπι καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Εὐτυχῶς σ' ἐμένα δὲν ἐπρόσεχαν πολὺ. Ἐβγαλα τὸ πονκάμισο, τὸ πανταλόνι καὶ τὰ παπούτσια μου, ἐφόρεσα τὴ κελεμπία καὶ τὰ μαρκούπια πού εἶχα φέρῃ μαζί μου καὶ μισοξαπλωμένος στὸ

¹ Σκλάβοι.

² Ἀδελφὸς τῶν κορτσιῶν καλλιγράμ.

³ Εἶδος καικιῶν.

⁴ Ἐλεύθερη ὄχι σκλάβοι.

⁵ Ἄσπρο νταφί: τὸ σιτάρι τῶν Σουδανῶν.

⁶ Ρόμπες.

⁷ Τσαρούχια.

⁸ Δοχεῖον ἀπὸ κολοκῆθι.

ἀγκαρίσι, προσπαθοῦσα νὰ μὴ μοῦ διαφύγῃ τίποτε ἀπ' ὅ,τι ἔκαμαν καὶ ἔλεγαν. Αἱ γυναῖκες, τοῦ ἡμικόσμου, ἐκτὸς δύο, ἦσαν ἀρκετὰ νόστιμες, μὲ κανονικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ καθὼς ὅλες αἱ σουδανέζες ἀπροσδιορίστου ἡλικίας, μεταξὺ εἴκοσι καὶ σαράντα. Μαῦρες καὶ μελοχρονιές, εἶχαν τὰ μαλλιά χωρισμένα στὴ μέση, πλεγμένα εἰς ἀναρίθμητες μικρὲς πλεξίδες, στολισμένα μὲ σόνκ¹ καὶ φλουριά καὶ ἀλειμμένα δίχιν². Φοροῦσαν μεγάλα βραχιόλια ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο καὶ ἦσαν σκεπασμένες μὲ ἄσπρα καὶ μεταξωτὰ τόπια³, πού κάτω ἀπ' αὐτὰ τὸ μάτι ξεχώριζε τὸ μεταξωτὸ γκουργκαπ⁴ καὶ τὰ μικρὰ γυνὰ ποδαράκια μὲ τοὺς μεγάλους ἀσημένιους χαλιῶδες, χωμένα σὲ κόκκινα μαρκούπια. Ἐκεῖνα ὅμως πού μοῦ ἔκαμαν πολλὴν ἐντύπωσιν ἦσαν τὰ μαῦρα ἀμυγδαλωτὰ μάτια, τὰ γεμάτα φωτιὰ καὶ πάθος, καὶ τὰ κυριολεκτικῶς μαργαριταρένια δόντια. Πρὸ πάντων τὰ δόντια δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ξαναεἶδα ἔτσι ἄσπρα καὶ συμμετρικὰ δόντια.

Ἐπὶναν ὅσο τοὺς ἔδιναν καὶ παρεδέχοντο χωρὶς ἀντιλογίες ὅ,τι τοὺς ἔλεγαν οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ μάτια γεμάτα φωτιὰ καὶ τὰ πελώρια ἄσπρα σαρίκια, τυλιγμένοι στὰ ἄσπρα καὶ μαῦρα καυτάνια⁵ τῶν, ἐκάθητο σταυροπόδι ἢ μισοξαπλωμένοι εἰς τὰ ἀγκαρίσια καὶ μιλοῦσαν μὲ πολλὰς χειρονομίες.

Ἡ Μάριαν κερνοῦσε ἐξακολουθητικὰ. Ἡ μαρίσα καὶ τὸ μπίμπι ἀρχισαν νὰ ἐνεργοῦν, ὅτε δύο κατάμαυρες χάδεμ, ἔφρασαν τὲς δύο μποτιλίες οὔτσου τυλιγμένες σὲ βρομένα πονιά καὶ μιὰ μποῦρμα ἄραγι⁶, μαζί μὲ τρία μικρὰ ποτήρια. Καὶ εἶδα τότε αὐτοὺς τοὺς τρομεροὺς ἀνθρώπους νὰ πίνουν μαρίσα, μπίμπι, ἄραγι καὶ οὔτσου, τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο, χωρὶς νερό, χωρὶς τίποτε. Ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σχεδὸν αἰσθανόμουν τὸ κεφάλι μου βαρὺ ἀπὸ τὴν μαρίσα καὶ πρὸ πάντων τὴ ζέση καὶ γιὰ νὰ μὴ ζαλισθῶ περισσότερο, ἐδήλωσα ὅτι ἔχω δυνατὸ πονοκέφαλον καὶ δὲν μὲ ἀνίγκαζαν νὰ πῶ. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπα ὅτι ἐπρόκειτο νὰ σκάσωμε ὅλοι μέσα σ' ἐκεῖνη τὴν κάμαρα, ἐπρότεινα νὰ πᾶμε ἔξω. Ἡ πρότασις ἔγεινε δεκτὴ καὶ ἡ συνέχεια ἔγεινε στὴν αὐλή.

Ὅλες καὶ ὅλοι ἦσαν ἀρκετὰ μεθυμένοι. Τὰ πρόσωπα ἔβγαζαν φωτιῆς καὶ τὰ μάτια σπῖδες. Οἱ ἄνδρες εἶχαν βγάλη τὰ καυτάνια τῶν καὶ αἱ γυναῖκες κατέβασαν σιγὰ σιγὰ τὰ τόπια τῶν, ὥστε νὰ φαίνωνται τὰ αὐτιά μὲ τὰ μεγάλα μαλαματένια σκουλαρίκια καὶ οἱ λαῖμοι γεμάτοι πολὺτιμα σόνκ-σόνκ καὶ φλουριά. Αἱ συζητή-

¹ Χάνδρες.

² Ἄλειμμα τῶν μαλλιῶν.

³ Ἐνα μεγάλο κομμάτι πανί.

⁴ Κομμάτι πανὶ τὸ ὁποῖο τυλίγουν στὴ μέση.

⁵ Κελεμπιές.

⁶ Ρακί ἀπὸ χουρμάδες.

σεις είχαν παύση ένας άρχισε να μουρμουρίζει ένα τραγούδι, μία εφάνηκε πρόθυμη να τον συνοδεύσει...

— Όμαλγάσαν, φέρε την δελούκα, διάταξε ο Σάιτ. Οι δύο χάδεμ έφεραν άμέσως δύο τούμπανα, ένα μικρό και ένα μεγάλο. Η Μάριαμ έπηρε το ένα, έδωκε το άλλο εις την διπλανή της Άμζέν, και άρχισε ή κυρίως φανταζία.

Τραγουδοῦσαν ένα δίστιχο ή Μάριαμ με την Άμζέν εν ή κτυπούσαν τες δελούκες, δύο τρεις άλλαις τό έπαναλάμβαναν ή τραγουδοῦσαν κανένα άλλο, και όλοι μαζί συνάδεναν με κτυπήματα τών χειρών. Από λίγες λέξεις που κατώρθωσα να άρπάξω και από τόν ένθουσιασμό που προξενούσαν, έννόησα ότι ήσαν παθητικά έρωτικά τραγούδια σχετικά με τούς παρόντας. Τι είπαν όμως την στιγμήν που ο Όσμαν σηκώθηκε κατενθουσιασμένος, έπηρε μία άσάγια¹ και την κινούσε επάνω από τά κεφάλια τών γυναικών σα να επρόκειτο να τες κτυπήσει, εν ή εκείνες τά κινούσαν δεξιά και άριστερά και εφώναζαν «σάμαχ, σάμαχ»² δέν ήμπόρεσα να καταλάβω. Τόν Όσμαν κατόπιν μιμήθηκαν και οι άλλοι. Ένας ένας έπαιρνε την άσάγια, έκαμε τόν χαιρετισμόν και έγύριζε στην θέσιν του.

Και επίναμε. Τώρα ή πρόφασις του πονοκεφάλου δέν περνούσε και έπρεπε να πίνω όπως και οι άλλοι. Ήμουν αρκετά μεθυσμένος και θα προτιμούσα να κοιμηθώ στέλλον στον διάβολο τη φανταζία, αν δέν με κρατούσε ή περιέργεια να ιδώ τό τέλος. Σηκώθηκα, έβρεξα με κρύο νερό τό κεφάλι μου και ξανακάθησα.

Εύτυχώς δέν έπηρε άδικα ή θυσία, διότι σχεδόν μετά πέντε λεπτά, ή Φάτνα, ή πιώ εύφορη της παρέας, σηκώθηκε, διώρθωσε τό τόπι της, έρριξε προς τά όπισω τό κεφάλι της, έτέντωσε τά στήθη προς τά εμπρός και τά χέρια της όπισω, και άρχισε να χορεύη με μικρά κανονικά βήματα και κινήματα του κεφαλιού και ολοκληρώνου του σώματος, σύμφωνα με τόν χρόνον της δελούκας. Έπροχώρησε έως την άκρη της αυλής, έγύρισε, έκαμε άκόμη δύο βόλτες και άρχισε τά σιλάμ³. Πρώτα έσταμάτησε, χορεύοντας όλοένα, εμπρός εις τόν Σάιτ, ο οποίος σηκώθηκε άμέσως, έβαλε τό άριστερό του χέρι επάνω από τό κεφάλι της, έτίναξε τό δεξι προς τά επάνω, ούτως ώστε να κτυπή τό δεύτερο δάκτυλο με τό τρίτο και να κάμη τράκες και εφώναζε «Έμπσιρ μπιλ χέλ για όχι Φάτνα, Έμπσιρ⁴». Η Φάτνα, μεθυσμένη, εδρίσκειτο εις τό άκρον άωτον του ένθουσιασμού. Έλύγισε όσο ήμπορούσε τό σώμα της όπισω και πλάγια, κινούσε τό κεφάλι της

δεξιά και άριστερά, έβγαζε μια ψιλή φωνή μέσα από τόν λάρυγγα και έτριβε τά πλούσια στήθη της εις τά στήθη του Σάιτ ύστερα εγονάτισε, έτριψε πάλι τά στήθη της εις τά γόνατά του, έλύγισε τό σώμα της όλος διόλου προς τά όπισω, και σηκώθηκε σιγά-σιγά με ένα τρομερό σφιφογύρισμα, εν ή ο Σάιτ εξακολουθούσε να κάμη τράκες και να φωνάζη «Έμπσιρ», αι δε γυναίκες έβαζαν δύο δάκτυλα εμπρός εις τό στόμα των και έβγαζαν μια δυνατή τρομουλιαστή φωνή ούά, ούά, ούάάάάάά.

Έκαμε τό σελάμ εις δύο άλλους άκόμη, έπηρε έως την άκρη της αυλής και έγύρισε προς τό μέρος μου. Μόλις όμως μ' έπλησίασε, ή Μάριαμ έπαυσε να κτυπή την δελούκα, την ετραβήξε από τό τόπι και της ειπε «Όχι, όχι έτσι» στο Χαβάγκα με τό ράχατ. Η Φάτνα έστάθηκε απότομα, έρριξε γύρω μια ματιά σα να ήθελε να βεβαιωθεί ότι δέν υπήρχε εκεί κανείς ξένος, έβγαλε με ένα σωρό νάζια τό τόπι και γκουργιάπ και έμεινε με μόνο τό πικνό κροσσωτό ράχατ¹ και τά άφθονα φλουριά και σουκ-σουκ.

Τι καλλιτεχνικό, χυτό σώμα!!... Και δέν ειπε ούτε ή πρώτη, ούτε ή δεύτερη σουδανέζα με τέτοιο σώμα. Τό έχουν αι περισσότερες, εν ή ποτέ δέν έβαλαν κορσέ και έχουν τριψη κόλλες φορές δούρα γονατισμένες κατά γής, ή πλύνη τά ρούχα των πάλι γονατισμένες στην οχθη του Νείλου.

Τά τραγούδια, ή δελούκα και ο χορός ξαναάρχισαν. Η Φάτνα εις τό στοιχείον της, έβαζε δηλητή την τέχνη της εις ένεργεια. Με μισοκλεισμένα τά κουρασμένα της μάτια, έγύριζε τό σώμα της σαν φείδι και με κάτι σπασμοδικά κινήματα, έκαμε να ανοίγη τό κάτω μέρος του ράχατ, σαν όμπα μπυλαρίνας. Μ' έπλησίασε πάλι. Με πολύν κόπο σηκώθηκα, έβαλα τό χέρι μου γύρω στη μέση της, έκαμα τράκες και της εφώναξα «Έμπσιρ». Έλύγισε, άκούμβησε όλος διόλου επάνω στο χέρι μου, εγονάτισε, επανέλαβε τά τριψίματα και... δέν έννοούσε να φύγη. Ήθελε τό νόητα. Έπηρε ένα τάλλαρο και της τό κόλλησα εις τό κοῦτελο...

Δέν κρατιώμουν περισσότερο. Έξάπλωσα καλά εις τό άγκαρέπι και με μισοκλεισμένα μάτια έβλεπα τες γυναίκες να χορεύουν και τούς άνδρες να πηδούν ολόγυρα των και να φωνάζουν, σαν να όνειρευόμουν...

Την Παρασκευή τό πρωί έξύπνησα με ένα δυνατό πονοκέφαλο και κατάξερο λαιμό. Έντύθηκα, έδωκα τά άνάλογα μαξιζία και έφυγα μουρμουρίζοντας: «Τά του Σουδάν δια τούς Σουδανούς».

[Khartoum North]

ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΛΟΥΚΑΣ

¹ Κροσσωτό πέτανο σκέπασμα, που τό φορούν μόνο τά κορίτσια του Σουδάν και αι γυναίκες του ήμικόσμου.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τό Έλληνικόν Θέατρον

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Έμελετήσατε ποτέ τό Σταφιδικόν Ζήτημα;

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΤΟΥ. — Δέν έχω ούτε μίαν ρίζαν σταφίδος και έννοείτε, ότι τό ζήτημα δέν μ' ενδιαφέρει καθόλου. Άλλά δέν έννοώ την ερώτησίν σας. Όμιλούσαμεν άκόμη δια τό θέατρον και με δλην την συγγένειαν, που έχει ο Βάκχος προς αυτό, δέν έννοώ κατά τί τό ηρώτατον αυτό ζήτημα, τό όποιον άπασχολεί τούς βουλευτάς των σταφιδοφόρων επαρχιών και τούς σταφιδοκτήμονας, ειμπορεί να μάς άπασχολήση την στιγμήν αυτήν.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Έχετε άδικον. Τό Σταφιδικόν Ζήτημα είναι ζήτημα τυπικόν και αντιπροσωπευτικόν, τό όποιον πρέπει να μελετήσουν όλοι οι Έλληνες. Τό ζήτημα αυτό μάς δίνει την κλειδα της λύσεως των περισσοτέρων νεοελληνικών ζητημάτων. Ο ιστορικός και ο κοινωνιολόγος του μέλλοντος δέν υπάρχει άμφιβολία ότι θα τό λάβη ως βάση της έρμηνείας των περισσοτέρων ιστορικών, κοινωνικών και ψυχολογικών προβλημάτων της εποχής μας. Πρέπει να μελετήσετε τούς λόγους του κ. Γουναρη.

Ο ΜΑΘ. — Άλλά νομίζω, ότι όμιλούσαμεν δια την Μαρ' ζέλ Νιτούς και την σημασίαν της επί της εξέλιξεως του νεοελληνικού θεάτρον. Έπήγατε νακούσετε την έλληνικην παράστασιν της όραίας όπερέτας;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Και βέβαια έπήγα. Είς την ηλικίαν μου, σάς είπα και άλλοτε, ότι κάθε άνθρωπος πρέπει να έπιμελήται όχι μόνο τον έγκεφαλόν του, αλλά και τον νοτιαίον του μυελόν. Η παράστασις μου έφερε πολυ εύχάριστα αποτελέσματα. Τό είδος πρέπει να καλλιεργηθή και οι Έλληνες ήθοιοιοί, οι όποιοί μάς έδωκαν τό θαύμα να παρουσιασθούν εις την όπερέταν, από την μίαν ήμέραν έως εις την άλλην, με τόση άνεση, τόση ευθυμία, τόση ζωηρότητα, τόση χάριν, τόση μπρο και τόση άνελπίστους φωνάς, πρέπει να ένθαρρυνθούν με κάθε τρόπον. Η κ. Νίκα μάλιστα έκαμε την μεγαλειέταν άποκάλυψιν. Διεσκέδασε άκόμη μίαν φοράν την πρόληψιν, την όποιαν είχαμεν όλοι μας δια την δυσκινσίαν, την άδεξιότητα, την έλλειψιν χάριτος, την άκομψότητα και την έρωτικην άνεκτικότητα της έλληνίδος επάνω εις την σκηνήν. Της αξίζει ένα στεφάνωμα με φύλλα Γαλατικής άμπέλου.

Ο ΜΑΘ. — Βλέπω ότι όμιλείτε με τόν νοτιαίον μυελόν σας. Είχατε δίκαιον

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δέν έμάθατε αρκετην φυσιολογίαν. Η φαντασία έδρενεί εις τόν έγκεφαλον και την στιγμήν αυτήν σάς όμιλεί ή φαντασία μου. Και ή φαντασία, όπως έπρεπε να γνωρίζετε, παίζει σπουδαίον ρόλον εις τας έρωτικάς συγγήσεις. Τά κατώτερα νευρικά κέντρα, με δλην την αυτονομίαν των, διευθύνονται πάντα από τόν έγκεφαλον, εκτός όταν ενεργοῦν μόνον αντανακλαστικώς, δηλαδή αυθαίρετως. Είς την περιστασιν όμως αυτήν δέν πρόκειται περι άνταντακλαστικού φαινομένου. Τό θέατρον, βλέπετε, ενεργεί δια τών άνωτέρων αισθητηρίων κατά πρώτον λόγον, δια της όρασεως δηλαδή και της ακοής.

Ο ΜΑΘ. — Όστε κατά συνέπειαν δέν υπάρχουν και κατώτερα είδη θεάτρον. Τότε δέν έννοώ διατί μερικοί σοβαροί κύριοι κόπτονται δια την δήθεν καταπτώσιν της έλληνικής σκηνής.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Υπό έρωτικην έποψιν βεβαίως δέν υπάρχουν. Αν θέλετε μάλιστα, υπό την έποψιν αυτήν, κατώτερα είδη είναι όσα ενεργοῦν κατακλιπτικώς, όσα καταβιβάζουν τόν τόνον της ζωής και θέτουν εις ενεργείαν τας άνωτέρας λειτουργίας του έγκεφάλου, αι όποια αποτελούν την σκέψιν, επί θυσία της λουπής όργανικής ζωής. Π. χ. τό δράμα, ή τραγωδία, ή ποιησις εν γενεί.

Ο ΜΑΘ. — Δέν έννοώ τότε διατί να μην καταργηθούν τά είδη αυτά.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δέν υπάρχει λόγος να καταργηθούν. Ο Χριστός ειπε, βλέπετε: «ούκ έπ' άρτω μόνον ζήσεται άνθρωπος». Φθάνει μόνον να χωρισθούν. Τό λάθος είναι ότι εις τόν τόπον μας όλα τά πράγματα ανακατόνονται και όλα ζημιούνται από τό ανακάτωμα. Όταν τό τραγούδι, ο άκκισμός και τά μεταξωτά περιπόδια εισήλθαν εις τό θέατρον, και όταν τό σκαρπανίμ της Γκείσας εκτύπησε την μήτην του Άμλέτου, οι άνθρωποι έδώ, αντί να κωττάξουν να χωρήσουν τόν μελαγχολικόν Δανόν βασιλόπαιδα από την εύθυμον τραγουδίστριαν, έπροσπάθησαν να τούς κλείσουν μαζί εις ένα κλουβί, δια να βγάλουν από την έννοσίν των, όπως οι κτηνοτρόφοι, ένα νέον είδος δια τό έλληνικόν θέατρον. Άλλ' όπως ξεύρετε ένας άνθρωπος τόσον νευρασθενικός, όπως ο Άμλέτος, όσον και αν τόν κλείσουν εις τό ίδιον κλουβί με την Γκείσας, δέν ειμπορεί να χρησιμοποιήσιν εις τίποτε. Τόν βάζομεν μόνον εις μίαν δύσκολον θέσιν...

Ο ΜΑΘ. — Ο δυστυχής ο Άμλέτος! φαίνεται ότι κάτι έγνωρίζεν ο Πολώνιος.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Αυτό που έγνωρίζεν ο Πολώνιος, τό έγνωρίζαν και οι διαμαρτυρηθέντες δια την άπόπειραν της άκάρπου αυτής ένώσεως. Έκείνοι που δέν τό έγνωρίζαν ένόμισαν, ότι οι διαμαρτυρηθέντες ήσαν τυφλά όργανα της σοβαράς Τέχνης και ότι ήγωνίζοντο με ένδοχον ύστεροβουλίαν δια την επικρατήσιν της. Και επειδή συνέπεσαν οι περισσότεροι άνθρωποι να νομίζουν ότι τά δάκρυα, οι στεναγμοί και τό σφιγμον της ψυχής είναι συνώνυμα με την τέχνην, ή εξέγερσις έκαμε την τύχην της και όλοι ετάχθησαν εις τό πλευρόν της Μαρ' ζέλ Νιτούς.

Ο ΜΑΘ. — Τίως να μην είχαν και άδικον.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Βεβαίως δέν είχαν. Διότι οι δραματικοί συγγραφείς τούς έκαμαν την ζωήν νεκροταφείον. Άλλά ποιος πταίει πάλιν; Αυτό τό ίδιον κοινόν, που μετροῦ την καλλιτεχνικήν του συγκίνησιν με τά δάκρυά του και τό όποιον ζητεί τό θέαμα της ανθρώπινης δυστυχίας, όπως οι Ρωμαίοι έζητούσαν «panem et circenses». Και άφού τό χειροκροτήσι με λυγμούς, έπειτα κλαίει δια τά δάκρυα που έχυσεν άδικώς. Βλέπετε, ότι κανείς δέν πταίει. Είναι μια έπιπολή παρεξηγήσεων και πονηριών.

Ο ΜΑΘ. — Άλλά δέν έννοώ, διατί μου όμιλήσατε εις την άρχην περι τό σταφιδικόν ζήτημα.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Έλέγαμεν δια τό μέλλον του ελληνικού θεάτρον και δια την σημερινήν του κρίσιν. Η κρίσις ή όποια αρχίζει σημερον και θα έπιταθή αύριον, όμοιάζει έντελώς με την σταφιδικήν κρίσιν.

Ο ΜΑΘ. — Πώς;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Όλοι οι Έλληνες, την εποχήν που οι Πελοποννήσιοι άναβαν τά σπαρέττα τους μ' εκατοντάδραχμα, ξεφορτώσαν όλα τά δένδρα των κ' έφύτευσαν σταφιδάμπέλους. Ύστερα είδαν ότι δέν ειμπορούν να τανάβουν ούτε με σίρτα της άσφαλείας. Τό

¹ Μπαστούνι από δέρμα Ισποποτάμου.

² Καλά-καλά.

³ Χαιρετισμούς.

⁴ Προσφώνησις αντίστιχος του «γεία σου άδελφή μου, κοκόνα μου».

ἐμπόρευμα ἐπελέοναυεν και οἱ ἄνθρωποι ἐξήτησαν τὴν παρακράτησιν. Τοῦ χρόνου ὅλα τὰ θέατρα θὰ ἐκρίζωσιν τὰ δράματα και θὰ φτυτεύσιν ὀπερέττας κ' ἐπιθεωρήσεις. Καὶ θὰ ἐπαναληφθῇ με τὸν καιρὸν ἡ ἱστορία τῆς παρακράτησεως.

Ὁ ΜΑΘ.—Και τότε τί θὰ γίνῃ;

Ὁ κ. ΑΣΦ.—Τὸ θεατρικὸν ζήτημα θὰ εἰσέλθῃ εἰς μίαν ὁδὸν ὀριστικῆς λύσεως, ὅπως εἰσῆλθε και τὸ σταφυδικόν.

Ὁ ΜΑΘ.—Ἵσως μάλιστα κάποια νέα Ἐνιαία χρησιμοποίησι τοῦ περίσσευμα διὰ νέον «ἐθνικὸν φωτισμόν».

Ὁ κ. ΑΣΦ.—Μὴν ἀστειεύετε με τὸν ἐθνικὸν φωτισμόν. Εἶδατε πόσο ἐκάκησαν με τὶς λάμπες του. Τὸ βέβαιον εἶναι ὀπωδήποτε, ὅτι ἕνας ἀναγκαῖος χωρισμός θὰ ἐπέλθῃ. Ὁ χωρισμός διὰ τὸν ὅποιον ἐλέγχαμεν. Τὸ σκαρινακὶ τῆς Γκέϊσας δὲν θάπειλῃ πλέον τὴν μύτην τοῦ Ἀμιέτου. Θὰ τοὺς χωρίσωμεν ἀπὸ κοίτης και τραπέζης. Θὰ ἔχωμεν εἰδικὰ θέατρα διὰ κάθε εἶδος.

Ὁ ΜΑΘ.—Εἶναι μία λύσις αὐτὸ;

Ὁ κ. ΑΣΦ.—Βεβαίως εἶναι. Καὶ εἶναι ἡ καλύτερα. Διότι καθένας ἀνάλογος τῆς ἰδιοσυγγρασίας του και τῆς διαθέσεώς του θὰ ἐκλέγῃ τὸ θέαμά του. Καὶ δὲν θὰ ἔχη νὰ παραπονεθῇ ἔπειτα. Σήμερον ὁ πελάτης ἐνὸς μικροῦ θεατροῦ, ὁ ὁποῖος ἐχάρηκε χθὲς τὰ «Παναθηναία», πηγαίνει εἰς τὸ ἴδιον θέατρον νὰ ἰδῇ τὰ «Τρία Φιλιά» ἢ τὸ «Κόκκινο Πουκάμισο». Ἀκούει φιλιά και ὑποκρίματα και προσεξοφλεῖ μίαν ὄφραϊαν και ἀνακουφιστικὴν ἐσπερίδα. Ἐξαφνὰ βλέπει, ὅτι δὲν ἔχει ἀρκετὰ μανδήλια εἰς τὴν τσέπην του διὰ τὰ δάκρυά του. Καὶ δὲν ξαναπηγαίνει εἰς τὸ θέατρον. Διότι ἐκάηκεν εἰς τὸν χυλὸν και φοβεῖται και τὸ γιαιούρτι.

Ὁ ΜΑΘ.—Ἐσθὲ εἰσθε ὑπὲρ τοῦ χυλοῦ, διδάσκαλε, ἢ προτιμάτε τὸ γιαιούρτι;

Ὁ κ. ΑΣΦ.—Μὲ φέροντε εἰς δύσκολον θέσιν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκάκηκα τόσες φορές ἀπὸ τὸν χυλὸν, ὅσοι νὰ θεωρῶ ἀσφαλτέστερον τὸ γιαιούρτι. Αὐτοὶ οἱ σοβαροὶ μάγειροι ἔχουν ἀδυναμίαν με τὸ πολὺ πιπερὶ και σερβιρουν τὸν χυλὸν τους παραπολύ ζεστόν. Τόσον πού καταντῶ κανεὶς νὰ προτιμᾷ τὸ γιαιούρτι, ἔστω και ὀλίγον ξυνησμένον. Τὰ ξυνὰ ἐπιτέλους ὀπωδήποτε εἶναι ἐχάριστα και ὕγιεινά.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Κυβέλης: «Τὸ Κόκκινο Πουκάμισο», δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Σπύρου Μελά. — «Ροδόφυλλα ἢ Ἀγκάθια»; — δράμα μονόπρακτον, ὑπὸ Σπύρου Κ. Τρικουπῆ. — Νέα Σκηγή: «Ἀνταρ», δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Α. Ζήνωνος και Α. Βρατσάνου.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Γυιοῦ τοῦ Ἴσκιου», ὁ τόσον πλουσίως προικισμένος ποιητής, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδειξε πέρσει τὴν νεαρὰν ἀλλ' ἰσχυρὰν του πτῆσιν, παρουσιάζεται φέτος ρεαλιστικώτερος και δραματικώτερος με τὸ «Κόκκινο Πουκάμισο».

Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον με τόσῃν ἐπιτυχίαν ἐπαίξεν ὁ θίασος τῆς Κυβέλης, εἶνε μία καταθλιπτικὴ λαϊκὴ τραγωδία. Τὴν ὀνομάζομεν λαϊκὴν, ὅχι διότι εἶνε διὰ τὸν λαόν, ἀλλὰ διότι οἱ ἥρωες τῆς εἶνε ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ. Ὁ κ. Μελάς ἔχει σπουδαίαι κατά βάθος τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς. Εἰξέυρει πῶς ὀμιλοῦν, πῶς σκέπτονται, πῶς φιλοσοφοῦν, πῶς ἀστενεύονται, πῶς αἰσθάνονται και πῶς ὑποφέρουν. Εἰξέυρει ἀκόμη πῶς ἀγαποῦν, πῶς μεθοῦν και πῶς χαίρονται. Εἰξέυρει ἐπίσης πῶς μισοῦν, πῶς σκοτιζοῦνται και πῶς πεθαίνουν... Ἐμπόρεσον οὖτα νὰ πᾶρῃ τὸ ἀφρογάλα τῆς λαϊκῆς ζωῆς, τὸ ποιητικώτερον δηλ. και τὸ ἐγγενέστερον αὐτῆς μέρος, και με αὐτὸ μόνον νὰ ἐξωφάγῃ ἕνα Κόκκινο Πουκάμισο ἐπιληκτικῆς τέχνης και ἀληθείας. Ὁ λαὸς εἶνε

ποιητής· ἀλλὰ και ὁ κ. Μελάς εἶνε ποιητής. Μέσα ἀπὸ κάθε ἥρωά του περῶν ὁ ἴδιος. Δὲν τὸν μεταμορφώνει μωχρὶ τοῦ ἀγνωρίστου, ἀλλὰ τὸν ἐξιδανικεῖ. Διὰ μίαν μετρησιμὸν συγχανεῖσας, τὰ δύο πνεύματα συννοῦνται, αἱ δύο ποιήσεις γίνονται μία. Καὶ οὕτω παράγεται ἡ θαυμασίαι ἐκείνη ἐντύπωσις, ἡ ἀληθινὴ κατάπληξις και γοητεία πού αἰσθάνεται ὁ θεατῆς ὅταν ἀκούῃ ὀμιλοῦντας τοὺς ἥρωας τοῦ κ. Μελά, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τόσας ἀναλογίας με τοὺς λαϊκοὺς ἥρωας τοῦ Σαίξπηρ.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Μελά, ἡ σκέψις, ἡ ἔκφρασις, ὁ τρόπος κάθε ἀντιδράσεως, ἡ μέθοδος κάθε ἐξωτερικεύσεως, ἡ φιλοσοφία, ἡ χαριτολογία, ἡ σάτυρα, ὅλα εἶνε λαϊκά. Τὰ παραμύθια, τὰ παροιμίας, τοὺς ἔλιγμους, τὰ πολλὰ λόγια, τὰ κτυπητὰ λόγια, τὰ διαφοροῦμενα λόγια, τὰ συμβολικά λόγια, τὰ αἰνίγματα, ὅλα ὅσα μεταχειρίζεται με τόσῃν ἀφθονίαν ὁ συγγραφεὺς, τὰ μεταχειρίζεται ὀμοίως και ὁ λαὸς. Εἶνε γησίως λαϊκά ὅλα. Ὁ συγγραφεὺς ἔχει μόνον τὴν ἐκλογὴν, τὴν κατάταξιν, τὴν στίλβωσιν, τὴν περιτέχνωσιν και τὸ δικαίωμα—τὴν δύναμιν καλλίτερα, — νὰ πλάττῃ, νὰ ἐπινοῇ και ἄλλα ἀνάλογα. Διαχειρίζεται, —παίζει ἐν τὰ δάκτυλα θὰ ἦτο ἡ κυριολεξία, — ἕνα θεσαυρόν, τὸν ὁποῖον ἀνεκάλυψε σκάπτων εἰς τὰ κατωτέρω στρώματα, και μᾶς τὸν παρουσιάζει εἰς ὄλην του τὴν λαμπρότητα. Ἐχει και κοσμήματα ἰδικά του, νέα. Ἀλλ' εἶνε τόσον ὀμοία με τὰ παλαιά, μ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὗρεν, εἰς ὄφραϊότητα ὅσον και εἰς χαρακτήρα, ὅσοι και ὁ ἐμπειρότερος θὰ ἠμποροῦσε νάπατηθῇ. Μέγας ποιητής ὁ λαὸς μας. Καὶ ὁ κ. Μελάς μεγαλύνεται μαζί του.

Ἐνα μόνον παράδειγμα. Ἡ Τριανταφυλλιά, ἡ γυναῖκα τοῦ Σταύρου, τὸν ἀπατᾷ με τὸν Ἀχιλλέα, ἕνα κατακτητὴν ὀμορφονεῖον, πού τὸν εἶδε κάποτε, με κόκκινο πουκάμισο, νὰ ψαρεύῃ εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη των συναντήσεως. Μία γραιία συνοδεῖ τὴν Τριανταφυλλιάν, και αὐτὴ μόνον γνωρίζει τὸν Ἀχιλλέα. Πλησιάζουν. Ὁ εὐμορφος ψαράς, ὁ κυριακάτικος, ματιάξει τὴν νεαρὰν γυναῖκα και θέλει νὰ ρίξῃ, ἔτσι ἀπὸ κατακτητῆν ἐνοτικόν, τὸ λογάκι του. Καὶ τὸ λογάκι του εἶνε αὐτὸ:

—Ἐλα νὰ ἰδῆς — λέγει ἀποτεινόμενος τάχα πρὸς τὴν ἄλλην, — πῶς κάνει ἡ καρδιά του κοριτσιού μου σὰ με θυμάται.

Καὶ τραβᾷ εὐθύς τὸ ἀγκιστρι του, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ὀποῖου ἐσπατάριζεν ἕνα ψαράκι.

—Νά, ξαναλέγει, ἔτσι κάνει ἡ καρδιά του κοριτσιού μου σὰ με θυμάται.

Τὶ εὐμορφον, θὰ πῆτε, και τί ἀληθινόν!.. Τὸ ἤκουσε κάποτε ὁ κ. Μελάς τὸ λαϊκὸν αὐτὸ κόρις ἢ τὸ ἐφαντάσθη; Ἀδιάφορον. Εἰσθε βέβαιον ὅτι ἔτσι θὰ ἐγένετο εἰς τὴν ζωὴν, —και συγχρόνως εἰσθε πρόθυμοι νὰ ὀμολογήσετε ὅτι εἶνε ἀριστούργημα.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶνε γραμμένον ὀλόκληρον τὸ δράμα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Νομίζομεν ὅτι δὲν ὀπάσχει στιγμή, κατὰ τὴν ὀποῖαν νὰ τὸ ἐγκαταλείπῃ ἡ λαϊκότης του, ἡ ποιητικότης, ἀλλ' ὀπτε και στιγμή, κατὰ τὴν ὀποῖαν νὰ τὸ ἐγκαταλείπῃ ὁ ποιητής του ὁ λαϊκώτατος. Προσεξατε ὀλίγον εἰς τὴν πρώτην πράξιν. Ἡ γοητὰ-Φρόσω, ἡ ἐκδικητικὴ, μητέρα τῆς πεθαμένης Ἀγνούλας, ἡ ὀποῖα δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν εἰς τὴν ζωὴν τῆς παρά νὰ καταστρέψῃ τὴν Τριανταφυλλιάν, τὴν ἀντίζηλον τῆς κόρης τῆς, πηγαίνει νάποικυλῆσῃ εἰς τὸν Σταύρον ὅτι ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα τὸν ἐπρόδωσε με τὸν Ἀχιλλέα. Ἀλλ' εἰς τὴν θέσιν τῆς, θὰ τὸ ἔλεγε με δέκα λόγια, με εἰκοσι. Ἀλλ' ἡ Φρόσω εἶνε γυναῖκα τοῦ λαοῦ. Καὶ αἱ γυναῖκες τῆς ἡλικίας τῆς και τῆς τάξεως τῆς ποτὲ σχεδὸν εἰς τὰς σοβαρὰς περιστάσεις δὲν ὀμιλοῦν καθαρά και ἀπ' εὐθείας. Ἡ Φρόσω σαρνεῖ λόγια ἀτελείωτα, περιστροφὰς, μεταφορὰς, ὀρκους και κατάρας. Ὁ δυστυχὴς Σταύρος βλέπει και παθαίνει ὅς τὰν κάμη νὰ τοῦ πῆ ὀλην τὴν ἀλήθειαν. Νομίζει

κανεὶς ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς γραιίας ἦτο νάποικυλῆσῃ, και ὅτι ἀκούσιως τῆς ἠναγκάσθη νὰ φανερώσῃ. Καὶ ὀμως δὲν ἠλθε παρά με τὸν σκοπὸν αὐτόν. Τὴ γησίαι, τί ψυχολογημένη ὀλη ἡ σκηγή! Ἐνα μόνον θὰ εἶχε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ: ὅτι εἶνε μακρὰ. Ἀντεγράφη ἔκ τοῦ φυσικοῦ, χωρὶς νὰ ληφθῶν ὄπ' ὀψει αἱ ἀπατήσεις τοῦ θεατροῦ, τὸ ὀποῖον, εἰς κάθε περιστάσιν, ἀμειλίχτως, θέλει ὀλιγώτερα λόγια και περισσώτερα ἔργα. Κάθε σκηγή ἔχει τὴν ἀλήθειαν, τὴν φυσικότητα τῆς πρώτης αὐτῆς, και κάθε σκηγή θὰ ἐπρῆσεν ἴσως, διὰ τὸ θέατρον, νὰ ἦτο συντομωτέρα. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶμπορεὶ κανεὶς νὰ τὸ θεωρήσῃ ἐλάττωμα τοῦ ἔργου. Ὀλίγα ἔργα ἠμποροῦν νὰ παυθῶν ὀπως ἐγράψαν ἀπὸ τὸν ποιητὴν χωρὶς νὰ κουράσων. Συνήθως ψαλλιδίζονται ἀπὸ τοῦ σκηνοθέτου. Καὶ τὸ ψαλλιδίωμα αὐτὸ, τὸ ἀλύπητον, ὀφίστανται πρὸ πάντων τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ.

Ὡς ἐλάττωμα ὀδοαστικώτερον θὰ ἤθελα νὰ ὀποδεῖξω τὸ μάρκος τῆς σκηγῆς μεταξὺ τὸν συζῶν εἰς τὴν πρώτην πράξιν. Διότι νομίζω — ἂν και πιθανὸν νάπατῶμαι, — ὅτι κάθε τάξεως ἄνθρωπος, εἰς τὴν θέσιν τοῦ Σταύρου, μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τῆς Φρόσως, τὰς ἀποδεδειγμένας διὰ τοῦ φυλακτοῦ, μόλις ἔμενε μόνος με τὴν ἄπιστον γυναῖκα του, θὰ ἤραχετο πολὺ γρηγορώτερα, βιαιώτερα και ἀγριώτερα εἰς τὸ προκειμένον. Μερικοὶ εἶπαν ὅτι και ἡ σκηγή τῆς τρίτης πράξεως, μεταξὺ τὸν συζῶν κάλιν, παρατεινεται ὀπὲρ τὸ φυσικόν, ἀφοῦ ὁ Σταύρος εἶνε πληγωμένος κ' ἔτοιμοδύνατος. Δὲν τὸ νομίζω, διότι δὲν ἔχει τρόπον νὰ ὀπολογίσῃ κανεὶς πόσον ἠμπορεῖ νάβῃ εἰς λόγια και εἰς κινήματα ἕνας βραεῖα πληγωμένος, πρὶν ἀρχίσῃ ὁ ρόγυς τοῦ θανάτου. Αὐτὸ ἔξαφταῖ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς πληγῆς και ἐπομένως ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὀποῖος κάμνει ἐξαίρετα τὸν μὲν Ἀχιλλέα νὰ μένῃ ἔσθιν τόπον, τὸν δὲ Σταύρον νὰ ζῇ μισὴν ὄραν ἀκόμη μετὰ τὴν μονομαχίαν.

Ἀλλὰ και ἡ σκηγή τῆς ταβέρνας, ἡ πρὸ τῆς μονομαχίας, ἐφάνη ἀσύνδετος πρὸς τὸ ὀλον δράμα. Εἶνε μία ἔξοχος σκηγή μετὰξὺ ἀνθρώπων ἀσχετὸν βεβαίως, ἀλλ' ὁ σύνδεσμός τῆς πρὸς τὸ ὀλον εἶνε βαθύς, ψυχολογικὸς, ψυχικὸς καλλίτερα και πνευματικὸς. Καὶ σκηνοθέτης ἂν ἦμουν, πάλιν δὲν θὰ ἐφαλλιδίωσα αὐτὴν τὴν σκηγήν τῆς παροντίου λαϊκῆς φιλοσοφίας. Ὁχι μόνον δὲν κουράζει, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐξοικονομεῖ και κάτι σπουδαιότερον ἀκόμη: προδιαθέτει. Χωρὶς αὐτὴν, ἡ κατὸν ἀργία μονομαχία με τὰ μοχαίρια, μετὰξὺ τοῦ Σταύρου και τοῦ Ἀχιλλέα, εἰς τὴν ἔρημον και σκοτεινὴν ταβέρναν, τῆς ὀποίας ἀπεκομήθη και ὁ φλύαρος ὀπηρέτης, θὰ ἐφαίνετο ὀλιγώτερον τραγικὴ.

Μὲ δύο λέξεις: Τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Μελά εἶνε ἕνας μαγικὸς καθρέπτης τῆς λαϊκῆς ψυχῆς. Τελεῖα τραγωδία, τεχνικωτάτη και πρωτοτυπωτάτη, με ὀλην τὴν τετριμμένην εἰς τὰς γενικάς τῆς γραμμὰς ὀπόθεσιν. Γησίαι τοπικὴ ἐμπνευσις και ἐπομένως ἀνθρωπίνη. Θαυμασίαι ἀνακαινίσεις τὸν παλαιῶν, διὰ τῆς δυνάμεως ποιητοῦ νέου και ἰδιότητου. Μεγαλοπρεπὴς ὀπὲρβρασις τοῦ φυσικοῦ, ἐντεινόμενον εἰς κάλλος και γενικότητα. Δράμα και ὀχι διήγημα. Βαρὺ ἔργον και ἀσμπαθὲς διὰ τὸν πολὺν κόσμον. Ἐντύπωμα και γοητεία διὰ τοὺς ἐλεγκτοὺς.

Νὰ εἰπωμεν τῶρα ὅτι τὸ «Κόκκινο Πουκάμισο» εἶνε τὸ ἀνώτερον ἔργον τῆς ἐφτενῆς περιόδου; Θὰ ἦτο ὀλίγον! Τὰ ἰδικά μας ἔργα δὲν συγκρίνονται με τὰ ἔργα τοῦ κ. Μελά. Εἶνε ἀνώτερα ἀφ' ὀτι ἐγράφη ποτὲ εἰς τὴν γλῶσσαν μας διὰ τὸ θέατρον.

Ἡ κυρία Κυβέλη, ὀς Τριανταφυλλιά, κατώρθωσε νὰ μετουσθεθῇ εἰς γυναῖκοῦλαν τοῦ λαοῦ και νάναπτῆξῃ ὀλην τῆς τὴν δύναμιν εἰς τὰς δραματικὰς στιγμὰς δὲν κατώρθωσεν ὀμως νὰ κάμη και σμπαθῇ τὸν ρόλον, τὸ ὀποῖον δὲν εἶνε βεβαῖα λάθος τῆς· ἂν και ἀπὸ τοῦτο ἀπατηθέντες, μερικοὶ εἶπαν ὅτι δὲν ἐπαίξε καλά. Ὁ κ.

Παπαγεωργίου (Σταύρος) μᾶς ἐφάνη δυνατός και ἀληθινός. Ἡ κυρία Βάκου (Φρόσω) ἐθανυμάσθη γενικῶς. Καὶ οἱ λοιποὶ ἠθοποιοὶ ἐκράτησαν πολὺ καλά τὰ μέρη των.

Τὸ μονόπρακτον δραμάτιον τοῦ κ. Τρικουπῆ, τοῦ νεωτέρου τὸν θεατρικῶν συγγραφέων, ἔχει μίαν πολὺ πολὺ εὐμορφην ὀπόθεσιν. Αὐποῦμαι πού δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ὁ χώρος νὰ τὴν διηγηθῶ ἔδῶ· ἀλλὰ περισσώτερον λιποῦμαι διότι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἠμύροσε νὰ τὴν γράψῃ ὀπως ἔχραϊάξτε. Καλὴ ἡ σκηγικὴ ὀικονομία, ἀλλ' ὁ διάλογος μέτριος. Διάλογος τέλος πάντων νέου πρωτοπειρου, ἀχαρίου. Ἀλλ' ἡ ὀπόθεσις, τὴν ὀποῖαν θὰ ἐξήλευε και ὁ ἐμπειρότερος, ἐμπνέει χρηστάς ἐπιλάδας ὅτι ὁ κ. Τρικουπῆς θὰ γράψῃ μίαν ἡμέραν καλά, και ὅτι δικαίως ἀπὸ τὴν πρώτην του δειλὴν ἐμφάνισιν ἐχειροκροτήσῃ.

Τῆς «Ἀνταρ» ἡ πατρότης ἀμφισβητεῖται. Λέγουν ὅτι ἡ ὀπόθεσις ὀλη εἶνε ἀπὸ ἕνα μυθιστόρημα τοῦ Μπορξέ. Δὲν ἀνεγνώσαμεν αὐτὸ τὸ μυθιστόρημα, εἶδαμε ὀμως τὸ δράμα, τὸ ὀποῖον μᾶς ἤρῆσεν ἀρκετὰ. Κυρίαὶ διὰ τὴν λύσιν του, ἀλλὰ και ἐν γένει διὰ τὴν σκηγικὴν του τέχνην. Ὁ διάλογος μόνον πειός. Τὰ πρόσωπα περισσώτερα τοῦ δόντος, και ὀλα ἀπὸ κόσμον, τὸν ὀποῖον δὲν σμπαθῶμεν πολὺ. Μερικαὶ situations ὀπενθυμίζουσαι πολὺ τὸ «Ἀριστέρο Χέρι». Ἐν τῶρα και ἡ βῆσις εἶνε δανεικὴ, — ὁ φόνος τῆς ἀργίας φοράδος Ἀνταρ, εἰς τὸ τέλος, ὀπὲ τῆς ἀγαπῆσης γυναῖκος, τῆς ὀποίας ὁ σύζυγος ἐοκόπευε ναὐτοκτονιστῆ καβαλλικεῖον τὸ ὀδάμαστον ζῶον, — ἂν, λέγομεν, και αὐτὸ εἶνε δανεικόν, δὲν βλέπομεν τότε νὰ μένουν σπουδαῖα πράγματα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργον. Ὄπως δὴποτε ἐπερμύναμεν μίαν ἐξήγησιν ἔκ μέρους τὸν συγγραφέων. Ἡ εἰλικρίνεια θὰ ἔσωζε πολλὰ, διότι δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὀποῖαν ἄλλος συγγραφεὺς γράφει ἕνα μυθιστόρημα ὀλοῦ καὶ ὀλοῦ δραματοποιεῖ. Καὶ μᾶ τεχνικὴν δραματοποιήσας, ὀπως τῆς «Ἀνταρ», ἔχει πάντοτε τὴν ἀξίαν τῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Νέα Σκηγή: «Τὰ Τρία Φιλιά» τραγικὴ σονάτα, ὀπὸ Κ. Χρηστομάνου.

Ὁ κ. Κ. Χρηστομάνος ἔγραψε τὸ πρῶτον τοῦ θεατρικῶν ἔργον «Τὰ Τρία Φιλιά». Ὁ συγγραφεὺς τὸ ὀνομάζει «Τραγικὴ Σονάταν». Ὁ μουσικὸς αὐτὸς χαρακτηρισμὸς φοβόμαι πῶς εἶχε και καλὴν και κακὴν ἐπίδρασιν. Παρέσυρε τὸν ποιητὴν εἰς ἐδὲς ὀλοῦ ξένα. Ὁχι τελείως ξένα, διότι τὸ θέατρον ἠμπορεῖ και δικαιοῦται νὰ περιλάβῃ μέσα του ὀλας τὰς ἄλλας τέχνας: ποίησιν, μουσικὴν, ζωγραφικὴν κλπ. Αὐτὰ ὀμως νὰ χρησιμοποιηθῶν ὀς μέσα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔργου. Νά μὴν βλέπῃ ὁ θεατῆς ὅτι τὸ δράμα ἐγράφη χάριν αὐτῶν και ἔτσι νὰ φαίνονται ἄσχετα πρὸς τὸ ὀλον και πρὸς ἄλληλα.

Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς «Τῶν Τριῶν Φιλιῶν» εἰς ἕνα τέτοιον δρόμον πού πήρε, συχνὰ ἐλημονήσεν τὴν ψυχολογίαν τὸν προσώπων του. Κ' ἔτσι τὸ δράμα παλαίει διαρκῶς με τὴν ἀλήθειαν, και εἰς κάθε βῆμα φαίνεται τεχνητὸν και ἀπίθανον. Νομίζω πῶς βλέπω διαρκῶς τὸν ποιητὴν νὰ κινῇ τὰ πρόσωπα του κατὰ βούλησιν, νὰ τὰ τοποθετῇ ὀπως θέλει, και τοὺς ὀλοῦ βάλῃ συναισθήματα ὀρισμένα χάριν ὀρισμένων σκηγικῶν ἐντυπώσεων, εἰς τὰς ὀποίας ἀποβλέπει κυρίως. Θέλει νὰ κινήσῃ τὴν ζωὴν πρὸς μίαν κατεύθυνσιν τεχνητὴν.

Αὐτὰ ὀλα γίνονται με ἀρκετὴν ἰκανότητα, με γοῦστο και με κάθε δυνατὴν ἐπίνοιαν. Καὶ τὸ δράμα παίρνει ἔτσι μίαν ὀφραϊοφάνειαν. Τοῦ λείπει ἡ ἀληθινὴ ἐμορφία τῆς ζωῆς, τῆς ἀληθινῆς τέχνης ἢ συγκίνησις.

Είναι, βέβαια, πολύ ωραία η δεύτερα πράξις. Και όμως, όταν η Δώρα, η γυναίκα του Φαίδη, πηγαίνει εις το διπλανό δωμάτιον, να φέρη τὸ δώρον πὸν ἀγόρασαν εἰς τὸ ταξίδι των διὰ τὴν φίλην των Λιάναν, πομπηδῶς ἀναγγέλλει εἰς τὸν Φαίδην καὶ τὴν Λιάναν «ὅτι θ' ἀργήσῃ λίγο γιατί τὸ ἔχει κρυμμένο στὸ βάζος τῆς βαλίτσας τῆς». Σάν νά τοὺς λέγῃ: «μπορεῖτε νά τὰ πῆτε μὲ τὴν ἡσυχίαν σας; μὴ σὰς μέλη γιὰ μένα». Ἀπορῶ πᾶς ὁ κ. Χρηστομάνος νά πῆσῃ σ' ἕνα τέτοιο λάθος. Ἡ πρόδοος τοῦ ἔργου πρέπει νὰ βαδίξῃ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν προσώπων τοῦ δράματος. Νομίζω νά τὸ εἴπε ἕνας μεγάλος κριτικὸς, ὁ Διδασκ.

Ἡ Λιάνα ἀγαποῦσε τὸν Φαίδην πρὶν ἀκόμα νυμφευθῆν αὐτὸς τὴν Δώραν. Καὶ ὁ Φαίδης, ἀφού ὑπανδρεύθη, εἶδε διὰ τὴν Δώραν συμπαθείᾳ του ἥτοι κατὰ περισσότερον παρὰ φίλια. Καὶ ἡ προπαρασκευασθεῖσα ἔτσι σκητὴ τῆς ἐρωτικῆς ἐξομολογήσεως τοῦ Φαίδη πρὸς τὴν Λιάναν, ἐξελλίσσεται ωραία πραγματικῶς, μὲ λόγια ποιητικὰ. Ἐξ σημειωθῆναι ὅτι ὁ κ. Λούλης καὶ ἡ κ. Λούλη εἵπαιξαν ἔμορφα, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα. Ἡ Δώρα ἐμφανίζεται ἔξαφνα καὶ τοὺς βλέπει, σχεδὸν νὰ φιλοῦνται.

Ἐδῶ ἡμποροῦσε καὶ νὰ τελειώσῃ ἡ δεύτερα πράξις. Ἡ Δώρα δίνει τῆς Λιάνας τὸ δώρον πού τῆς ἔφερε καὶ τὴν φιλεῖ καὶ ἀναγκάζει καὶ τὸν Φαίδη νὰ τὴν φιλήσῃ! μὲ τὸ δικαίωμα τῆς παλαιᾶς των φίλιας. Ὁ Φαίδης τὴν φιλεῖ στὸ στόμα. Καὶ ἡ Δώρα, βεβαία πειθὰ διὰ τὴν ἐνοχίαν των, τὴν φιλεῖ ἐπίσης εἰς τὰ χεῖλη μὲ ὀσμὴν, γιὰ νὰ τῆς πᾶρῃ πίσω τὸ φιλὶ τοῦ Φαίδη.

Ἡ σκητὴ αὕτη κατορθώνει νὰ ἀρῆσῃ εἰς πολλούς, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὸ ἴδιον αἰσθημα πού ὠδήγησε τὸν συγγραφέα, ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ὀραιοφανείαν μόνον αὐτῆς. Ὅλοι βέβαια ἐχειροκρότησαν τὸ τέλος τῆς δευτέρας πράξεως, διότι ἡ Δις Μαρίνα Κοτοπούλη συνήρασε μὲ τὴν τέχνην τῆς καὶ συνεκίνησε μὲ μίαν ἀριστοτεχνικὴν σκητὴν πᾶθος, ἡ ὁποία ἔσπαρτο εἰς λυγμούς. Ἐτοὶ ὀρατὰ ἐκτελεσθεῖσα ἀπὸ τὴν καλλιτέχνιδά, τῆς ὁποίας ἐξαιρετικῶς τιμῶ τὸ τάλαντον, μὰ τέτοια σκητὴ ἔκαμε κ' ἐμὰς ἀκόμη τοὺς γκριναίρηδες νὰ λησμονήσωμεν τὸ ἀπίθανον τοῦ πράγματος καὶ νὰ χειροκροτήσωμεν. Κρίμα ὅτι τὸ δρᾶμα, ἰκανὸν νὰ δώσῃ παθητικωτάτας σκητὰς καὶ νὰ ἐξελιχθῆ ἀφ' ἑαυτοῦ τραγικώτατα, προκαλεῖ τόσον συγχῶς ἀποδοκιμασίας.

Ἡ πρώτη πράξις, φυσικὰ, ἦτον ἀπλῶς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Οὐτε ζητοῦσε κανεὶς περισσότερα. Ἐνας διάλογος μεταξὺ τῆς Δώρας καὶ τῆς Λιάνας καὶ κατόπιν μιᾶ ἐρωτικῆς συνάντησε τῆς Δώρας μὲ τὸν εὐέλπιν Φαίδην. Μὲ χάριν γραμμῆν καὶ μὲ λυρισμόν. Καὶ ὁμοῦ θυμοῦμαι ἕναν ἀδιάκριτον θεατὴν δίπλα μου, ὁ ὁποῖος διακόπτων ἔξαφνα τὸν μακρὸν διάλογον, ἐφώναξε σχεδὸν δυνατὰ: Οὐφ! τί φλυαρία!

Ἡ πρώτη βραδεία, κατὰ πῶς ἔμοιαζε μὲ θρίαμβον τοῦ ποιητοῦ, ἦτον ὀρατὸν θέαμα. Ὁ κόσμος ἠθέλησε εἰς τὴν περίστασιν αὕτην τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ κ. Χρηστομάνου ὡς δραματικοῦ συγγραφέως, νὰ δεῖξῃ ἀπτότερά τὴν ἐκτίμησίν του πρὸς τὸν ἱδρυτὴν τῆς «Νέας Σκηνῆς». Τὶ ἠσθάνθη ὁ κ. Χρηστομάνος ἐλάνον εἰς τὴν σκηνὴν ὅταν τὸν ἐσκέπασαν τὰ ἄνθη καὶ οἱ φοῖνικες; Νὰ χαμογέλασε ἄρα γε μὲ τὸ συνειθημένον του, σάν δικόπο μαχαίρη, χαμόγελο ἢ νὰ λησμονήθηκε καὶ νὰ ἐδάκρυσε;

Ὁ κ. Χρηστομάνος εἶναι μάγος. Καὶ αἱ ἐλλείψεις του τὸν ἀκόμη καταντῶν νὰ εἶναι προτερήματα εἰς τὸν ποιητὴν τῆς «Ἀυτοκρατορίας Ἐλισάβετ». Ὅταν αὐτὸς μιλή, ξεχνᾷς καθεὶ πού εἶχες νὰ εἰπῆς, γιὰ ν' ἀκούσῃς αὐτόν. Εἶναι ἀπ' τὰ μεγαλύτερα ὄπλα του, ὁ λόγος. Ἄλλοι σὲ κείνον πού πῆσῃ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ποιητοῦ.

Ἐγὼ εἶχα τὴν ἀτυχίαν νὰ τὰ χαλάσω μαζί του,

τότε μὲ τὴν δημοσίευσιν τῆς «Ἀυτοκρατορίας Ἐλισάβετ» εἰς τὰ «Παναθηναῖα» ἀλλὰ καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἕνα βράδον ἀπὸ σαλὸν τῆς κυρίας Παργρέν, τὰς ὀμαλὰς οχέσεις μας. Ἐκτοτε φυλάγομαι πεινὰ καὶ οὔτε πιστεύω ὅτι ἡ κριτικὴ μου αὕτη—πού ἡ τύχη τᾶφερε νὰ τὴν γράψω ἐγώ—θὰ μοῦ στερήσῃ καὶ δευτέραν φορὰν τὴν εὐχαρίστησιν τῆς μοναδικῆς συντροφίας του.

Ἐλεγα λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Χρηστομάνος εἶναι μάγος. Ἐνα βράδον εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» παρ' ὀλίγον νὰ μὲ πείσῃ ὅτι «Τὰ Τρία Φιλιά» ἔτσι ἔπρεπε νὰ γραφοῦν. Μῆσα σὲ ἄλλα πολλὰ, μὲ ρώτησε ἂν ἤξευρα πού εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ «τὰ τρία φιλιὰ», θέλων νὰ εἰπῆ μὲ αὐτὸ ὅτι δὲν ἐνόησα τὸ δρᾶμα. Νὰ σὰς πῶ τὴν ἀλήθεια, βροθήκα λίγο στενοχωρημένος, πούδ ἀπὸ τόσα φιλιὰ νὰ διαλέξω. Εἶχα δεχθῆ τὸν τίτλον ὡς δεδομένον καὶ ἤμουν ἡσυχος. Ἐκεῖνος μ' ἐβοήθησε εἰς τὴν λύσιν τῆς μαγικῆς εικόνας καὶ μοῦ λέγει: «Εἶναι τὸ φιλὶ πού στέλλει ἡ Λιάνα πρὸς τὸν Φαίδη». Εἶναι ἀλήθεια πῶς καὶ τὴν ἀώρα πού ἔμαθα πού εἶναι τὸ πρῶτον φιλὶ, δὲν ἄλλαξα γνώμην. Ἐσκέφθηκα μάλιστα γιὰ μιὰ στιγμὴ: Ἄν ὁ κ. Χρηστομάνος, ἀντὶ νὰ ὀνομάσῃ τὴν Σονάταν του «Τρία Φιλιά» τὴν ὀνόμαζε ἔξαφνα «Τέσσερα Φιλιά», δὲν θὰ ἦτον πολὺ πὸ δύσκολο ἡ θέσις μου νὰ εἶρω πούδ θὰ ἦτον τὸ τέταρτον φιλὶ; Θυμοῦμαι τώρα ὅτι ἕνας φίλος ποιητῆς, ὁ κ. Δροσίνης, ὀνόμασε «Τὰ Τρία Φιλιά» τοῦ κ. Χρηστομάνου κατ' ἐξοχίαν φιλολογικόν ἔργον.

Ἐρχεται ἡ τρίτη πράξις. Ὁλόκληρος ἀνήκει εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ὀραιοφανείας. Ἡ Δώρα ἀπὸ τὸ ταξίδι τοῦ γάμου τῆς ἐπῆρε ἕνα δυνατὸ κρυολόγημα καὶ ἔβηκε διαρκῶς. Εἶναι φθισικὴ. Ἡ ἀσιτία τοῦ Φαίδη ἐπιτείνει τὸ κακόν. Ἡ Δώρα αἰσθάνεται νὰ φεύγῃ ἢ ζωὴ τῆς, καὶ ἡ καρδιὰ τῆς λιποθυχεῖ ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν. Θέλει νὰ θεσπῇ ἕνα φραγμὸν μεταξὺ τοῦ Φαίδη καὶ τῆς Λιάνας μὲ τὸν θάνατόν τῆς. Ἐρχεται ἡ Λιάνα. Ἡ Δώρα στέλλει τὸν Φαίδη καὶ τῆς φέρνει ἄνθη: Μὲ τὰ λουλούδια στὴν ἀγκαλιά τῆς κἀμνει δύο στροφές χοροῦ κατ' ὑπόδειξιν τοῦ συγγραφέως. Νὰ ἦτο αὐτὸ μιὰ τελευταία ἀναλαμπὴ τῆς ζωῆς πού τὴν ἀποχαριστεῖ; Εἰς τὴν ἰδίαν στάσιν, μιὰ κίνησις πρὸς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν, θ' ἀπέδεδε τὴν σέψιν τοῦ ποιητοῦ χωρὶς νὰ περάσῃ τὸ αἰσθημα τοῦ θεατοῦ. Μὲ τὰ ἄνθη ἐκεῖνα πλέκει δύο στεφάνια: ἕνα μὲ κόκκινα καὶ ἕνα μὲ ἄσπρα τριαντάφυλλα. Τὸ ἕνα τὸ φορεῖ τῆς Λιάνας, μὲ τὰ τριαντάφυλλα τῆς χαρὰς καὶ τῆς ζωῆς; τὸ ἄλλο τὸ φορεῖ τὸν Φαίδη, στολισμένη γιὰ τὸν θάνατον. Καὶ τότε ἀναγκάζει τοὺς δύο ἀγαπημένους νὰ ἀναγκαλισθοῦν, νὰ φιληθοῦν. Καὶ ἔτσι, ἀγκαλιασμένους, τοὺς ἀρίνει γιὰ νὰ τοὺς κάμῃ τὴν surprise (γαλλικὰ εἰς τὸ κείμενον) πού τοὺς ὑποσέθη. Πηγαίνει στὸ διπλανὸ δωμάτιον καὶ ἀποκτονεῖ μὲ τὸ πιστόλι τοῦ Φαίδη. Στὸ αἰκουσμα τοῦ ὄπλου, τρελλοί, ὁ Φαίδης καὶ ἡ Λιάνα, χωρίζονται.

Ὁ κ. Χρηστομάνος ὄφειλε ν' ἀποφύγῃ ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχειώδη λάθη. Ἀλλὰ πάλιν σκέπτομαι ὅτι ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς ἐβρίσκειται ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτα του βήματα. Ἄς ἡμεθα ἐπιεικεῖς.

KIMON MIKHAILIDIS

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΞΕΛΟΘΗ εἰς τὰς Πάτρας ἕνα βιβλιαράκι 40 σελίδων *Ἔβος καὶ θαύματα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου* ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Μπισκίνη. Ὁ συγγραφεὺς συνέλεξε μ' ἐπιμέλειαν καθεὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἁγίου καὶ μὰς ἔδωκε μίαν ὀραίαν μονογραφίαν. Μελέτην διὰ τὸν Ἅγιον Διονύσιον τοῦ φίλου συνεργάτου μας κ. Σπ. Δὲ Βιάξῃ ἐδημοσίευσαν πέρυσι τὸν Ἀβγουστον τὰ

«Παναθηναῖα». Εἰς τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον τοῦ ὁ κ. Μπισκίνης ἐπρόσθεσεν εἰς τὸ τέλος καὶ διάφορα τροπάρια, ἀπολυτικά κλπ. ψαλλόμενα εἰς τὸν Ἅγιον, καθὼς καὶ τὰ θαύματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς αὐτόν.

Ἀναδημοσιεύομεν τὸ ἐπόμενον: «Ἐπὶ Ναπολέοντος» τοῦ Μεγάλου, ὅτε ἠπειλοῦντο αἱ Ἴβνιοι νῆσοι ὑπὸ προσβολῆς τῶν Γάλλων, προτιθέμενος ὁ Ἅγγλος διοικητῆς τῆς Ζακύνθου νὰ ἀποστείλῃ δύο ἔγγραφα σπουδαῖα ὑπηρεσιακὰ, ἐν εἰς Κέρκυραν καὶ ἕτερον εἰς Μάλταν, παρέδωκε ταῦτα εἰς δύο πλοῖα, τὰ ὁποῖα διηρηθῆσαν τὸ μὲν εἰς τὴν πρώτην πόλιν, τὸ δὲ εἰς τὴν δευτέραν. Ἀλλ' ἄμα τῆ ἀναχωρήσεως τῶν πλοίων τούτων ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Ζακύνθου ἀνεκάλυφεν ὁ εἰρημένος διοικητῆς ὅτι τὸ διὰ τὴν Μάλταν ὀρισμένον ἔγγραφον ἀπεστέλλετο εἰς Κέρκυραν, τὸ δὲ διὰ ταύτην εἰς Μάλταν. Φοβούμενος δὲ ὁ διοικητῆς ἐκεῖνος ὅτι ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν διευθύνσεως τῶν ἔγγραφον θὰ προξενήσῃ σπουδαίας συνεπειάς ἐνεκεν τῆς ἀνωμόλου ἐποχῆς τῶν πραγμάτων, εἶπεν εἰς τὴν σύζυγον του τὰς ἀνησυχούσας αὐτὸν σκέψεις. Αὕτη δὲ οὕσα ὀρθόδοξος Ζακύνθια, συνεβούλευσεν αὐτόν νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Διονυσίου. Οὗτος ὅμως ἐν ἀρχῇ ἀπέροψε τὴν συμβουλὴν ταύτην καὶ μάλιστα μεθ' ὄρκου ἀλλ' ἐπὶ τέλος ὁ φόβος καὶ ἡ προαίσθησις μέλλοντος δυστυχίματος τὸν ἔφερον εἰς συναίσθησιν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς προτροπὰς τῆς γυναίκος του, καὶ μεταμελήσῃ, ὅχι μόνον ἐξήγησε παρ' αὐτῆς συγγνώμην, ἀλλὰ μεταβάς καὶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἱεράρχου ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. Αἴφνης ἐξηγήθη λαίλαψ ὀρηκτικὴ περὶ τὰς Ἴονιους νήσους, ἐνεκεν τῆς ὁποίας ἠναγκάσθησαν ἀμφότερα τὰ κομίζοντα τὰ ἔγγραφα πλοῖα νὰ ἀπισθοδρομήσωσι πρὸς τὴν Ζακύνθον καὶ καθ' ἦν στιγμήν ὁ Ἅγγλος ἐπεβίβαζετο εἰς τὸ πρῶτον καταπελευσέντος πλοίου, ἐφθασε καὶ τὸ δεύτερον καὶ ἀντήλλαξε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἔγγραφον. Ἐνεκεν τοῦ θαύματος τούτου ὁ διοικητῆς οὗτος ἐγένετο ὀρθόδοξος καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος ἀνήτησεν ἐξ εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λεωάνου ἐν τῶν βαρυτιμωτέρων τιμητικῶν ἐγκολπίων, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβῃ παρὰ βασιλικῆς χειρὸς ἐν τῇ πατρίδι του».

ἈΠΟ τὰ τραγουδάκια τῶν «Νέων Παναθηναίων»:

Οἱ δάσκαλοι πού περπατοῦν μὲ ἄσπρα ἡσυχία
Τὸν Ἑυλοσχίστη βλέπουν εἰς τὴν δένδροστοιχίαν.
Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ γυμνάσιον μὲ σεβασμὸν περνᾶνε
Καὶ λένε μὲ κατάνυξι: «Συνάδελφός μας θάνατ».

Μὲ τρόμον καὶ μὲ ἐκπληξίν τὸ ἔμαθεν ἡ γῆ
Πὼς γίνονται ὀρειτικῶς οἱ πέντε Στρατηγοί.
Κ' ἔτσι καθένας τὴν πειρὰ θὰ εἰμπορῆ νὰ πῆ
Πὼς πέντε μᾶς χρειάζονται νὰ ἰδοῦμε προκοπή.

Ὁ κ. Δ. Κακλαμάνος, ὡς πρόεδρος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ Διεθνὲς Συνέδριον, τοῦ Τύπου, ἐπρότεινε νὰ γείνη τὸ προσεχὲς Συνέδριον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἡ Ἀγορὰ κύριοι, εἶπε, ἐκεῖτο πλησίον τοῦ Παρθενῶνος— ἡ δ' Ἀγορὰ ὑπῆρξεν ἴσως ἡ πρώτη μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ τύπος ἐνεφανίσθη. Ἐκκεκοσμημένον ἐκεῖ αἱ καθημερινὰ εἰδήσεις—ἀκριβεῖς καὶ μὴ—ἐσχολιάζοντο, οἱ συνεχόμενοι συνεζήτουν ιδέας ἀντιθέτους, ἐπάλουν ἐγγλέστιως καὶ εὐφυῶς καὶ πάντες προσεπάθουν νὰ εἰρωσύν ὀλίγον πῶς ἐπὶ τοῦ τόσον σκοτεινοῦ αὐτοῦ πράγματος.—τῆς ἱστορίας τῆς ἡμέρας, γραφομένης ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Τινὲς τῶν σαφεστέρων, τῶν φωτεινωτέρων, τῶν ὀρθωτέρων ἰδεῶν, διὰ τὰς ὁποίας καυχᾶται ἡ ἀνθρωπότης, ὑπῆρξαν τὸ ἀπαύγαγμα τῶν συζητήσεων αὐτῶν. Ἰδοὺ νομίζω, ὁποῖα ἡ

ἀποστολὴ τοῦ συγχρόνου τύπου. Ὅχι νὰ ταράσῃ τὰς συνειδήσεις, ὅχι νὰ παροξύνῃ τὰς συζητήσεις, νὰ σπειρῇ τὴν διχονομίαν καὶ τὰ μῖση, ἀλλὰ διὰ τῆς καλῆς πίστεως, τῆς μετριοπαθείας καὶ τοῦ συνδιαλλακτικοῦ πνεύματος νὰ ὑψώσῃ τὰς διανοίας καὶ τὰς καρδίας κρῆς τὸ κοινὸν αὐτὸ ἰδεώδες τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τέλος, ἀπομένει ὁ μόνος λόγος τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν. Τὰ Διεθνή Συνέδρια τοῦ Τύπου εἰργάσθησαν τελεσφόρως κατὰ τὴν ἐνομίαν ταύτην. Γνωρίζομενοι καλλίτερον, ὑποπευόμενοι ἀλλήλους ὀλιγότερον, ἐκτιμώμεθα καλλίτερον καὶ ἐπὶ τέλος συνδεόμεθα διὰ μόνιμον συμπαθειῶν.

Ἀποδεχόμεθα εὐχαρίστως, ὅπως τὸ προσεχὲς Συνέδριον συνέλθῃ εἰς διπλὴν σύνοδον, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀς ἐγκατανοσθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἂς λήξῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅτι ἰδίως οὕτω τὴν Ἀνατολὴν ὑφ' ὄψιν αὐτῆς τῆς ἀπόψεως καὶ θὰ ἐνδιαφερόθητε εἰς τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπλασεως, τὸ συντελούμενον ἐκεῖ.

Ἐλθετε, κύριοι, εἰς Ἀθήνας καὶ θὰ σὰς ἀκολουθήσωμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θέλομεν δὲ προσπαθῆσαι νὰ μὴ φανώμεν ὑποδεέστεροι τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὅποιαν θὰ δεῖξετε πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὰς προσπαθείας ἡμῶν, ὅπως ὑψωθώμεν μέχρι τῶν ἰδεῶν τῆς Δύσεως.

Ὅποιαδήποτε ὄμοις καὶ ἂν εἶνε ἡ ἀπόφασίς σας, φίλοι κύριοι συνάδελφοι, σήμερον, δὲν θέλω νὰ ἀφήσω τὴν θέσιν ταύτην, χωρὶς νὰ σὰς εἰπῶ:
—Καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν!

Ἡ μικρὰ γερμανικὴ πόλις Βάιμαρ, ὅπου ἀναπαύονται οἱ δύο μεγάλοι ποιητὰς τῆς Γερμανίας, ἐδέχθη πρὸ ἡμερῶν τὸ προσκίνημα τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου τοῦ Τύπου. Ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ὁ κ. Κακλαμάνος προσφώνων εἶπε:

Ἐφῶ ἐνταῦθα τὸν φόρον τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐλαβείας ἐκ μέρους τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Πινδαροῦ καὶ τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τοὺς δύο ποιητὰς τῶν νεωτέρων χρόνων, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν ἡμᾶς ἐγγύτερον πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἰδεώδες. Φέρω πρὸς τὸν Γκαίτε κλάδον δάφνης ἐκ τῆς ὀχθῆς τοῦ Ἐβρώτα ὅπου ὁ Φάουστ ἤλθε νὰ εὐρῇ τὴν Ἐλένην μεταξὺ ῥόδων καὶ κρίνων. Φέρω ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος κλάδον δάφνης πρὸς τὸν Σίλλερ, ὁστις ψάλλων τοὺς ἄσους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἶπε: Auch ich bin in Arcadien geboren. (Καὶ ἐγὼ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἐγεννήθην).

Ὁ κ. Γ. Δ. Κορομηλᾶς περιγράφων εἰς τὰς «Ἀθήνας» τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐκδρομῶν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν βασιλευσάν λέγει:

Ἄκουσά μεμακρυσμένον τὸν πρῶτον συριγγόν. Εἶνε συριγγὸς προφυλακτικὸς κατὰ τῆς ὀμίχλης ἢ εἶνε ὁ πρῶτος χαρῆσιμος τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ἡ αὕτη ἀμφιβολία κρατεῖ εἰς πάντας τοὺς ἐκδρομῆς οἰτινες ἀφηφόντες τὴν βροχὴν, ἴστανται ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὁ συριγγὸς ἐπαναλαμβάνεται πάλιν καὶ τώρα διαικρῖναι καὶ μίαν βοήθ. Δὲν εἶνε ἡ βοή τοῦ θαλασσίου κύματος. Εἶνε βοή ἀνθρωπίνων πόθων, εἶνε τὸ χαρμόσονον ἔσμα τῆς Ἐθνικῆς ψυχῆς.

Ἄλλος συριγγὸς ἀκούεται παρῆκει, καὶ ἄλλος, τρίτος, βραδυτέρον. Ἐρχονται εἰς προϋπάντησίν μας τὰ σκάφη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μετ' ὀλίγον μὲσφ τοῦ πανδαιμονίου τῶν συριγγῶν, μὲσφ τῶν ζητωκραυγῶν τῶν παρατεταμένον καὶ τῶν ἴχων τῶν μουσικῶν τοὺς ὁποῖους πότε δυναμώνει καὶ πότε σκορπίζει ὁ ἀνεμος, ἡ ὀμίχλη διαλύεται, καὶ ὀδοῦντα περὶ τοῦ σκάφης κινούμενα ἀπὸ τὴν αὕτην χαρὰν κυλώνουν τὰ τρία πλοῖα τῆς ἐκδομῆς καὶ τὰ παρακωλυσοῦν εἰς ἔξαλλον χορὸν ἐνθουσιώδους πανηγύρεως.

Ζητῶ τὴν Πόλιν ἐπὶ τῆς γῆς ἢν καλυπτεῖ ἀκόμη ἡ πυκνὴ ἀχλύς, καὶ τὴν βλέπω διαγραφομένην ἐπὶ τοῦ

οφρανοῦ με τοὺς ὑπερηφάνους μισαρέδες καὶ τοὺς γραφικούς προύλους της, με τὰς θελκτικὰς καμπύλας τῶν λόφων της, με τὴν παραστατικότητα τοῦ συνόλου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται νὰ ἔχη τὰ θεμέλια του ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ὅτι ἐπικάθεται τῶν οὐρανίων νεφῶν. Καὶ οὕτω ἀντιγράφουμεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν ψυχὴν».

ΕΙΣ ἐν ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ «Πρωῖνού Ταχυδρομίου» τοῦ Λονδίνου ὁ κ. Οὐίλλιαμ Μίλλερ, ὁ γνωστός φίλος τῆς Ἑλλάδος καὶ βαθὺς ἐρευνητὴς τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας, ἰδιαίτερος δ' ἐγκύβιας καὶ ἐργασζόμενος ἐπὶ τῆς φραγκοκρατουμένης Ἑλλάδος, γράφει περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Γλαρέντζας τὰ ἑξῆς ἐν περιλήψει :

«Τὸ μικρὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον κατοικεῖται σήμερον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ἀλλεῖς, ὑπῆρξεν ἄλλοτε περίφημον ἐμπορικὸν κέντρον. Τὰ μεσαιωνικὰ εἰρήνια τῆς Γλαρέντζας—ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὑποτίθεται, ὅτι ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὁ πρώτος Ἄγγλος δούξ τῆς Κλαρεντίας, — εἶνε τὴν ὥρᾳ χαμένα μέσα εἰς τοὺς ἀσφοδέλους καὶ τ' ἀγριοπόλυδα.

«Ἡ γραφικὴ αὐτῆ τοποθεσία ἦτο ὁ πρῶτος σταθμὸς κάθε ξένου ταξιδευόντος ἐξ Ἰταλίας εἰς τὸν Μαλέαν. Αὐτὴν ἐξέλεξεν ὁ Βοκάκιος διὰ τὴν σηκνοθεσίαν ἐνὸς τῶν διηγημάτων του, καὶ εἶνε ἀκόμη γνωστόν, ὅτι οἱ φλωρεντινοὶ τραπέζιται ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς ἐμπορικὸν κέντρον ἰσῆς σπουδαιότητος μετ' ὁ Λονδίνον.

«Ἐδῶ, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑφύεται ἐρειπωμένον κτίριον με γοτθικὸν παράθυρον, εἶνε πιθανόν ὅτι ὑπῆρξεν ἄλλοτε ὁ περίφημος ναὸς τῶν Μινοριτῶν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔγίνοντο αἱ συνεδριάσεις τοῦ φραγκικοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας καὶ ἀντίχει μέσα εἰς τοὺς θόλους του ἡ στομφώδης λατινικὴ γλῶσσα τοῦ μεσαίωνα, ἡ ἡ ρομαντικὴ γαλλικὴ τῶν βασιλικῶν διαγγελμάτων, ὁσῶκις ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἀπέστελλε κανένα νέον πρίγκιπα με διοίκησιν τοὺς ὄχι καὶ πολὺ ἀφοσιωμένους ὑποτελεῖς του βασιάνους τοῦ Μωρέως. Ἐκεῖ πλησίον, εἰς τὸν μικρὸν ὑπόγειον βυζαντινὸν ναὸν παρὰ τὴν ἀκτὴν, θὰ ἦρχετο βεβαίως νὰ προσκυνήσῃ ὁ ἡρωϊκὸς Κωνσταντῖνος, ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, ὅταν ἔλαβεν ὡς προῖκα παρὰ τῆς Ἰταλίδος συζύγου του τὸ φραγκικὸν φροῦριον τῆς Γλαρέντζας, τοῦ ὁποῖου τὰ εἰρήνια σκεπάζον ἀκόμη τὸν βράχον τὸν ὑφόμενον ὑπεράνω τῆς θαλάσσης.

«Ἐπάνω λοιπὸν εἰς τὸν μονήρη αὐτὸν βράχον, μεταξὺ τῶν γαλανῶν κυμάτων τοῦ Ἴονιου καὶ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τοῦ Μωρέως συνήγθησαν ἄλλοτε δλα τὰ ἰσχυρὰ ἔθνη τοῦ μεσαίωνα, Βενετοὶ καὶ Γενοβέζοι, Καταλάνοι καὶ Φράγκοι, Φραγκισκανοὶ μαναχοὶ, πρίγκιπες τῆς Σαβοΐας καὶ ἄρχοντες τοῦ Βυζαντίου. Τέλος μίαν ἡμέραν, ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος, ἐπροτίμησε νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐνδοξον πόλιν παρὰ νὰ τὴν ἀρίσῃ λείαν εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἡ πτώσις τῆς Γλαρέντζας ἦτο τὸ προανάκρουσμα τῆς πτώσεως τῆς Κων/πόλεως. Μέσα εἰς μίαν θαυμασίαν τοποθεσίαν μερικὰ εἰρήνια σκεπασμένα με ἀνθὴ εἶνε τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἀπέμεινεν ἀπὸ τὴν περασμένην δόξαν».

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἄρθρον περιλαμβάνει ἀκόμη πληροφορίας περὶ τῆς μονῆς τῶν Βλαχερνῶν, ἡ ὁποῖα ἀπέχει ἡμίσειαν ὥραν τῆς Γλαρέντζας, καὶ ὅπου διαμένον δεκατέσσαρες πελοποννήσιοι μοναχοὶ. Ἡ μονὴ τῶν Βλαχερνῶν, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἀνακτοροῦ τῶν Βλαχερνῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περικεῖται πολλὰ μνημεῖα μεσαιωνικὰ καὶ ἀνάγλυφα φραγκικά. Δυστυχῶς ὅλα τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς ἐλάθησαν μαζί με τὸν ἡγοῦμενον, εἰς ἐν ναύαγιον πλησίον τῆς Ζακύνθου, ὅτε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 21 οἱ φοβισμένοι μοναχοὶ ἐξήγησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὴν πλησιεστέραν τῶν Ἴονίων νήσων, φεύγοντες τὰς ὀμίτητας τῶν Τούρκων. e.

ΕΙΣ τὸν «Γαλάτην» τῶν Παρισίων ἐδημοσιεύθη ἡ πολὺ ἐνδιαφέρουσα διάλεξις τοῦ κ. Μωρίς Ἐμμανουέλ περὶ τῆς λαϊκῆς μουσικῆς τῶν Ἑλλήνων. Ὁ κ. Ἐμμανουέλ, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἔχει μελετῆσαι κατὰ βάθος τὸ θέμα αὐτό, φρονεῖ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἡ πατρίς τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ ἄσματος. Τὰ ἑλληνικὰ τραγοῦδια, λέγει, διαφέρουν βέβαια ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν, ἀναγνωρίζομεν ὁμοῦ παντοῦ τὰ αὐτὰ θέματα, ὑπὸ μυρίας μεταμορφώσεως καὶ παραλλαγῆς, σύμφωνα με τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Τὰ τραγοῦδια αὐτὰ ψάλλουν τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην τῆς καθημερινῆς ζωῆς, τὸν ἔρωτα καὶ τὸν γάμον, τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον. Καὶ εὐρίσκει ἀκόμη, ὅτι τὰ ἄσματα αὐτὰ εἶνε ὁ ἰσχυρὸς κρίκος διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ τῶν ἡμερῶν μας συνδέεται με τοὺς ἀρχαιοτάτους προγόνους της. Εἰς ἐν ἐκ τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν περιγράφεται ὁ μυλωνὰς ἀλέθων τὸν σίτον τοῦ εἰς πέτρινον χειρόμυλον, ἀπαράλλακτα ὅπως τὸν βλέπομεν ἀπεικονισμένον εἰς ἀρχαῖα ἀγγεῖα πρὸ εἰκοσιν αἰώνων.

Δυστυχῶς αἱ πλείστα συλλογαὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ἑλλάδος περιορίζονται εἰς τὸ κείμενον αὐτῶν. Ἡ μόνη ἐκδοσις ἡ περιέχουσα καὶ τὴν μελωδίαν αὐτῶν εἶνε ἡ γνωστὴ, τοῦ Σιγάλα, γραμμικὴ ὁμοῦ με τὴν βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, ἡ ὁποῖα εἶνε ἀγνωστος σχεδὸν εἰς τὸν πολὺν κόσμον. Ἡ συλλογὴ τοῦ Ducoudray εἶνε ἐπίσης γνωστὴ. Ἐσχάτως (τῷ 1902) ὁ κ. Οὐμβέρτος Περγὸ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τοῦτο κατὰ εὐφρέστατον τρόπον, συλλέξας διὰ φωνογράφου πολλὰ δημοτικὰ ἄσματα.

Πῶς ἐδημοιογήθη καὶ πῶς ἀνεπτύχθη ἡ μουσικὴ; Κατόπιν ἐπισταμένης ἐρευνῆς λέγει ὁ κ. Ἐμμανουέλ, ἔφθασα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπάρχει ὁρισμένους ἀριθμὸς τοπικῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα ἐξελίχθησαν βαθμίδον διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ πλούσιον καὶ ποικιλόμορφον σύγχρονον δημοτικὸν ἄσμα. Ἡ καταγωγή μερικῶν ἐκ τῶν μελωδιῶν αὐτῶν εἴμφορει νὰ εὐρεθῆ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη, διότι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον τὸ κέντρον τῆς ἀνατολικῆς μουσικῆς ἦτο ἡ λειτουργία.

Εἰς μερικὰ ἄλλα τραγοῦδια συνέβη τὸ ἀντίστροφον. Πηγάσαντα ἀμέσως ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ διὰ τῶν ραψωδιῶν, παρελήφθησαν κατόπιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποῖα δὲν ἐπεριφρόνησε ποτὲ τὴν λαϊκὴν μουσικὴν, ὅπως φαίνεται εἰς τὰς λειτουργίας τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν πρέπει ὁμοῦ νὰ ἐπεκτείνωμεν πάρα πολὺ τὰ συμπεράσματά μας. Ἐὰν ἡ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων προσοιῶνιζε τὴν μέλλουσαν ἀνάπτυξιν τῆς μουσικῆς, δὲν ἐδημιούργησε πολλὰ πράγματα, ἡ δὲ σύγχρονος ἑλληνικὴ μουσικὴ, γνησία ἀπόγονος τῆς βυζαντινῆς, ὅπως καὶ αὐτὴ εἶνε τῆς ἀρχαίας, ὑπέστη καὶ ἄλλας ξένας ἐπιδράσεις. Χαρακτηριστικὴ εἶνε ἡ ἐπιρροὴ τῆς Συρίας, ἡ ὁποῖα εἰσηλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνίου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου τῶν πατριαρχῶν Χρυσόστομου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ οἱ δύο Σύριοι.

Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι καμμία θεωρία δὲν φαίνεται πολὺ συνεπὴς πρὸς τὸ παρόν. Ὑπάρχει ἕδαφος πρὸς ἐργασίαν καὶ ἐρευναν. Τοῦτο μόνον εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ τουρκικὴ ἐπίδρασις εἶνε ἐλαχίστη καὶ ἀσημάντος, ὁμοιάζει δὲ μᾶλλον πρὸς στίγματα εὐδιάκριτα ἐπάνω εἰς τὰς χαρακτηριστικὰς ἑλληνικὰς μελωδίας, τὰ ὁποῖα εἰν' εὐκολώτατον ν' ἀφαιρεθοῦν. e.

Τὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν «Athenaean» γράφει διὰ τὸν Δημήτριον Βικέλαν, ἐξάιρον τὸ ἔργον του ὡς συγγραφῆς καὶ ὡς ἰσχυροῦ παράγοντος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικὰ σημεῖα τῆς δράσεώς του εἶναι καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον τοῦ Συλλό-

γου τῶν Ὀφελίμων Βιβλίων, «ὅπου με ἀτελευτήτους κόπους συνέλεξε σχολεικὰ βιβλία, ἐχειρίδια ἀγωγῆς, χάριτας γεωγραφικούς καὶ ἄλλα βοηθήματα ἐκπαιδευτικά καὶ καταλύτως εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔξ ἔτη ὁ Βικέλας κέρων μέλημά του καὶ σκέψιν εἶχε τὸ Μουσεῖον αὐτό».

«Εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ σπίτι του ἦτο κέντρον φιλοξενίας καὶ εὐχαρίστον συγκεντρώσεως. Αἱ σκέψεις καὶ αἱ σπουδαὶ του πάντοτε ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος του, αἱ δὲ ἱστορικαὶ του μελέται χύνον ἀρετὸν φῶς εἰς τὸ παρελθὸν καὶ συγχρόνως ἀφθονοῦν εἰς σοφὰς συμβουλὰς διὰ τὸ μέλλον. Οἱ ἀληθινοὶ φίλοι του θὰ ἐνθυμούνται με ἀγάπην τὸν μελίχιον χαρακτῆρα του, τὴν ἀγαθότητα του ἡ ὁποῖα δὲν ἐγνώριζεν ὀρία φυλῆς, τὴν ὑψηλόφρονα ἀφοσίωσιν του εἰς ὅ,τι ἀγνόν, ὠραῖον, ἀγαθόν».

ΕΙΣ τ' «Ἀπομνημονεύματά του» ὁ Γάλλος μουσουργὸς Μπερλιόζ διαγγεῖται διάφορα ἀνέκδοτα τῆς ζωῆς του καὶ ἰδίως πῶς ἐπεδόθη εἰς τὴν μουσικὴν. Ὡς υἱὸς ἱατροῦ, κατὰ τὰς συνθηκὰς τὰς ἐπικρατούσας εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔπρεπε ν' ἀκολουθῆσθαι τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα. Ἐνεργάσθη λοιπὸν εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν ἀπὸ τῆν ὁποῖαν ὁμοῦ ἐδέησε ν' ἀποσυρθῆ διότι ἡ μελέτη τῶν ἱατρικῶν συγγραμμάτων τὸν ἀδιάζε.

Τὸ γεγονός δὲν εἶνε ἐκπληκτικὸν διὰ μίαν ἰδιοσυγκρασίαν ὡς τοῦ Μπερλιόζ τόσον εὐαισθητὸν καὶ τόσον ἰσχυρῶς συγκινουμένην ἀπὸ τῶν ὀνθμῶν καὶ τὴν ἀρμονίαν. Ἀπὸ μίαν παράστασιν τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις τὴν 21 Ἀπριλίου 1822 χρονολογεῖται ἡ ὀριστικὴ του ἀπόφασις νὰ ἐπιδοθῆ καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὴν λατρείαν τῆς μουσικῆς.

Ὁ Σαιν-Σάν μάλιστα, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν νεότητά του ἐγνώρισε τὸν Μπερλιόζ, ἔλεγε τελευταῖως εἰς ἓνα φίλον του. «Δὲν γνωρίζω ἂν ποτὲ ὑπῆρξεν ἱατρός, ὅπως ὅποτε ὁμοῦ ἦτο πολὺ κακὸς ἱατρός. Ἐταξίδευσα μαζί του εἰς τὸ Βέλγιον ἄλλοτε. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦ ταξιδίου παρεπονεῖτο ἀπὸ τὸ στομάχι του. Καὶ ὁμοῦ ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς ἑκάστησάμεν εἰς τὸ τραπέζι, ὁ Μπερλιόζ ἔφαγε σάν λύκος».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐνεκα ἀπροόπτου κωλύματος εἰς τὴν ἐπιτέλειον τῆς παραγγελίας τοῦ χαρτιοῦ τῶν «Παναθηναίων» ἀναγκαζόμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν προσωρινῶς διαφορετικὸ χαρτί.

Τὴν 29 Σεπτεμβρίου ἡ Κρητικὴ Βουλὴ εἰς ἑκτακτον σύννοδον ἐψήφισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἐνωσιν αὐτῆς μετὰ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἰς μίαν ἀδιαίρετον συνταγματικὴν πολιτείαν.

Ἀπὸ τοῦ προσεχὸς τεύχους τῶν «Παναθηναίων» θὰ ἐπαναληφθῆ ἡ σελὶς τῆς «Πολιτικῆς Ἐπιθεωρήσεως». Τὸ περιοδικὸν μας θὰ παρακολουθῆ τὴν πολιτικὴν κίνησιν, θὰ προεγγίξῃ εἰς τὰ ἐπικαιρότατα καὶ θὰ διδῆ συνοπτικῶς τὴν εἰκόνα τῆς πολιτικῆς καταστάσεως διὰ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν γεγονότων τοῦ δεκαπενθήμερου καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν κρίσεως τοῦ εἰδημονος καὶ βαθυγνώμονος συντάκτου τῆς ἐπιθεωρήσεως ταύτης.

Παρελείψαμεν νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ξανθοπούλου ὡς φωτογράφου τῶν διαφόρων εἰκόνων τοῦ κ. Μαρίκου πρὸς ἐδημοσιώσαμεν εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν «Παναθηναίων». Καὶ εἶνε ἀξίος συγχαρητηρίων ὁ κ. Ξανθοπούλος διὰ τὰς φωτογραφίας αὐτὰς.

Ἀπέθανε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πρόεδρος τοῦ Ἰατροσυνεδρίου Μιχαὴλ Χατζημιχαῆς.

Εἰς ἓνα δημοψήφισμα τοῦ «Μικροῦ Ἀστειος» περὶ τοῦ καλλιτέρου θεατρικοῦ ἔργου τῆς ἐφετεινῆς περιόδου ἀτήνησαν 196. Ἡ «Μαρία Πενταγιώτισσα» ἔλαβε ψήφους 56. «Τὰ Τρία Φιλιά» 42. Ἡ «Φωτεινὴ Σάντρα» 21. Τὰ «Παναθήνια» 14. Ἡ «Πρωθυπουργίνα» 7. Τὸ «Κόκκινον Πουκάμισο» 6. Τὰ «Ροδόφυλλα ἢ Ἀγκάθια» 1.

Ἡ ὑποδοχὴ τῶν Ἀθηναίων ἐκδρομῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτο θερμότη. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ἦτο ἀπερίγραπτος.

Κατὰ τὴν διαμονὴν τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδρομῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐγενεῖν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα διὰ πρώτην φοράν μετὰ 87 ἔτη μνημόσυνον ὑπερἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. Ὁ ναὸς ἦτο ἀσφυκτικῶς πλήρης. Μετὰ τὴν ἀκολουθίαν ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ ἐξεφώνησε ὠραῖον λόγον ἐξαιρῶν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νέου ἐν Τουρκίᾳ πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψε τὴν τέλεσιν τοσῶ μεγάλου καθήκοντος πρὸς τὸν ἀπαγχονισθέντα ἱεράρχην.

Ἀπέθανε ὁ διάσημος Ἰσπανὸς βιολιστὴς καὶ συνθέτης Σαραζάτε.

Εἰς τὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν «The Lady's Realm» ἐδημοσιεύθη μετάφρασις τοῦ διηγήματος τοῦ κ. Χρ. Χρηστοβασιλέη «Ὁ Νιάγγρος», τὸ ὁποῖον τόσον ἤρесе εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων».

Ἐπίσης μετεφράσθη εἰς τὸ «Novel Magazine» τὸ διηγημα τοῦ ποιητοῦ κ. Γ. Δροσίνη «Δὲν ἐνοικιάζεται».

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
Τῆ πρωτοβουλία τῶν «Παναθηναίων»
 — ἀδεία τοῦ Ὑπουργεῖου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δραχ. 2.269.40

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1500. Καὶ τὸ ὑπενθυμῶμεν εἰς ὄλους. Ὅλοι ἐξῆσαν καὶ ζοῦν με τοὺς στίχους τοῦ ὕμνου τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Βερνίκη τραγωδία τρεπτακτος ὑπὸ Γ. Α. Ἀρβανταχή. Κάϊρον.

Ἡ Ἰδέα, πῶς μπορεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὑπὸ Χαράλαμπη Ἀνδρεάδη. Ἀθήνα, τυπογρ. «Νομικῆς» δε. 1.

Βίος καὶ θαύματα τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου ὑπὸ Ἀντωνίου Μπισκίνη. Πάτρα, τυπογρ. Ἄνδρέα Πάσχα, λεπ. 50.

Ἀπομνημονεύματα Α. Συγγροῦ, τόμος Γ'. Ἀθήνα, Σύλλογος ὠφελίμων βιβλίων. Τυπογραφεῖον «Ἔστια» Κ. Μάισερ καὶ Ν. Καργαδοῦρη.

Ὁ Κρητικὸς Πόλεμος (1645—1669). Συλλογὴ τῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων Ἀνθίμου Διακροῦση καὶ Μαρίνου Ζάνε συλλεγέντων καὶ ἐκδιδομένων ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Ἀγαθαγγέλου Ξηροῦκακη. Τεργεστή, τυπ. Ἀδστρ. Ἀδῶδ, φρ. 10.

Προπέλαια Γ. Βλαχογιάννη, τόμ. Α'. Ἀθήνα, δε. 10.

Ἡ ἀρχαία Κρήτη κέντρον πολιτισμοῦ καὶ τέχνης ὑπὸ Λουδοβίκου Περγιῆ μετὰφρ. Θεοδ. Β. Οἰκονομίδου. Ἡράκλειον τυπογρ. τῆς «Ἰδης».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 16^{ΟΥ} ΤΟΜΟΥ

- ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ**
Μυσταῖς — Γεράκι, σ. 9.
- Ε. ΧΡ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ**
Στὸ θάνατο τῆς μάμης μου, σ. 6.
- Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ**
Στὸ Ἔρως Κάμπελλ - Βάντερμαν, σ. 44.
- Α. ΑΝΔΡΕΪΕΦ** μετάφρ. ΟΥΡ. ΜΑΚΡΗ
Ὁνειρο ἦταν, σ. 166.
- Χ. ΑΝΝΙΝΟΥ**
Μέγα Σπήλαιον καὶ Ἁγία Λαύρα, σ. 252, 300.
- ΓΑΒΡΙΗΛ Δ' ΑΝΟΥΝΤΣΙΟ** Μετάφρ. Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ
Ἡ Τζοκόντα, σ. 194.
- ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ**
Ἀναμνήσεις ἐκ Μανροβονίου, σ. 147.
- ΠΕΤΡΟΥ ΑΞΙΩΤΙΑΔΗ**
Τὸ νέον ἐν Τουρκίᾳ καθεστώς, σ. 257.
- ΜΙΧΑΗΛ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ**
Στὸ κοιμητήρι τῆς ἀγάπης, σ. 43.
- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ**
Ἡ κεραμικὴ ἀγαματοποιία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, σ. 242.
- ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ** Μετάφρ. Α. ΘΕΡΟΥ
Εἰς ἐαντίον, σ. 214.
- ΛΑΖΑΡΟΥ ΒΕΛΕΔΗ**
Ὁ Καποδίστριας ὡς θεμελιωτὴς τῆς δημοτ. ἐκπαιδευ-
σεως ἐν Ἑλλάδι, σ. 107.
- CAMILLE BELLAIGUE**
Χάυδν, σ. 53.
Ἀμβρόσιος Θωμάς, σ. 215.
Σοῦμπεργτ, σ. 281.
- Π. ΒΙΖΟΥΚΙΑΔΗ**
Τὸ Ὄθωμ. Σύνταγμα καὶ αἱ ἐλλ. προνομίαι, σ. 289.
- Δ. ΒΙΚΕΛΑ**
Στίχοι, σ. 228.
Ὁ Παπᾶ Νάρκισσος, σ. 229.
- ΒΟΡΕΙΟΥ**
Ἰωάννης Νετομονὸν Σέππ, σ. 82.
- ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ**
Παπᾶς εἰδωλολάτρης, σ. 12, 47.
- Γ. Π. ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ**
Ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ἐπίδαυρον, σ. 111.
- ΚΩΝ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗ**
Ροδόπη, σ. 137.
Albin Putsker, σ. 155.
- CHARLES DIEHL**
Ὁ Πτωχοπρόδρομος, σ. 155.
- ΕΜΕΡΣΟΝ** μετάφρ. Γ. ΣΤΡΑΤΗΓΗ
Ὁ ποιητὴς, σ. 20.
- Ι. ΖΕΡΒΟΥ — ΑΡΕΤΑ**
Ὁ Πειρασμός, σ. 145.
- ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΔΗ**
Ἀγροστος Κόντ, σ. 3.
Ὁ Ψυχᾶρος ὡς συγγραφεὺς, σ. 59.
Ἡ Βασιλεῖσσα, σ. 65.
Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωάννη Γ', σ. 97.
Ἰωάννης Γρυπάρης, σ. 123.
Ἀπὸ τὴν Ἀθήκοντο, σ. 283.
- W. HUYSSHE**
Ἡ ἱστορία τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, σ. 191.
- ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**
Τράπεζαι δεκαλέπτων καταθέσεων, σ. 298.
- ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ**
Συμεὼν Σαββίδης, σ. 137.
- ΙΩΝΟΣ**
Ἐπιστολαὶ ἐκ Παρισίων, σ. 29.
- ΟΜΑΡ ΚΑΓΙΑΜ** μετάφρ. Ι. ΒΕΛΗΣΙΩΤΗ
Τετράστιχα, σ. 192.
- ΕΛΠΙΔΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ**
Τὸ Μουσεῖον Vela, σ. 285.
- Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ**
Πῶς ἀγαποῦν οἱ Ἄγγλοι, (ἐπιστολαὶ Ἐννυ Οὐγγιτικῶν
σ. 103).
- Π. ΚΟΝΤΟΥ**
Ἡ θήρα ἐν Ἑλλάδι, σ. 183.
- ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΚΟΥΡΤΣΑΗ**
Trio, σ. 144.
- ΝΑΠΟΛ. Α. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ**
Παραφροσάνη, σ. 210.
- ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΛΟΥΚΑ**
Ὁμιδοῦρμαν, σ. 307.
- ΠΡΟΣΠΕΡ ΜΕΡΙΜΕ** μετάφρ. Ν. ΓΑΒΡΙΗΛ
Ὁ ἄββας Ὁμπέν, σ. 115.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Ἐκθέσεις, Ζάππειον, σ. 69.
Τὸ «Βασιλικόν» σ. 91.
Θέατρον: Φωτεινὴ Σάντηρ, σ. 268.
Ὁ Ἐυλοθραύστης τοῦ Φιλισπότη, σ. 295.
Τὰ «Τρία Φιλιά», σ. 313.

ΜΠΙΛΑΖΑΚ

Σκέψεις, σ. 263.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, σ. 25, 56, 89, 121, 168, 218, 265, 311.
Τὰ βιβλία, Βίος καὶ ἔργα Βαλαωρίτη, σ. 26.
Συναποθανούμενοι, σ. 177.
Ἀγάπες, σ. 239.
Τὸ Χελιδόνι, σ. 273.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΑΔΗ

Οἱ ἄρχοντες Βαροῦχαι ὡς φρονιάρχαι, σ. 73.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὰ βιβλία, Ρόδα καὶ Μήλα, σ. 57.
Ἡ Κερένια Κούκλα, σ. 90.
Τὸ ἔργον τοῦ Βινέλα, σ. 225.
Ὁ Κακὸς δρόμος, σ. 129, 199, 245.
Θέατρον: Σαλώμη, Μπρισαντιώ, σ. 168.
Τσοκόντα, Τὸ Χελιδόνι, Ἰωάννης Κωλέττης. Τὰ Νέα
Παναθήναια, Οἱ Πειροχάρηδες, Ἡ Πρωθυπουργίνα, Κι-
νηματογράφος, σ. 218. Μαρία Πενταγυδιώσσα, Τὸ Τίμιο
Σπίτι, Ἡ Ἥχὼ τῆς Ἰμνης, Τὰ ἀπρόοπτα τῆς ἀπογρα-
φῆς, Ὁ Μησιέλος, Στὰ παραπήγματα, Ἡ Χειραφετημένη,
Ὁ Μαγνηρωμένος Βασιλεὺς, Οἱ Ἀγοταὶ τοῦ Ἀήλει, σ. 266.
Τὸ Κόκκινον Πουκάμισο, Ροδόφυλλα ἢ Ἀγκάθια, Ἄν-
ταρ, σ. 312.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑ

μετάφρ. Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΔΗ
Φλωρεντικὴ Τραγωδία, σ. 33.

ΑΡ. Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΑΔΗ

Τὰ μεγάλα Παναθήναια, σ. 140.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Τὰ καλαμποῖρια ἐνὸς δασκάλου, σελ. 7.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ψεύτικο στεφάνι, σ. 102.
Ἐνῆς ἑνοιαίς, σ. 102.

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ὁ Ροῦδης εἰς τὴν Γαλλίαν, σ. 124.

GIOVANI PAPINI

Ὁ Διάβολος, σ. 70.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΠΑΡΚΑ

Περὶ τῆς ἐλλ. τοῦ Ἰησοῦ ἐκπαιδεύσεως, σ. 84.

Ι. ΠΟΛΕΜΗ

Μιάμπης Ἄνιος, σ. 69.
Ποιήματα, σ. 100.

ΠΕΡΙΚΑΝ Δ. ΡΕΔΙΑΔΗ

Ἑλλ. ναυτικὸν μουσεῖον, σ. 16.

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗ

Μουσικὴ, σ. 29, 60, 92, 169, 269.

Δ' CHAMPEAUX

μετάφρ. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗ
Κριτικὴ τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν, σ. 151.

ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ

Ποιήματα, σ. 67.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Νικόλαος Κονεμέτος, σ. 208.

Α. ΣΥΓΓΡΟΥ

Ἀπομνημονεύματα, σ. 162.

ΑΙΜ. ΦΑΓΚΕ

Ὁ βίος τῆς Ἰωάννας Δ' Ἄρχ, σ. 79.

ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ἐκδρομὴ εἰς τὸν Νότιον Πόλον, σ. 249.

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Ἐπὶ ἐνὸς ἀποσπάσματος τῆς Ὀδυσσεΐας, σ. 19.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΔΗ

Πλατάνον κηδεία, σ. 291.

Ι. ΧΡΥΣΑΦΗ

Ἡ γυμναστικὴ, σ. 50.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Σελίς, 59, 93, 269.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΤΕΧΝΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σελίς, 31, 63, 93, 122, 126, 171, 222, 270, 314.

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΑΓΤΕΧΝΙΚΑΙ
Ν. Ἀλεκτορίδη: Προϊνάι ἀντίτες, σ. 72.
Βισκόντιου Βέλα: Τὸ θῆμα τῆς ἐργασίας, σ. 273.
Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ναπολέον-
τος, σ. 286.
Ἀπελευθέρωσις, σ. 287.
Σάββατος, σ. 288.
Ἰδὲ δ' ἄνθρωπος, σ. 289.

Σ. Βινάτον: Κεφαλή, σ. 17.
Γρευζε: Ἡ σπασμένη στάμνα, σ. 177.
Ε. Θωμοπούλου: Ἐαρινὸν τοπίον, σ. 43.
Ε. Ἰωαννίδη: Σπουδὴ, σ. 17.
Σοφίας Λασκαρίδη: Ψαράδες, σ. 53.
Κλῶδ Μονέ: Λεμβοδρομίαι εἰς τὸ Ἀρζαντιλ, σ. 65.
Β. Μποκατσιάμπη: Μαντοῦνι, σ. 81.
Θ. Ράλλη: Παραμονὴ ἑορτῆς, σ. 46.

- Γ. Ροϊλού: Σπουδή, σ. 21.
 Σ. Σαββίδη: Καλοκαίρι, σ. 129.
 'Ανατολίτης φιλόσοφος, σ. 139.
 Ζαχαροπλάστης, σ. 139.
 'Ο τυφλός έπαιτης, σ. 143.
 Α. Σβάρτς: 'Ο Κάϊζερ, σ. 1.
 Π. Τσιριγώνη: Σκηνή εις την Ξημον, σ. 153.
 Δ. Φιλιππίτη: 'Ο Ξυλοθραύστης, σ. 235.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΙ

- Θ. 'Αννίνου: Μίσις-Ελλάς, σ. 88.
 Διαβολό, σ. 167.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

- 'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, σ. 33.
 Σιγ' Ερξίκος Κάμψελ-Βάνερμαν, σ. 44.
 Χαρ. 'Αννιως, σ. 69.
 'Ιω. Νεπομουκ Σέππ, σ. 83.
 Λουκία 'Ιωάννου, σ. 92.
 'Ο Πατριάρχης 'Ιωακείμ Γ', σ. 97.
 'Ιωάννης Γρυπάρης, σ. 123.
 'Αλφρέδος Ζαρρό, σ. 124.
 'Ιωάννης Σάιτας, σ. 125.
 Σ. Σαββίδης, σ. 138.
 'Ο 'Ηγεμόν του Μαυροβουνίου, σ. 148.
 'Αλμικιν Πούνγκερ, σ. 155.
 Μαρίκα Κοτοπούλη, σ. 202.
 Δ. Βικέλας, σ. 225.
 Σούμπεργτ, σ. 261.
 Βιτσέντιος Βέλας, σ. 285.
 Δ. Φιλιππίτης, σ. 296.
 Μαρίκα Κοτοπούλη, σ. 304.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

- 'Η προπομπή των μαρτύρων, Μυστράς, σ. 8.
 'Η άγια λειτουργία Μυστράς, σ. 11.

- Οικόσημον οικογενείας Βαρόγχα, σ. 73.
 'Η θόλος της 'Επιδάφρου, σ. 112.
 Τό θέατρον της 'Επιδάφρου, σ. 113.
 'Η 'Αφροδίτη της Μήλου, σ. 186, 190.
 Εικόνες 4 της άρχαίας κεραμικής άγαλματοποιίας.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ

- 'Η ύποδοχή του Κάϊζερ εις την Κέρκυραν, σ. 24.
 Ανόγραφον Βαλαωρίτη, σ. 27.
 Διά της Λαγκίδας, σ. 105.
 Πλατεία Ναυπλίου και τó Βουλευτικόν, σ. 109.
 Τό διπλωμ πρακτορείον της 'Ελλάδος έν Κετίγγη, σ. 149.
 'Ο πυλών του άνακτόρου του 'Οθωνος εις τó Ναύπλιον, σ. 159.
 'Η βατή όδός μεταξύ των βράχων της Λαγκάδας, σ. 159.
 'Η Τζοκόντα, σ. 195.
 Κυβέλη 'Αδριανού, Συλβία, σ. 196.
 Α. Μαρίκος, Κοσμās Δάλβος, σ. 197.
 Σαγιώρ, Μαρσιαντό, σ. 202.
 Τό «Χελιδόν», σ. 203.
 Οίκος τυφλών, σ. 208, 209.
 Τό έν Σμύρνη 'Ομήρειον, σ. 212, 213.
 'Ο Βικέλας εις τó γραφείον του Συλλόγου, σ. 226.
 'Ο Σύλλογος των άφελίμων βιβλίων, σ. 227.
 Μαρίκα Κοτοπούλη, Μαρία ή Πετραγιώτισσα, σ. 247.
 Α. Μαρίκος εις 6 διαφόρους εκφράσεις, σ. 250, 251.
 'Από Διακοπτό εις Καλάβρυτα, σ. 254.
 Τό Μέγα Σπήλαιον, σ. 255.
 'Από τους άγώνας του Λονδίνου και Παριούων, σ. 259.
 'Ο Ταύγετος έν της Σκάρτης, σ. 293.
 'Ο Μυστράς, σ. 293.
 Κορυφαί Πίνδου, σ. 297.
 Κορυφαί Κόζακα, σ. 297.
 'Αγία Λαύρα, σ. 301.
 Κυβέλη 'Αδριανού, Φωτεινή Σάντηρ, σ. 305.
 'Ομδουρμαν, σ. 307.